

UiT

NORGES
ARKTISKE
UNIVERSITET

Det helsevitenskapelige fakultet, RKBU Nord

Hjelpen kom for sent

- *En studie av hvilke erfaringer fosterforeldre som har sagt opp en fosterhjemsavtale har med barneverntjenesten, og hvilke tanker de har om fremtidig fosterhjemsarbeid*

Sandra Wiik og Kathrine Nilsen

Masteroppgave i barnevern, 50 studiepoeng – mai 2018

Veileder: Renee Thørnblad, bi-veileder: Anita Salamonsen

Forord

Masteroppgaven i barnevern er ferdig og vi ser tilbake på to år med fulltidsstudier med mestringsfølelse og stolthet. Det har vært en til tider hektisk men lærerik og utviklende reise.

Mange fortjener en takk!

Vi vil først og fremst rette en stor takk til våre intervjupersoner som har tatt imot oss med varme og engasjement! Vi er ydmyke og svært takknemlige for at dere ville dele deres erfaringer og tanker med oss. Uten dere ville ikke denne oppgaven vært mulig.

Takk til Bufetat, barneverntjenesten og den private fosterhjemsstiftelsen for alt arbeidet dere gjorde for å sette oss i kontakt med noen våre intervjupersoner.

Takk til våre veiledere for deres innspill og tilbakemeldinger underveis i prosessen.

Vi vil takke hverandre for et godt samarbeid som har gått over alle forventinger med tanke på at ikke kjente hverandre fra før. Nå skal vi ikke møtes under en stabel av artikler lengere, nå skal vi møtes over et glass vin!

Sandra retter en stor takk til sin flotte familie for deres varme og positive heiarop! John, du har ordnet og styrt i heimen, takk!

På bakgrunn av en utfordrende tid med sykdom midt i masteren vil Kathrine vil særlig rette en stor takk til sine barn, Tobias, Trym og Sandra for at de tålmodig har delt mammas oppmerksomhet med skolearbeid. På grunn av dere er jeg verdens rikeste mamma. Verdens beste farmor, farfar, mor og bestefar – takk for alt dere gjør for alle oss!

Kjære Tore, takk for alt du har tilrettelagt og gjort hjemme slik at jeg skulle komme i mål. Som reklamen sier «Alle burde ha en Tore!».

Sammendrag

Bakgrunn: Det er en stadig økning av antall barn som plasseres i fosterhjem. Dessverre opplever mange av disse å flytte fra det ene omsorgstiltaket til det andre. Det må legges til rette for en mer stabil hverdag for fosterbarna og fosterfamiliene.

Formål og problemstilling: Målet med masteroppgaven er å bidra med kunnskap som kan bidra til at flere fosterforeldre blir stående i oppdraget, slik at barn og unge slipper unødvendige flyttinger. Problemstillingen er: *Hvilke erfaringer har fosterforeldre som har sagt opp en fosterhjemsavtale med barneverntjenesten, og hva mener de er viktig i det fremtidige fosterhjemsarbeidet?*

Metode: Kvalitativ metode. Intervjudata fra 8 tidligere fosterhjem med til sammen 11 intervjupersoner.

Resultat: 1) Hjelpen kom for sent. På bakgrunn av vår analyse fant vi et fellestrekk hos fosterforeldrene, nemlig en opplevelse av at hjelpen de ba om til barnet kom for sent. Vi ser en sammenheng mellom denne opplevelsen og fosterforeldrenes beslutning om å si opp fosterhjemsavtalen.

2) Fosterforeldrene i denne undersøkelsen har en opplevelse av å ikke bli anerkjent av barneverntjenesten. Vi mener at opplevelsen av at hjelpen kom for sent henger sammen med at fosterforeldrene ikke er blitt anerkjent, i den betydning at de ikke er sett, hørt eller forstått når de har bedt om hjelp.

3) Mangelfullt samarbeid. Ikke overraskende henger samarbeid med ovennevnte punkter da vi anser anerkjennelse som en del av et godt samarbeidsforhold. For å unngå at fosterforeldre opplever at hjelpen kommer for sent, må barneverntjenesten samarbeide med dem for å gi barnet riktig hjelp til rett tid.

Nøkkelord: Fosterhjem, fosterhjemsarbeid, fosterforeldre, brudd i fosterhjem, barnevern, barneverntjeneste, samarbeid, oppfølging

Summary

Background: There is an increasing number of children placed in foster care. Unfortunately many of these children experience having to move from one foster care to another. It must be facilitated for a more stable everyday life for foster children and foster families.

Purpose and research question: The aim of this thesis is to contribute with knowledge that can help foster parents to not give up, so that children and young people don't have to experience unnecessary moves. The research question is: What experiences have foster parents who have terminated a foster care agreement with the child welfare service and what do they think is important in future foster care work?

Method: Qualitative method. Interview data from 8 former foster homes with a total of 11 interviewees

Result: 1) Help came too late. Based on our analysis, we found a common feature among the foster parents, namely an experience that the help they asked for the child came too late. We see a connection between this experience and the foster parents' decision to terminate the foster care agreement.

2) Foster parents in this study have an experience of not being recognized by the child welfare service. We believe that the experience that the help came too late is related to the fact that the foster parents have not been recognized, in the sense that they are not seen, heard or understood when they have requested help.

3) Inadequate collaboration. Not surprisingly, collaboration is connected with the points mentioned above, we believe recognition is a part of good collaboration. In order to prevent foster parents from experiencing late help, collaboration must be done to provide the child with the right help at the right time

Key words: Foster homes, foster care, foster parents, placement breakdown, child welfare services, collaboration, follow-up

Innholdsfortegnelse

Forord	ii
Sammendrag	iii
Summary	iv
1. Innledning.....	7
1.1. Bakgrunn	7
1.2. Formål og problemstilling	9
1.3. Avklaring av sentrale begreper og oppgavens avgrensning.....	9
1.4. Disposisjon for oppgaven	10
2. Tidligere forskning	11
2.1. Forskning om brudd i plasseringer.....	11
2.1.1. Hva øker eller reduserer risikoen for brudd?.....	12
2.2. Fosterforeldres erfaringer og synspunkter om behov og brudd i plasseringer.....	14
2.2.1. Betydningen av støtte og inkludering.....	16
2.3. Oppsummering.....	17
3. Teoretiske forståelsesrammer.....	18
3.1. Samarbeid.....	18
3.1.1. Kommunikasjon og relasjon	20
3.2. Anerkjennelse.....	21
3.2.1. Anerkjennelsens sfærer	21
3.2.2. Krenkelse	22
3.3. Makt.....	23
3.3.1. Symbolsk makt.....	23
3.3.2. Symbolsk kapital	23
3.3.3. Doxa og symbolsk vold.....	24
3.4. Bakkebyråkrati.....	25
4. Vitenskapsteori og metode	26
4.1. Valg av metode	26
4.1.1. Kvalitative forskningsintervju.....	27
4.2. Vitenskapsteoretisk forståelsesramme.....	27
4.2.1. Den kvalitative forskningstradisjon	28
4.2.2. Hermeneutikk og fenomenologi.....	28
4.2.3. Forforståelse.....	29
4.3. Utvalg og rekruttering.....	30
4.3.1. Presentasjon av intervjupersonene.....	32
4.3.2. utfordringer i rekrutteringsarbeidet	32

4.4.	Intervjuguide	33
4.5.	Gjennomføring av intervjuene.....	34
4.6.	Transkripsjon	35
4.7.	Etiske refleksjoner.....	36
4.8.	Reliabilitet, validitet og overførbarhet.....	38
5.	Analyse og resultat.....	39
5.1.	Presentasjon av resultat.....	41
5.1.1.	Et offentlig regulert privatliv	41
5.1.2.	Samarbeid	42
5.1.3.	Barneverntjenesten arbeider lite forebyggende.....	46
5.1.4.	Et mer synlig barnevern og inkludering av fosterforeldre	50
6.	Diskusjon	53
6.1.	Makt og anerkjennelse – et innbyrdes forhold	54
6.1.1.	Dialog eller monolog.....	57
6.2.	Barnevernfaglig skjønn.....	59
6.2.1.	Anerkjennelse som det etiske grunnlaget for barnevernets praksis.....	62
6.3.	Fosterforeldreskapets offentlige rammebetingelser.....	63
6.3.1.	Uklart omsorgsansvar	64
6.3.2.	Profesjonell makt.....	66
6.4.	Økt profesjonalisering av fosterhjemsomsorgen	66
6.4.1.	Barnets beste.....	67
6.5.	Oppfølging av fosterhjem.....	69
6.5.1.	Svikt i oppfølgingen av barn i fosterhjem	70
6.5.2.	Oppfølging for å forebygge brudd	71
6.5.3.	Barns behov for utviklingsstøttende omsorg	72
6.5.4.	Oppfølging og samarbeid.....	73
6.5.5.	Betydningen av samarbeid.....	75
6.5.6.	Mulighet for samarbeid?.....	75
6.6.	Et presset barnevern.....	76
6.6.1.	Markedsøkonomiske føringer og effektivisering i barnevernet.....	77
6.7.	Fosterforeldre som ambassadører	79
7.	Metodologisk refleksjon.....	81
8.	Avslutning.....	82
9.	Litteraturliste.....	85
10.	Vedlegg.....	89

1. Innledning

Fosterhjem er det foretrukne plasseringsalternativet når barn av ulike årsaker ikke kan bo hjemme. Når det fattes vedtak om omsorgsovertakelse etter barnevernloven § 4-12 baserer det seg på fire alternative grunnlag for omsorgssvikt. De fire grunnlagene skiller mellom tilfeller der omsorgssvikt allerede har skjedd, og de tilfeller der fylkesnemnda vurderer det som overveiende sannsynlig at det er fare for omsorgssvikt i fremtiden. Hensikten med at barneverntjenesten kan ta omsorgen for barn og plassere i fosterhjem, er å sikre barnets rett til beskyttelse mot overgrep og omsorgssvikt, jf. FNs barnekonvensjon artikkel 19.

Omsorgsovertakelse skal være siste utvei når ikke andre tiltak kan føre til en tilfredsstillende omsorgssituasjon for barnet. I tillegg skal alle avgjørelser som angår barn fremstå som det beste alternativ for å ivareta prinsippet om barnets beste (Barnekonvensjonen, art. 3, barnevernloven, § 4-1).

Statistisk sentralbyrå (SSB) rapporterer at i løpet av 2016 var det 10234 barn med omsorgstiltak i barnevernet. I 2014 rapporterte SSB 9611 barn med omsorgstiltak, i 2015 10069 og vi ser dermed en årlig økning av barn med omsorgstiltak i barnevernet (www.ssb.no).

Denne økningen kan ses i sammenheng med en fagpolitisk dreining i tiltaksbruken etter barnevernreformen i 2004. Intensjonen har vært å redusere bruken av barnevernsinstitusjoner og å øke bruk av fosterhjemsplasseringer (Backe-Hansen et al., 2013).

1.1. Bakgrunn

Det reises bekymringer for at barn under offentlig omsorg i stedet for stabilitet erfarer en uforutsigbar tilværelse med flyttinger fra det ene omsorgstiltaket til det andre (Christiansen et al., 2010). Ifølge NRKs Brennpunkt «ingens barn», har hvert fjerde barn som er hentet av barnevernet flyttet minst fem ganger i løpet av sitt unge liv, og minst 2400 fosterhjemskontrakter opphørte i Norge i 2008. Dokumentaren viser hvordan noen barn har opplevd å flytte så mye som 15-30 ganger under offentlig omsorg (www.nrk.no).

Fylkesmennene gjennomførte i 2013 og 2014 et landsomfattende tilsyn med barneverntjenestens oppfølging av barn i fosterhjem, og finner svikt i barneverntjenestens oppfølging av barna. Tilsynet ble gjennomført i 94 barneverntjenester og fylkesmennene valgte hvilke barneverntjenester de skulle undersøke ut fra kunnskap om svikt eller risiko for svikt. Utvalget er dermed ikke representativt for alle kommuner. Vi vurderer det likevel som en bekymringsfull avdekking. På de områdene som ble undersøkt fant fylkesmennene

lovbrudd og/eller forbedringsområder i 71 av 94 barneverntjenester. De 71 barneverntjenestene representerer til sammen 123 kommuner. Blant hovedfunnene pekes det på manglende barnevernsfaglige vurderinger og dokumentasjon og at fosterforeldre ikke fikk tilstrekkelig oppfølging, herunder at lovens krav om fire besøk i fosterhjem i året ikke ble oppfylt. I tillegg til at ledelse og kontroll ikke var tilfredsstillende (Helsetilsynet, 2015).

Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) publiserte i 2016 en rapport «utilsiktede flyttinger», hvor formålet med undersøkelsen var å få kunnskap som kan bidra til at barn og unge blir boende i fosterhjemmet, og bidra til å motvirke at krevende situasjoner ender med utflytting. Mer konkret har de undersøkt hvorfor utilsiktede flyttinger skjer, og hvordan de kan motvirkes. Rapporten er basert på svar fra fosterhjem i 8 fylker, i henholdsvis region vest og sør.

Forfatterne peker på at det er gjort noe forskning på utilsiktede flyttinger fra norske fosterhjem. Praksisfeltet, både det kommunale og det statlige barnevernet, erkjenner at man ikke har god nok kunnskap om hvorfor utilsiktede flyttinger skjer og hvordan de kan motvirkes. Forfatterne påpeker at det mest oppsiktsvekkende resultatet fra undersøkelsen er den sterke mistilliten som en del av fosterforeldrene har til de ansatte i barnevernet. Dette handler i første omgang om informasjon fosterforeldre mener de fikk om barnet før plassering, og en av fire fosterforeldre gir uttrykk for at de tror at barnevernet holdt tilbake informasjon om barnet. Her mener forfatterne at resultatet forteller om en stor tillitskrise mellom fosterhjem, Bufetat og barneverntjenesten (Bufetat, 2016)

I Stortingsmeldingen nr. 17 (2015-2016) *Trygget og omsorg – fosterhjem til barnets beste* fremgår det at en må legge til rette for en bedre og mer stabil hverdag for fosterbarna, deres foreldre og fosterfamiliene. Målet med meldingen er å starte en prosess der en kan videreutvikle og heve kvaliteten på fosterhjemsomsorgen i Norge. Dette skal blant annet gjøres ved å gi fosterforeldre bedre veiledning og oppfølging (BLD, 2016).

At Stortingsmeldingen også retter fokus på bedre oppfølging og veiledning av fosterforeldre kan forstås av at fosterforeldre sies å være selve ryggraden i fosterhjemsarbeidet (Havik, 2007). Fosterforeldre er de som skal gi omsorg til barna på vegne av barneverntjenesten, og barneverntjenesten og fosterforeldre inngår dermed i et samarbeid så lenge barnet er plassert.

Som vi vil vise til peker forskning på at samarbeid mellom fosterforeldre og barneverntjenesten er av varierende kvalitet, og at dårlig samarbeid oppgis som en grunn til at fosterforeldre vurderer å si opp, eller har sagt opp en fosterhjemsavtale. Det etterlyses

forskning og økt kunnskap om samhandling mellom fosterforeldre og barneverntjenesten, og om forhold og prosesser som medvirker til at fosterforeldre gir opp.

1.2. Formål og problemstilling

På bakgrunn av det ovennevnte er oppgavens formål:

- 1) Å bidra med kunnskap som kan bidra til at fosterforeldre ikke gir opp, slik at barn og unge slipper å oppleve unødvendige flyttinger.
- 2) Å bidra med informasjon og kunnskap som kan styrke fosterhjemsarbeidet. Dette vil vi gjøre gjennom intervju med fosterforeldre om deres erfaringer og synspunkter.

Vi vil særlig se på fosterforeldrenes opplevelser med barneverntjenesten. Vi anser informasjon og kunnskap om samhandling mellom dem et nødvendig bidrag for å kunne styrke fosterhjemsarbeidet. I tillegg vil vi ha frem fosterforeldres egne tanker og meninger om hva som er viktig i fosterhjemsarbeid, da vi vurderer at det vil gi viktig og relevant erfaringskunnskap.

Problemstillingen som ligger til grunn for denne oppgaven er som følgende:

Hvilke erfaringer har fosterforeldre som har sagt opp en fosterhjemsavtale med barneverntjenesten, og hva mener de er viktig i det fremtidige fosterhjemsarbeidet?

Vi vil videre belyse problemstillingen ut fra fire delområder:

- 1) Fosterforeldres forståelse av egen rolle
- 2) Fosterforeldres erfaringer med barneverntjenesten
- 3) Prosessen frem mot beslutningen om oppsigelse
- 4) Viktige fokusområder for fremtidig arbeid med fosterhjem

1.3. Avklaring av sentrale begreper og oppgavens avgrensning

Utilsiktet flytting betegnes ofte ved at barn flytter i motstrid til planene som barnevernet har lagt for barnet. I likhet med Havik og Christiansen (2009) vil vi istedenfor "utiltsiktet" bruke betegnelsen "brudd", og sikter til flytting fra fosterhjem som ikke er flytting i henhold til en plan eller i henhold til vedtak i fylkesnemnda.

Med barnevern refererer vi til en samlebetegnelse som omfatter både kommunal barneverntjeneste, og statlige Bufetat og det statlige Barne, ungdoms- og familiedirektoratet

(heretter Bufdir). I henhold til oppgavens problemstilling er fosterforeldres erfaringer med den kommunale barneverntjenesten det spørres om.

Med fosterhjemsarbeid mener vi alt arbeid som foregår med et fosterhjem før, under og etter en plassering.

I barnevernloven (bvl.) § 4-22 beskrives et fosterhjem som et privat hjem som tar i mot barn til oppfostring. Vi har intervjuet i fosterhjem som har hatt plasseringer etter fylkesnemndas vedtak om omsorgsovertakelse, jf. bvl. § 4-12.

Vi bruker betegnelsen fosterforeldrene eller fosterhjem på grunn av leservennlighet. Vi gjør likevel leseren oppmerksom på at de ikke er fosterforeldre eller fosterhjem knyttet til den aktuelle oppsigelsen vi undersøker. De vi har intervjuet representerer en særskilt gruppe innenfor betegnelsen brudd i fosterhjem ettersom det er de som har initiert barnets flytting. Brudd i fosterhjem kan også initieres fra barneverntjenesten og fylkesnemnda.

1.4. Disposisjon for oppgaven

Oppgaven er bygd over 7 kapitler.

Kapittel 1 viser til oppgavens tema og problemstilling. Her avklares oppgavens bakgrunn og formål, samt oppgavens avgrensning. Her avklarer vi også sentrale begreper som benyttes i oppgaven.

I kapittel 2 redegjør vi for tidligere forskning slik at leseren får en oversikt over temaet vi utforsker, og for å vise til forskningens betydning for vår oppgave. Her viser vi til forskning gjort om brudd i plasseringer og forskning som har tatt for seg fosterforeldres erfaringer og synspunkter både i forhold til fosterhjems plasseringer og brudd i plasseringer. Vi avslutter kapitlet med en oppsummering og viser til behov for videre forskning.

I kapittel 3 presenterer vi våre teoretiske forståelsesrammer. Her redegjør vi for begrepet samarbeid og viser hvilket utgangspunkt vi forstår begrepet fra. Begrepet anerkjennelse vil vies stor plass i diskusjon, og i dette kapitlet avklarer vi vår forståelse av begrepet. Vi vil vise til Bourdieus maktteori da vi anser hans teorier som relevant i en barnevernsfaglig diskusjon. Avslutningsvis presenterer vi teori om bakkebyråkratiet for å vise til barnevernets representanter.

Kapittel 4 tar for seg den metodiske tilnærmingen vi har brukt for å belyse oppgavens problemstilling. Herunder kommer vår vitenskapsteoretiske forståelsesramme, utvalg og

rekrutteringsfase, samt en redegjørelse for prosesser knyttet til selve intervjuet.

Avslutningsvis redegjør vi for våre etiske refleksjoner rundt hele forskningsprosessen og våre vurderinger om oppgavens reliabilitet og validitet.

I kapittel 5 som er empiridelen av oppgaven vil vi presentere vår analyse og våre forskningsresultater. Vi vil under presentasjon av forskningsresultater vise våre intervjupersoners sitater og beskrivelser for å underbygge våre resultater.

Kapittel 6 er vår diskusjonsdel hvor vi vil drøfte hvordan våre resultater belyser oppgavens problemstilling. Her vil vi drøfte våre resultater opp mot relevant teori og tidligere forskning.

I kapittel 7 foretar vi metodologiske refleksjoner. Her vil vi peke på styrker og svakheter ved oppgaven og kaste et kritisk blikk på egen undersøkelse.

Kapittel 8 er oppgavens avslutning. Her oppsummerer vi studiens resultater, går tilbake til oppgavens problemstilling og svarer på den, før vi peker på implikasjoner for praksis.

2. Tidligere forskning

I dette kapitlet vil vi presentere tidligere forskning med relevans for oppgavens tematikk og problemstilling.

2.1. Forskning om brudd i plasseringer

Både i Norge og i andre land er det en vedvarende bekymring for at en stor andel barn og unge som under offentlig omsorg i stedet for stabilitet erfarer en uforutsigbar tilværelse. Mange barn opplever å flytte fra det ene omsorgstiltaket til det andre. Det siktes her utilsiktede flyttinger, eller brudd, som defineres ved at flyttinger fra fosterhjemmet avsluttes uplanlagt og på grunn av vansker som har oppstått (Backe-Hansen et al., 2013a). Det er reist innvendinger mot en slik definisjon av brudd. Å definere brudd på denne måten har flere svakheter: for det første har ikke barnevernet bestandig utarbeidet en klar plan for plasseringen av barnet, selv om dette etter loven skal gjøres. For det andre så kreves det, når en plan utarbeides, at det er mulig å forutsi hva som vil være til det beste for barnet mange år inn i fremtiden. For det tredje, en flytting som barnevernet anser som uplanlagt – et brudd sett fra deres perspektiv -, kan være “planlagt” sett fra andre aktørers (barnet, foreldre og fosterforeldre) perspektiver (Christiansen et al., 2010).

I en litteratursammenstilling fra (2013a) peker Backe-Hansen, Christiansen og Havik på at forekomsten av utilsiktede flyttinger er varierende, men at ett estimat er på mellom 20 og 50 % av samtlige plasseringer, og antakelig høyere for unge med atferdsvansker

Havik og Christiansen beskriver hvordan plasseringsforløpene for 74 barn ble i løpet av periode på syv til åtte år. De bygger på data for prosjektet «barn som plasseres utenfor hjemmet – risiko og utvikling», som er et samarbeidsprosjekt mellom barnevernets utviklingssenter på Vestlandet og Nova. Prosjektet tar utgangspunkt i 109 barn fra hele landet som ble plassert utenfor hjemmet i perioden 1998 til ultimo 1999. Prosjektet har hatt fire datainnsamlinger, og den fjerde datainnsamlingen som ble gjennomført syv til åtte år etter plasseringen, omfatter 74 barn eller 68 % av det opprinnelige utvalget på 109 barn. Forskerne fant at 66 (89 %) av de 74 barna i utvalget hadde vært i fosterhjem. Av disse erfarte 23 at fosterhjems plasseringen brøt sammen. Halvparten av bruddene skjedde innen det første året, og halvparten av dem igjen innen de tre første månedene (Havik and Christiansen, 2009) I likhet med annen litteratur er risikoen for utilsiktede flyttinger størst i løpet av de første månedene og opptil de første par årene (Backe-Hansen, 2009, Havik and Christiansen, 2009). Havik og Christiansen skriver at årsakene til bruddene var sammensatte, men at det vanligste var at fosterforeldrene selv sa opp avtalen.

2.1.1. Hva øker eller reduserer risikoen for brudd?

Forskning har i stor grad vært opptatt av å identifisere faktorer som bidrar til å øke eller redusere risikoen for at en plassering ender med brudd. Ofte er det store kvantitative studier som har forsøkt å identifisere risikofaktorer, hvor kjennetegn ved barnet anes for å være den faktoren som i størst grad assosieres med brudd (James, 2004). En irsk studie påpeker andre faktorer, slik som forhold ved fosterhjemmet, forhold mellom fosterforeldre og barneverntjenesten, matching og faktorer i forhold til plasseringen, som forhold relatert til brudd (Taylor and McQuillan, 2014). Brudd i plasseringer kan oppstå av mange forskjellige grunner, og i en undersøkelse fra USA (James, 2004) sies det at majoriteten av årsakene kan tilskrives fire områder: faktorer knyttet til systemets retningslinjer, fosterhjemmet, biologiske foreldre og faktorer knyttet til barnet.

Christiansen, Havik og Anderssen (2010) fulgte 70 fosterbarn over en periode på 7-8 år, og forskerne fant at veldig få av barna unngikk senere flytting etter de først hadde blitt plassert utenfor hjemmet. I perioden de fulgte dem hadde barna i gjennomsnitt 2,5 flyttinger hver. Resultatene fra studien peker på to forhold som avgjørende for hvor vellykket en plassering

blir: plassering til rett tid. Forskerne finner at barnevernet venter til situasjonen blir så alvorlig at en akutt flytting blir nødvendig. Og stabilitet, da først og fremst at fosterhjemmet har sørget for en stabil omsorgssituasjon for barnet (Christiansen et al., 2010).

I en metaanalyse av 26 studier fra flere land, viser Oosterman, Schuengel, Wim Slot, Bullens og Doreleijers (2007) at brudd i plasseringer ofte er et resultat av en komplisert situasjon der flere faktorer samvirker. Dette er i tråd med andre studier som påpeker at brudd må forstås som komplekse prosesser i stedet for en enkelthendelse (Khoo and Skoog, 2014, Rhodes et al., 2001). Atferdsproblemer fremholdes likevel som den fremste referansen og indikatoren til brudd i plasseringer (Oosterman et al., 2007, Taylor and McQuillan, 2014), og kan delvis forklares med at barn plassert i fosterhjem ofte har vært utsatt for ulike risikofaktorer slik som omsorgssvikt, mishandling, rus og psykiske problemer for å nevne noen. Barn i fosterhjem kan være sårbare for å utvikle psykologiske problemer og atferdsproblemer (Anke, 2007, Bernedo et al., 2012, Octoman and McLean, 2014). På den andre siden finner ikke Holtan, Handegård, Thørnblad og Vis (2013) at atferdsproblemer er en markant indikator på brudd i plasseringer. I nordiske studier (Kalland and Sinkkonen, 2001) finner en sammenheng mellom brudd og at fosterforeldrene har biologiske barn. Holtan et al. (2013) finner at barn plassert utenfor slekt og nettverk i utgangspunktet har en større risiko for brudd i plasseringen, men i en oppfølgingsstudie av henholdsvis barn plassert i og utenfor slekt og nettverk finner de ingen signifikant forskjell i stabiliteten ved sammenligning.

I tillegg til egenskaper ved fosterforeldre og deres innstilling til barnet (Girgis, 1999), er suksessfulle plasseringer assosiert med en families ressurser, støtte fra slektninger og godt samarbeid mellom fosterforeldre og biologiske foreldre (Kalland and Sinkkonen, 2001). Kanadiske studier indikerer også at fosterforeldre som opplever å ha et positivt forhold til den lokale barneverntjenesten også er med på å ivareta, og dermed beholde fosterhjem (Rodger et al., 2006).

I følge Backe-Hansen, Christiansen og Havik (2013a) er det to utviklingstrekk i norsk fosterhjemsarbeid som gjør det enda mer nødvendig med kunnskap om hvorfor utilsiktede flyttinger skjer, og om hva som kan gjøres for å unngå dem. De trekker frem at det i årene etter barnevernsreformen av 2004 har skjedd en fagpolitisk dreining fra institusjonsplassering til økt fosterhjems plassering. Dette medfører et behov for å stadig rekruttere nye fosterhjem. For det andre, og som en konsekvens av det første, har denne dreiningen fra institusjon sannsynligvis ført til at flere barn og unge med store problemer blir plassert i fosterhjem. Dette innebærer igjen større krav og forventninger til fosterforeldre, og også økt risiko for

utilsiktede flyttinger. Ødegård, Lohne og Willumsen (2015) viser til at det er behov for tydeligere avtaler med henhold til rolleutforming mellom fosterforeldre og det kommunale barnevernet for å forhindre at utydelige forventninger til hverandre som samarbeidspartnere skaper unødvendige vanskeligheter som igjen kan lede til brudd .

2.2. Fosterforeldres erfaringer og synspunkter om behov og brudd i plasseringer

Fosterforeldre er en viktig kilde til kunnskap om erfaringer rundt det å være fosterfamilier og hvordan en kan forbedre fosterhjemsarbeidet. Vi finner få norske studier som har sett på brudd i plasseringer sett fra fosterforeldrenes side. Av de studiene vi har tatt for oss er det en overvekt av undersøkelser gjort i USA og Canada. Til sammen har vi 6 nordiske studier, hvor 2 av dem er norske og som har inkludert fosterforeldrenes stemmer. Kun en av dem har en kvalitativ tilnærming hvor fosterforeldrene er intervjuet. Ulike land kan ha ulik barnevernpraksis, og vi må ta forbehold om i hvilken grad de internasjonale resultatene er overførbare og relevante for norske forhold. Det kan likevel tenkes at de viser tendenser som kan ha overføringsverdi. Uavhengig om barnevernets praksis, skal barnevern som en overordnet instans likevel sikre barn mot overgrep og omsorgssvikt etter barnekonvensjonen, artikkel 19.

I Haviks kartleggingsstudie fra 2005 var målet å få frem kunnskap om hvordan fosterforeldre i Norge mener barnevernet utfører sitt arbeid overfor dem og fosterbarnet. Dette gjorde hun ved å få fram fosterforeldres erfaringer og opplevelser ved det å være fosterforeldre. Havik finner i en studie av 867 fosterfamilier at en av fire fosterforeldre en og annen gang har vurdert å si opp fosterhjemsavtalen. På undersøkelsestidspunktet hadde 3 % av fosterforeldrene oppsigelse under alvorlig overveielse, eller de var i ferd med å si opp avtalen. De forhold som pekte seg ut som viktige i forhold til at fosterforeldre hadde overveid å si opp avtalen var først og fremst knyttet til forhold ved fosterbarnet, fulgt av hensyn til egne barn og forhold til barnevernet. I forhold til barnevernet peker fosterforeldrene på relasjon til saksbehandler, og at det å bli respektert og verdsatt av de profesjonelle er viktige betingelser for å stå i oppdraget (Havik, 2007).

Ødegård, Lohne og Willumsen har i deres kvalitative studie intervjuet i alt 18 fosterforeldre fra 11 fosterhjem i Norge. Målet var å få kunnskap om prosessen rundt utilsiktet flytting, sett fra fosterforeldrenes side. I deres studie er det flere av fosterforeldrene som mener de var godt forberedt til å ta imot barn med atferdsproblemer gjennom for eksempel PRIDE-kurset. Flere fremhevet imidlertid nødvendigheten av å bli vurdert som troverdige når de etter hvert ble

kjent med barnet og atferden viser seg mer krevende enn forespeilet. Her er det også en fosterfar som tillegger kvaliteten (eller mangel på kvalitet) på samarbeidet med saksbehandleren i det kommunale barnevernet som avgjørende for at det ble brudd. I følge forfatterne opplevde flere av fosterforeldrene å sitte igjen med ubearbeidede følelser og ubesvarte spørsmål etter at fosterhjemsoppdraget var avsluttet, og at noen spesifikt ønsket hjelp med vanskelige tanker om utøvelse av fosterforeldrerollen i tillegg til sorgen over å ha mistet barnet. Fosterforeldrene ga også uttrykk for at de ikke fikk noe informasjon om barnet etter flyttingen, men at de hadde et stort behov for slik informasjon (Ødegård et al., 2015).

I Khoo og Skoogs (2014) svenske studie er det fra fosterforeldrenes perspektiv behov for mer involvering av fosterforeldre i matching prosessen; inkludert at fosterforeldre trenger så mye informasjon som mulig for å bestemme selv om de er den riktige familien for det spesifikke barnet, planlegging som inkluderer fosterforeldres behov for spesifikk støtte og avlastning i en plassering, når en plassering avsluttes brått må ikke kontakten med fosterforeldre endes like brått. Oppfordringen fra fosterforeldrene i denne studien er: inkluder fosterforeldre i gjennomgangen av barnets omsorgssituasjon slik at alle kan forstå hvorfor plasseringen endte, og for å avgjøre hvis, og hvordan kontakt kan fortsette mellom barnet og fosterhjemmet

Barns atferd viser seg å være en faktor når fosterforeldres bes å ta stilling til hva som ville være en grunn til å avslutte en fosterhjems plassering. I en kanadisk undersøkelse intervjuet Brown og Bednar 50 fosterfamilier om deres antatte årsaker til brudd i fosterhjem. De ble bedt å beskrive deres utfordringer i respons til spørsmålet «hva ville fått deg til å vurdere å avslutte en fosterhjems plassering?». Fosterforeldrene ga uttrykk for at de ville vurdert å avslutte en plassering hvis den var til fare for deres familie, hvis barnet ikke kunne tilpasse seg deres hjem eller hvis de ikke klarte å håndtere barnets atferd. Fosterforeldrene rapporterte at de komplekse helseproblemene til et fosterbarn, problemer med barneverntjenesten og flere mislykkede forsøk på å få plasseringen til å fungere, ville føre til en oppsigelse av plasseringen. De indikerte videre at de også ville vurdere å ende en plassering dersom deres personlige omstendigheter endret seg, deres egen helse forverret seg eller om det var mangel på passende ytre støtte (økonomi, skolen, biologisk familie) (Brown and Bednar, 2006).

Andre studier finner at når fosterforeldre vurderer å avslutte et fosterhjemsforhold er det ofte utfordrende eller negative forhold med saksbehandlere i barnevernet de rapporterer (Rodger et al., 2006, Rhodes et al., 2001).

2.2.1. Betydningen av støtte og inkludering

I USA finner Gibbs og Wildfire (2007:588) at utilfredsstillende arbeidsforhold med fosterhjemstjenester er «the most commonly cited factor affecting foster parents' decision to cease foster parenting». I følge Gibbs og Wildfire er sosialarbeideres nedlatende holdning og uklare forventninger til fosterforeldrene to av de primære årsakene fosterforeldre oppgir for å avslutte en fosterhjems plassering. Dette støttes også av andre studier (Geiger et al., 2013).

Det finnes ulike typer støtte (økonomisk, praktisk, emosjonell og psykologisk, sosial etc.), og nivået av og type støtte fra barneverntjenesten er en faktor til utilsiktede flyttinger (Brown and Bednar, 2006). Forskning har vist at forhold til barneverntjenesten og saksbehandlere er viktige faktorer til hvorvidt fosterforeldre er tilfredse med oppdraget og støtten de opplever (Buehler et al., 2003, Brown, 2008). Samtidig opplever noen fosterforeldre et stort gap i forhold til den støtten en forventer å få og faktisk mottar (Whiting and Huber, 2007, Khoo and Skoog, 2014). Andre fosterforeldre erkjenner imidlertid at problemer og utfordringer innad i barnevernet kan påvirke en saksbehandlers muligheter til å tilby tilstrekkelig støtte for dem og barna i deres omsorg (Geiger et al., 2013).

Undersøkelser viser at flere av grunnene til at noen fosterforeldre vurderer å slutte, eller har sluttet, handler om dårlig kommunikasjon med barneverntjenesten og utilstrekkelige tiltak (Rhodes et al., 2001, Whiting and Huber, 2007). Å være involvert som en part i fosterbarnets team og inkludert i avgjørelser sies å øke fosterforeldres ønske om å fortsette som fosterhjem (Geiger et al., 2013). Enkelte studier har vist at samarbeid og kommunikasjon både i relasjon til barnevernet og deres profesjonelle er nøkkelkomponenter i fosterforeldres tilfredshet med fosterhjemserfaringen (Rodger et al., 2006). Når fosterforeldre blir bedt om å diskutere metoder som kunne bidra til å ivareta fosterforeldre, er typiske kategorier emosjonell støtte, nøyaktig informasjon om barnet, introdusere nye foreldre til fosterforeldrerollen gradvis og å ha fosterforeldre til å støtte hverandre (MacGregor et al., 2006, Geiger et al., 2013).

Eksempelvis finner MacGregor, Rodger, Cummings og Leschied (2006) i en kanadisk undersøkelse, og Geiger, Hayes og Lietz (2013) i en amerikansk studie, at fosterforeldre ikke føler at de barnevernansatte erkjenner eller respekterer deres kompetanse i forhold til oppdraget. Fosterforeldrene i disse studiene ga uttrykk for at de følte at de kjente barna bedre enn de ansatte, og ønsket dermed å bli konsultert i avgjørelser som berører deres barn. Geiger, Hayes og Lietzs resultater viser at manglende effektivitet og en følelse av hjelpeløshet ble holdt fram som primære årsaker til at fosterforeldrene vurderte å avslutte

fosterhjemsforholdet. En av deres intervjupersoner utdyper: «our biggest motivator for leaving is the feeling of helplessness regarding decisions that are made regarding our kids». (Geiger et al., 2013:1362).

At forskning fremhever barnets atferdsproblemer som årsak til brudd i plasseringer, sammenfaller ikke nødvendigvis med andre forskningsresultater. Khoo og Skoog (2014) finner for eksempel i sine studier at fosterforeldre gir uttrykk for at det ikke nødvendigvis handler om barns atferd som sådan. For dem er det heller barnevernets planlegging (eller mangel på planlegging) og utilstrekkelig støtte som fører til ustabile, og kanskje unødvendige brudd i, plasseringer for barn med atferdsvansker (Khoo and Skoog, 2014). Enkelte australske studier har liknede resultater (Octoman and McLean, 2014), og det tyder på at fosterforeldre sannsynligvis er mer villig til å håndtere frustrasjon med å håndtere vanskelige barn dersom de føler seg som en del av barnevernets team. Å ha mer å si angående deres barns liv kan også bidra til at fosterforeldre føler seg mer respektert av de ansatte (MacGregor et al., 2006). I en engelske studie tyder det på at brudd sannsynligvis ville skjedd selv om ytterligere støtte hadde vært satt inn (Taylor and McQuillan, 2014).

2.3. Oppsummering

Forekomsten av utilsiktet flytting fra fosterhjem i Norge er varierende, men relativt høyt (20-50%). Det er ulike hensyn som tas til vurdering når fosterforeldre vurderer å si opp en fosterhjemsavtale, deriblant negative eller utfordrende forhold med barneverntjenestens ansatte. Å føle seg som en del av fosterbarnets team og bli involvert i avgjørelser sier å øke fosterforeldres ønske om å fortsette som fosterhjem.

Atferdsproblemer sies likevel å være den faktoren som i størst grad assosieres med brudd i plasseringer både i Norge og i andre land. Backe-Hansen påpeker at forskning som legger vekt på atferdsproblemer og kjennetegn ved barnet som en årsak til utilsiktet flytting fra fosterhjem, er en klar ulempe ettersom langt fra alle utilsiktede flyttinger skjer på grunn av barnets atferdsvansker. I tillegg kan et ensidig fokus sette andre viktige faktorer i skyggen (Backe-Hansen, 2009). Det etterlyses kunnskap om andre faktorer som medvirker til utilsiktet flytting, og det etterlyses det nyere norsk kunnskap om hvordan fosterforeldrene opplever situasjonen og hvilke faktorer som får størst betydning for dem, når de vurderer å gi opp en fosterhjemsplassering (Ødegård et al., 2015, Backe-Hansen, 2009) I følge Backe-Hansen et.al, (2013) foreligger det lite kunnskap om samhandling og samarbeid mellom barneverntjenesten og fosterforeldrene. Slik det påpekes inngår de to i et samarbeid som kan innebære store

utfordringer, ikke minst fordi beslutningsmyndigheten er skjevfordelt, og vi trenger mer forskning om forhold og prosesser som medvirker til at fosterforeldre gir opp.

3. Teoretiske forståelsesrammer

De teoretiske rammeverkene vi har brukt i denne oppgaven er valgt ut fra hvilke fenomener som skal utforskes. Fenomenene som utforskes er samhandling mellom fosterforeldre og barneverntjenesten, samt fosterforeldres meninger om fremtidig fosterhjemsarbeid som er studiens undersøkelsestemaer. Grunnen til at vi vil se på samhandlingen mellom fosterforeldre og barneverntjenesten er fordi vi mener en fosterhjems plassering, og brudd i plasseringen, ikke kan ses uavhengig av hverken fosterforeldre eller barneverntjenesten.

Teoriene som vi har brukt relaterer seg til de ulike aspektene ved en fosterhjems plassering. Fosterforeldre og den kommunale barneverntjenesten skal samarbeide til det beste for barnet. Oppfølging og veiledning av både barnet og fosterforeldrene vil da være en sentral del av samarbeidet, og relaterer seg til det praktiske aspektet ved en fosterhjems plassering. Anerkjennelse er et mer teoretisk begrep som vi vil redegjøre for nedenfor, og forstås her som en forlengelse av samarbeid: I hvilken grad barneverntjenesten har lagt til rette for et likeverdig samarbeidsforhold med fosterforeldrene, slik at samarbeidet blir til det beste for barnet (jf. bvl. § 4-1) I forlengelsen av dette gjør maktaspektet seg gjeldene da det er barneverntjenesten som til syvende og sist har beslutningsmyndighet når det gjelder avgjørelser omkring fosterbarnet. Barneverntjenesten er også den instansen fosterforeldre i størst grad forholder seg til da det er den kommunale barneverntjenesten som plikter å følge opp barnet i en fosterhjems plassering. Her vil vi bruke teori om bakkebyråkratene, da det er barneverntjenestens ansatte (bakkebyråkratene), som arbeider direkte med mennesker og således representerer barnevernets ulike forvaltningsnivåer (statlig, fylkeskommunalt og kommunalt).

3.1. Samarbeid

Samarbeid blir blant annet definert som samspill, kompaniskap og det å arbeide sammen. Men begreper som brukes hyppig blir sjelden presist definert, noe som kan komplisere forståelsen av samarbeid (Glavin and Erdal, 2013:27).

Samarbeid kan forstås som å arbeide sammen mot en felles målsetning (www.helsekompetanse.no), men samarbeid kan også forstås ved at en overordnet instans gir ordre om samarbeid mellom enhetene på et lavere nivå. Eksempler på dette er at lederne for

ulike tjenester blir enige om at barnehage, helseetaten og barnevernet skal samarbeide, uten at de som skal virkeliggjøre dette samarbeidet deltar i prosessen. Betingelsene for samarbeid blir da et mer formelt system som alle skal forholde seg til. For å oppnå koordinering eller samarbeid mellom ulike enheter, er et system eller en modell sjelden tilstrekkelig hevder Glavin og Erdal (2013). En tvungen koordinering som en tredjepart står for blir gjerne betegnet som samordning, et såkalt organisatorisk samarbeid (Gjertsen, 2007:57). Det er med andre ord lite hensiktsmessig å lage et samarbeidssystem dersom ikke de som skal utøve samarbeidet er med. I følge Glavin og Erdal (2013) er betingelser for et godt fungerende samarbeid gjenkjennelig ved at samarbeidet er nedfelt i kommunens planer, der det har god forankring i ledelsen, med gode rutiner og at de ulike aktørene ser betydningen av et samarbeid. Forfatterne argumenterer for at en må legge til rette for både en overordnet og gjensidig forpliktende samarbeids- og beslutningsstruktur, samt et likeverdig samarbeidsforhold mellom barnet, deres familier og kommunens ansatte og mellom de ansatte (Glavin and Erdal, 2013:27-28).

Et likeverdig samarbeidsforhold kan ses i sammenheng med begrepet *arbeidsrelasjon*. Arbeidsrelasjon kan forstås som samarbeid i det det betegnes som «en gjensidig positiv innstilling mellom hjelper og klient til å samarbeide om å nå felles mål, en gjensidig innstilling som gir rom for både negative og positive følelser, og som er en forutsetning for å kunne yte god hjelp» (Eide and Eide, 2004:43). En slik betegnelse ligger nært anerkjennelsestanken.

Ut fra ovennevnte redegjørelser fremstår begrepet som flertydig, i tillegg til at det brukes i flere sammenhenger. Samarbeid kan brukes i forskjellige betydninger og over flere dimensjoner. Samarbeid kan forstås som et *kommunikativt begrep* hvor de involverte parter sammen klarer å komme fram til hva problemet er, og hvordan dette kan løses gjennom gjensidig argumentasjon. Samarbeid som et *teknisk begrep* har formelle strukturer på samarbeid og legger dermed føringer på partenes samhandling med hverandre. Samarbeidspartnerne har tydelige posisjoner og det er klar arbeidsdeling mellom dem. Samarbeid forstått som et *institusjonelt begrep* fremhever partenes faglige og institusjonelle normer som handlingsstyrende. Organisasjonskulturen og dens verdier gir føringer for hvordan partene i samarbeid handler. Ofte vil samarbeid forstås som en sammensetning av disse tre formene (Gjertsen, 2007:56-57).

Vi tar utgangspunkt i forståelsen av at samarbeid mellom barneverntjenesten og fosterforeldre i hovedsak ligner en slik teknisk beskrivelse der de formelle strukturene for samarbeid legger

føringer på deres samhandling med hverandre. Med utgangspunkt i anerkjennelsestanken vil vi også drøfte muligheter for et samarbeid der fosterforeldre og barneverntjenesten gjennom gjensidig argumentasjon sammen kommer fram til felles forståelse eller løsning på et problem eller situasjon.

3.1.1. Kommunikasjon og relasjon

Saksbehandlere i barneverntjenesten og fosterforeldre inngår i et samarbeid hvor både det relasjonelle og det kommunikative aspektet ved samarbeid gjør seg gjeldene. Når samtalen er en viktig del av arbeidet med mennesker, sies relasjonen å være helt avgjørende for å forstå og lykkes i dette arbeidet. Jensen og Ulleberg (2011) fremhever at betydningen av relasjonen i helse-, sosial og pedagogisk profesjonelt arbeid har vært gjenstand for mye forskning og refleksjon de siste tiårene. De viser til forskningen om relasjonens betydning innen psykoterapi, hvor konklusjonene er klare: relasjon mellom terapeut og klient er uten tvil det mest betydningsfulle elementet i forståelsen av hva som fører til et godt resultat. Det er relasjonen som fremheves når klientene har forklart hvorfor hjelpen har virket. Forfatternes poeng er at selv om resultatene er hentet fra psykoterapiforskningen, er det rimelig å tenke seg at mye av det samme gjelder i andre deler av praksis hvor samtalen mellom den hjelpesøkende og profesjonsutøveren står sentralt (Jensen and Ulleberg, 2011:47).

Et annet vesentlig forhold i denne sammenheng er at yrkeskonteksten gjør at det stilles bestemte krav til de som kommuniserer. En samhandling i et privat møte vil således skille seg fra samhandling mellom en fagperson i en yrkesrolle der han eller hun samhandler med andre samarbeidspartnere ut fra bestemte overordnede mål for arbeidet (Røkenes and Hanssen, 2002:9). Profesjonell kommunikasjon er med andre ord forskjellig fra kommunikasjon i dagliglivet. Profesjonell kommunikasjon forstås som kommunikasjon som hører ens yrke til, som barnevernsansattes yrkesrolle som hjelper. I denne sammenhengen er profesjonell kommunikasjon med andre ord hjelpende i den forstand at barnevernsansattes rolle innebærer en hjelpende funksjon for andre i kraft av sin faglige kompetanse og posisjon (Eide and Eide, 2004:18). Røkenes og Hanssen (2002) mener at fagfolk trenger to bein å stå på i yrkesutøvelsen: både den instrumentelle *handlingskompetansen* og den kommunikative *relasjonskompetansen*. Handlingskompetanse er kunnskap og ferdigheter som setter deg i stand til å gjøre noe *med* den andre eller *for* den andre. Relasjonskompetansen derimot handler om å forstå og å samhandle med de menneskene vi møter i yrkessammenheng på en god og hensiktsmessig måte. Forfatterne fremhever at handlingskompetansen og

relasjonskompetansen sammen utgjør yrkeskompetansen (ibid.:12). Slikt sett er instrumentelle og relasjonelle ferdigheter forbundet med hverandre.

3.2. Anerkjennelse

Begreper som brukermedvirkning og «empowerment», myndiggjøring på norsk, står ofte sentralt i tekster og arbeider som omhandler sosialt arbeid (Aamodt, 2003). I likhet med Aamodt (2003:158) undrer vi og over hvorfor begrepet anerkjennelse ikke brukes om de forhold der relasjon står sentralt. Ifølge Aamodt blir vi stadig presentert for begrep og faglige retninger som alle er ment å understreke betydningen av å styrke klientens *ressurser* og *mestringsevner*, gjerne mellom *myndiggjørende handlinger*. I følge forfatteren uttrykker formuleringer som å *styrke klientenes ressurser, myndiggjøre klientene osv.*, en tenkning der vi pålegger oss å *gjøre noe med, forandre* eller *bedre*. Videre beskriver forfatteren at handlingene utgår *fra* hjelperen *til* klienten, og for henne (og oss) virker det som om gjensidigheten blir borte.

Anerkjennelsestanken kan føres tilbake til den tyske filosofen G.W.F. Hegel og hans verk fenomenologiens ånd, mer spesifikt til verkets kapittel *Selvbevissthet og selvstendighet. Herredømme og trelldom*. Her redegjør Hegel for dialektikken mellom herre og slave og gir en bestemmelse for hva anerkjennelse er. Ifølge Hegel kan egentlig anerkjennelse kun oppnås i gjensidighet. Frihet blir hos Hegel sentralt da den egentlige anerkjennelse bygger på en gjensidighet som er karakterisert ved at man gjensidig setter hverandre fri. Frihet handler om å komme til seg selv i forhold til et annet menneske. I anerkjennelsesforholdet søker man å bli bekreftet som et selvstendig individ, hvilket kun er mulig ved å anerkjenne den andres selvstendighet, den andres frihet (Høilund and Juul, 2005:22-23).

Med utgangspunkt i en teoretisk beskrivelse av behov for anerkjennelse i et menneskes sosiale fellesskap, retter vi oppmerksomheten mot anerkjennelsens betydning for samhandlingen mellom fosterforeldre og ansatte i barnevernet. Beskrivelsen skiller mellom anerkjennelse i nære relasjoner, rettslig anerkjennelse og sosial verdsetting.

3.2.1. Anerkjennelsens sfærer

I følge Axel Honneth (2003) er menneskets evne til å fungere som et sosialt vellykket individ avhengig av anerkjennelse som bekreftelse av autonomi og individualitet. Honneths anerkjennelsesbegrep ses i forhold til tre anerkjennelsessfærer, der sfærene representerer ulike sosiale fellesskap i et individs liv. Det dreier seg om den følelsesmessige kontakten i intime sosiale relasjoner som for eksempel ved kjærighet og vennskap som vi finner i den private

sfære. I den rettslige sfære om anerkjennelse som et moralsk tilregnelig medlem av samfunnet. Og den sosiale verdsettelse av en persons individuelle prestasjoner og evner, anerkjennelse gjennom relasjon til fellesskapet i den solidariske sfære. Det er først når alle tre anerkjennelsesformene er innfridd at en person opplever seg som et likeverdig medlem av fellesskapet. Det er gjennom anerkjennelse at selvtillit, selvaktelse og selvverdsettelse oppnås, som ifølge Honneth, danner grunnlaget for det gode liv og et integrert samfunn (Honneth et al., 2003, Høilund and Juul, 2005).

Vi vil ha fokus på de to siste anerkjennelsesformene, anerkjennelse i den rettslige sfære og anerkjennelse i den solidariske sfære. Disse uttrykker anerkjennelse på et samfunnsmessig nivå og skiller seg fra den private sfære som er begrenset til en persons nære relasjoner. I standssamfunnet var disse to formene for anerkjennelse forbundet med hverandre fordi den rettslige anerkjennelsen var koplet til en persons tilhørighet til en gruppe eller klasse (Falkum et al., 2011:1082). I likhet med Falkum, Hytten og Olavesen (2011) tar vi utgangspunkt i en forståelse av at det moderne samfunnet gradvis oppløser koplingen mellom status og rettigheter, og knytter den rettslige anerkjennelsen til individet som et fritt og rasjonelt menneskelig subjekt. Vi mener at rettigheter kan forstås som anonymiserte tegn på sosial respekt. Og slik vi forstår Honneth er den rettslige anerkjennelsen en forutsetning for en persons selvrespekt (ibid.)

I samhandlingen mellom fosterforeldre og barneverntjenesten tenker vi anerkjennelse har betydning for hvordan fosterforeldre opplever at barneverntjenesten inkluderer dem som rasjonelle mennesker i fellesskap.

3.2.2. Krenkelse

Til de tre formene for anerkjennelsesformene oppstår muligheter for forskjellige former for krenkelse. Den første formen for krenkelse angår fysiske overgrep, men det er ikke den legemlige smerte som sådan som er av betydning, men den påfølgende bevissthet om å ikke bli anerkjent som utgjør den moralske krenkelse. Den andre formen for krenkelse kjennetegnes ved tap av rettigheter som påvirker individers sosiale integrasjon. Frakjennelse av bestemte rettigheter – ofte begrunnet i en bestemt gruppetilhørighet slik som klienter, kjønn, alder etc. – fører til frakjennelse av fullt moralsk tilregnelighet. Her mister borgeren sin status som en verdig og likestilt partner med mulighet til å ta moralske avgjørelser og delta i offentlige beslutningsprosesser. Den siste formen for krenkelse spenner fra relativt harmløse

til sterke former for stigmatisering. Krenkelsen består i at visse virkelighetsoppfattelser nedverdignes og tilskrives en lavere sosial status (Høilund and Juul, 2005:28).

3.3. Makt

I følge Skau (2013:31) er makt tilstede i alle relasjoner mellom klient og hjelper. I følge henne tilsløres ofte makten gjennom begrep som *hjelpeapparat, tjenesteytelse, behandling, omsorg* eller *undervisning*. Maktaspektet blir således usynlig, og forfatteren finner det bemerkelsesverdig når vi vet at makt er uløselig knyttet til yrkesutøvelsen, mens hjelpeaspektet *kan* være tilstede, men *må* det ikke. Hun påpeker at en slik tilsløring er skadelig på flere måter. For det første gjør den det vanskelig for klienter å beskytte seg mot maktmisbruk. For det andre gjør den det vanskelig for hjelpere å erkjenne muligheter og begrensninger for sin makt, som er ifølge Skau en forutsetning for å kunne bruke den til klientens beste. For det tredje gjør den det vanskelig for en kritisk offentlighet å forholde seg til maktens mange former og funksjoner.

3.3.1. Symbolsk makt

I tråd med Skaus antakelse om at maktaspektet i klient-hjelper relasjon blir usynlig, er Pierre Bourdieu opptatt av hvordan maktforhold virker i det skjulte. Hans empiriske verker sies å være analyser av ulike former for dominans og undertrykkelse, hvor en grunnleggende ambisjon i disse verkene er å avdekke hvordan maktforhold ikke erkjennes som makt, men oppfattes som maktfrie og dermed legitime, som (Bugge, 2002:224). I hans analyser fremkommer det at praksisnære studier, som han fastholder som viktige, må ses i sammenheng med objektive strukturelle vilkår som ofte ligger utenfor den enkeltes bevissthet (Mik-Meyer og Villadsen, 2007:68-69). Med andre ord forstår vi at symbolsk makt er den skjult makten i det at andre ikke oppfatter makt for makt, men som noe naturlig.

3.3.2. Symbolsk kapital

Bugge (2002) hevder at Bourdieus begrep *kapital* er hans begrep om makt, og at «kapital» dermed kan leses som «makt». Bakgrunnen finner Bugge i Bourdieus definisjon av makt- eller styrkeforholdene i et samfunn (eller sosialt felt), som den fordelingen av kapital som gjør seg gjeldene der. Med andre ord er et maktforhold en bestemt kapitalfordeling. For å tydeliggjøre Bugges utgangspunkt kan det være hensiktsmessig å se på Bourdieus kapitalbegrep.

Bourdieu introduserte begrepene kulturell-, sosial og symbolsk kapital. Makt og dominans kommer ikke utelukkende fra besittelse av materielle ressurser, men også gjennom besittelsen

av kulturelle og sosiale ressurser. Gjennom konseptet symbolsk kapital, i tillegg til å fange viktigheten av generelle tegn på sosial anerkjennelse, drar Bourdieu oppmerksomhet mot det faktum at verdien av uansett form for kapital avhenger, delvis, av sosial anerkjennelse.

Poenget er at kapital er verdifullt fordi vi, kollektivt og noen ganger på tross av oss selv, verdsetter det. Kapitale ressurser kan i så måte ha dobbel verdi. Rikdom som et eksempel, er en fordel fordi det bevilger både kjøpekraft og status (Crossley, 2014:86) Med andre ord er den relative verdien av kapital avhengig av det felt som den bringes inn i. Det er gjennom sin kapital at en person har mulighet til å oppnå innflytelse på feltet og dermed makt.

Som nevnt ovenfor kan kapital eksistere i ulike former. I form av egenskaper ved det enkelte individ, herunder kunnskap, dannelse, utseende og karaktertrekk for å nevne noen. Altså i form av kroppslige disposisjoner, det som Bourdieu betegner som *habitus*. Kapital kan også eksistere i form av materielle ressurser, slik som penger eller eiendom, hvilket er økonomisk kapital. Kapitalens tredje form, sosial kapital, innebærer sosiale relasjoner i form av nettverk, vennskapsbånd, gjensidige forpliktelser og lojalitet for å nevne noen. Men i tillegg til disse tre hovedformene for kapital, står begrepet symbolsk kapital sentralt hos Bourdieu. Symbolsk kapital er ikke en kapital i seg selv, men en måte andre kapital- eller maktformer fremtrer og blir oppfattet på under bestemte betingelser. Symbolsk kapital er kapital som ikke oppleves eller erkjennes som kapital, eller makt, og som i kraft av dette oppfattes som legitim i form av for eksempel autoritet, prestisje og myndighet (Bugge, 2002:225, Bourdieu, 1977:179-181).

3.3.3. Doxa og symbolsk vold

Makt og dominans spiller en nøkkelrolle i Bourdieus tenkning. Og som vi har vært inne på, er det den skjulte makten, den symbolske makten han særlig trekker fram. Her er vi inne på begrepet *doxa*, det som tas for gitt (Bourdieu, 1977:164). Det skumle med den symbolske makten er at de dominerte selv tar innover seg de dominerendes syn, nettopp fordi den tas for gitt (Bjørnhaug, 2002). Et felts doxa, dets selvfølgeligheter, avgjør for eksempel hva som er henholdsvis gode versus dårlige argumenter (Mik-Meyer and Villadsen, 2007:77, Bourdieu, 1977:169). Doxa i barnevernsfeltet kan for eksempel være barnevernsansattes oppfatninger av hva som karakteriseres som et problem eller en utfordring, og hva som anses for å være adekvate løsninger eller forklaringer på dette. En annen måte å forstå doxa på:

En professions doxa er en samling af holdninger, værdier og normer, hvor der ikke hersker bevidsthed om, at disse er udviklet over tid og derfor kunne være annerledes,

men hvor de tværtimod opfattes som selvindlysende og naturlige (Järvinen and Mortensen, 2005:16).

Å besitte kapital er nettopp å ha en evne til å skape eller opprettholde forskjeller mellom en selv og andre, dvs. oppnå attraktive og knappe goder og å unnsnippe nødvendige byrder (Bugge, 2002).

Moderne sosiale hierarkier og sosial ulikhet, så vel som lidelsene de forårsaker, sies å være produsert og opprettholdt mindre av fysisk kraft enn av formene av symbolsk dominans. Det refereres her til resultatene av slik dominans som symbolsk vold. Med andre ord, medlemmer av de dominante klassene trenger bare å leve deres normale daglige liv, følge reglene til systemet som tilbyr dem deres posisjon som privilegerte. Hierarkier og systemer av dominans blir så reproduert i den forstand at de dominerende og dominerte oppfatter disse systemene som legitime, og på så måte tenker og handler etter deres beste interesser innenfor konteksten av systemet selv (Schubert, 2014, Bourdieu, 1977:190).

3.4. Bakkebyråkrati

Barnevernets ansvar og oppgaver reguleres av barnevernloven og det er de ansatte i barnevernet som skal arbeide etter disse direktivene. Barnevernet arbeider på mange måter i skjæringspunktet mellom samfunnet og familien. Ericsson skildrer hvordan barnevernet står i skjæringspunktet mellom flere sosiale verdener:

Barnevernet skal [...] fungere etter universalistiske, objektive kriterier og i tråd med rettferdighetens og rettsikkerhetens prinsipper. Men barnevernet skal følge disse prinsippene overfor en sosial verden som i hovedsak fungerer etter en helt annen logikk, nemlig familien. I familien skal de personlige relasjonene, det unike ved hvert enkelt menneske, og deres helt særegne behov være det sentrale (Ericsson, 1994:15)

De ansatte i barnevernet representerer det Michael Lipsky (2010) omtaler som bakkebyråkrater (street-level bureaucracy). Lipsky peker her på yrkesutøvere som samhandler direkte med andre mennesker og i så måte representerer frontlinjen av regjeringens politikk. Politikk forstås her som fordeling av goder og byrder i samfunnet, og politikken som er vedtatt på et overordnet politisk nivå er ofte preget av tvetydige og motsetningsfylte mål. Dette kan delvis forklares av at vedtak på nasjonalt nivå er resultater av kompromiss, men i tillegg kan uklare lover og uklar politikk knyttes til et behov for fleksibilitet (Djupvik and Eikås, 2010:73). Ifølge Lipsky preges arbeidet til bakkebyråkratene av store saksmengder, tvetydige mål og utilstrekkelige ressurser (Lipsky, 2010). En konsekvens av dette er at de

forventninger og krav som stilles må justeres og tilpasses de rammebetingelsene som faktisk finnes ettersom arbeidsbetingelsene gjør det umulig å realisere tjenestens idealer fullt ut. Barneverntjenesten kan tjene som et eksempel på bakkebyråkrati. De er byråkrater i den forstand at de skal iverksette barnevernets mandat, men forutsetter at de på bakkenivå foretar skjønnsmessige tilpasninger og prioriteringer for å minske gapet mellom ressurser og mål (Vabø, 2014, Lipsky, 2010).

Et vesentlig aspekt ved yrkesutøvelsen som bakkebyråkrater representerer, er skjønnsmyndighet. Bakkebyråkrater har en betydelig skjønnsmyndighet i det å bestemme arten, mengden og kvaliteten på de goder og byrder som forutsettes av organisasjonen. Et poeng hos Lipsky er at visse karaktertrekk ved bakkebyråkratenes arbeid gjør det vanskelig, om ikke umulig, å fjerne skjønnsmyndigheten. Han peker her på at arbeidet forutsetter vurderinger som ikke kan forhåndsprogrammeres. Bakkebyråkrater arbeider i og med situasjoner som både er for komplekse, og som inneholder en menneskelig dimensjon, til at skjønnsmyndigheten kan fjernes (Lipsky, 2010). Kombinasjonen av uklare mål og lover på den ene siden, og skjønnsmyndighet og tolkning på den andre, kan bidra til at forskjellen mellom organisasjonens politikk og praksis blir enorm. Så lenge oppgavene er komplekse og menneskelig innblanding anes som nødvendig for effektive tjenester, vil skjønn være karakteristisk for mange offentlige tjenester (Lipsky, 2010).

I følge Lipsky er det mange måter byråkratier gir færre ressurser enn det som er nødvendig for at arbeidstakerne skal gjøre en tilstrekkelig jobb. De to viktigste trekkene er forholdet mellom antall ansatte og klienter eller saker, og tid. De har store saksmengder i forhold til deres ansvarsområder, men antall er mindre viktig enn det faktum at de typisk ikke klarer å utføre deres ansvarsoppgaver med en slik arbeidsmengde. En konsekvens av for store saksmengder vil igjen påvirke tiden bakkebyråkraterne har for å foreta avgjørelser (ibid.:29-30).

4. Vitenskapsteori og metode

4.1. Valg av metode

Utgangspunktet er at virkeligheten kan undersøkes ved hjelp av to ulike vitenskapelige tilnærminger: kvalitative og kvantitative metoder. Mens kvantitative metoder tar utgangspunkt i et stort datamateriale med mål om å kartlegge utbredelser, sammenhenger og tendenser, er man i kvalitativ metode mindre opptatt av årsakssammenhenger og mer opptatt av å forstå eller beskrive hvordan mennesker oppfatter verden og hvilke relasjoner som betyr

noe. De ulike metodene gir med andre ord ulik innsikt i de fenomener som skal utforskes (Johannessen et al., 2016:95).

Med utgangspunkt i problemstillingen vår fant vi det best egnet å anvende en kvalitativ metode. Dette begrunnes av oppgavens fokus på fosterforeldrenes erfaringer og tanker om brudd i fosterhjem og fosterhjemsarbeid.

4.1.1. Kvalitative forskningsintervju

Ved bruk av kvalitative metoder ønsker vi å komme nær innpå personer i den målgruppen vi er interessert i å vite noe om. Hensikten med kvalitative intervjuer er fylldige og detaljerte beskrivelser av det vi studerer. Intervjuer egner seg videre når forskeren har behov for å gi informantene større frihet til å uttrykke seg enn det strukturerte spørreskjema tillater (Johannessen et al., 2016:113,145).

Det kvalitative forskningsintervju søker å forstå verden sett fra intervjupersonenes side. Kvale og Brinkmann (2015:20) fremhever intervjupersonen som subjekt, som en person som er delaktig i det kvalitative forskningsintervju gjennom å skape mening og forståelse om et bestemt emne. De gjør oss imidlertid oppmerksomme på at subjektet som sådan ikke er helt subjektivt, men blir påvirket av omgivelsene i hva de snakker om og hvordan.

Forskningsintervjuet er et intervju der det konstrueres kunnskap i samspill mellom intervjueren og den intervjuede. Intervjuet kan således forstås å ha en tosidighet – den personlige relasjonen og kunnskapen det produserer (ibid.). Denne forståelsen, at data skapes i samhandling mellom oss og våre intervjupersoner, vil være sentral i våre analyser og tolkninger.

4.2. Vitenskapsteoretisk forståelsesramme

Hvordan kan forskning bidra til å utvikle kunnskap? Dette er et sentralt spørsmål som vitenskapsteori beskjeftiger seg med. Spørsmål som så gjør seg gjeldende er hva kan vi vite om virkeligheten og hvordan kan vi gå frem for å skaffe oss kunnskaper om samfunn og mennesker? En opererer gjerne med begreper som ontologisk perspektiv og epistemologisk perspektiv. Ontologisk perspektiv omhandler antagelser om hvordan den sosiale verden ser ut, mens epistemologisk perspektiv er ulike oppfatninger om hvordan en kan skaffe seg kunnskaper om denne sosiale verden (Johannessen et al., 2016:50-51).

4.2.1. Den kvalitative forskningstradisjon

En grunnleggende ontologisk antakelse i den kvalitative forskningstradisjon er at det finnes mange virkeligheter. Med dette mener vi at virkeligheten forstås som kompleks, i stadig forandring og konstruert av den enkelte som er involvert i en forskningssituasjon. Vi og intervjupersonene kan dermed oppfatte virkeligheten ulikt. At det eksisterer mange virkeligheter betyr også at forskning kan gi oss noen svar, men ikke svaret (Nilssen, 2012:25).

Den epistemologiske antakelsen er at kunnskap blir konstruert i møte mellom forskeren og forskningsdeltakeren. I dette ligger det at gjennom et nært samarbeidsforhold mellom oss og intervjupersonene, vil relasjonen mellom oss ha betydning for det datamaterialet som konstrueres (ibid.).

4.2.2. Hermeneutikk og fenomenologi

Kvalitative metoder bygger på teorier om fortolkning (hermeneutikk) og menneskelig erfaring (fenomenologi) der målet er å utforske meningsinnholdet i sosiale fenomener, slik det oppleves for de involverte selv (www.etikk.no). Hermeneutikk er læren om fortolkning av tekster, og kalles gjerne fortolkningsvitenskap. Hermeneutisk fortolkning søker å få frem gyldige fortolkninger av en teksts mening (Kvale et al., 2015:73). Hans-Georg Gadamer, en av hermeneutikkens foregangsmenn, mente at mennesket grunnleggende sett er hermeneutisk i sin tilnærming til verden. I følge ham vil vi alltid være fortolkende i det vi retter oppmerksomheten vår mot noe. At vi alltid være fortolkende begrunnes med at all forståelse formidles gjennom en historisk og kulturell sammenheng som former oss selv og andre (Christensen et al., 2015). Forståelse forutsetter med andre ord at vi har en bakgrunn å forstå i fra. Tolkning og forståelse er viktig for samfunnsforskere ettersom tolkning er et forsøk på å gi mening til noe som kan i første omgang kan virke uklart, komplekst, uforståelig eller til og med motsetningsfylt. Tolkning er dermed et forsøk på å finne en underliggende mening eller uttrykke noe som virker uklart på en tydeligere måte. Et viktig poeng i en hermeneutisk tilnærming er at det ikke finnes en egentlig sannhet, men at fenomener kan forstås på ulike måter. Tolkning og forståelse er således avhengig av vår bakgrunn, forskningsmetode, hensikt og fokus (Nilssen, 2012:71-72).

Fenomenologi er både en filosofi og en kvalitativ metodisk tilnærming. Fenomenologisk metode benyttes for å studere verden slik den oppfattes av andre. Målet er å gi en så presis beskrivelse som mulig av andres perspektiver, opplevelser og forståelser (Johannesen et al., 2016). Dette fordrer at vi forsøker å møte andre så fordomsfritt som mulig og på deres

premisser. Mening blir et nøkkelord ettersom forskeren bestreber seg på å forstå meningen med et fenomen (handling eller ytring) sett gjennom en gruppe menneskers øyne. Når vi tolker en handling eller en ytring må dette ses i lys av den sammenhengen den forekommer innenfor. Forskeren kan ikke forstå mening utenfor de sammenhengene der meningen skapes, dette betyr at noe kan bety noe i én sammenheng og noe helt annet i en annen. Det er mennesket som konstituerer virkeligheten og målet er å få økt forståelse og innsikt i andres livsverden (Johannessen et al., 2016).

4.2.3. Forforståelse

For å utforske meningsinnholdet i sosiale fenomener, slik det oppleves for de involverte selv, er det imidlertid viktig at vi som forskere tenker gjennom vår posisjon i forhold til forskningen, deltakere og formidling av forskningen. Åpenhet, slik man etter fenomenologien bestreber seg etter, vil kunne hindres av de forhåndsoppfatninger vi som forskere har. Samtidig er det, etter hermeneutikken, ikke til å unngå at vi forstår verden ut fra vårt subjektive ståsted. Begrepet forforståelse blir dermed sentralt, da dette innebærer at vi er bevisst på de kunnskaper og oppfatninger om virkeligheten vi bringer med oss i forskningssituasjon og som vi bruker til å tolke det som skjer rundt oss (Johannessen et al., 2016).

Forfatterne av denne oppgaven har personlige erfaringer relatert til temaet som utforskes. Ettersom den ene av forfatterne har vokst opp i fosterhjem og den andre har arbeidet i barnevernet i flere år, og er fosterforelder, var det nødvendig å klargjøre de følelser og holdninger vi hadde omkring temaet. Dette gjorde vi gjennom flere samtaler med hverandre og med veilederne. Det er med andre ord tale om refleksjon over hvordan vi påvirker, og blir påvirket, i en forskningssituasjon.

Med referanse til det latinske ordet *situs*, definerer Neumann og Neumann (2012) situering som plassering - at man er plassert i forhold til noe. De skiller mellom tre ulike former for situering – feltsituering, selvbiografisk situering og tekstsituering. Tre forhold vi vurderer er nødvendig å reflektere over i en forskningsprosess.

Feltsituering handler om å reflektere over hvordan andres opplevelser av oss som forskere påvirker datainnsamlingen. Vi opplevde for eksempel i noen av våre intervju at intervjupersonene inntok en «lærer» rolle overfor oss. Vi tenker at dette kan skyldes at vi var i feltet som studenter, for å lære. I andre tilfeller opplevde vi at noen benyttet samtalen som

bearbeiding av tøffe opplevelser. Dette tenker vi kan skyldes vår posisjon som lyttere og at vi la til rette for at deres personlige historier skulle være i fokus.

Selvbiografisk situering, eller forforståelse, er som nevnt refleksjon over vår egen sosiale posisjon og erfaringsbakgrunn (ibid.).

En forsker er også situert i forhold til bearbeidelse og ferdigstilling av sitt materiale og burde således reflektere over hva som *kan* bli konsekvenser av det man fremstiller. Det som Neumann og Neumann (2012) kaller for tekstsituering. Her peker de på at det som publiseres kan brukes til å legitimere eller kritisere samfunnsforhold. Selv om vi prinsipielt sett ikke kan kontrollere hvordan vår forskning blir brukt, er vi fortsatt forpliktet til å reflektere over mulige konsekvenser av forskningen.

Vi mener at bevissthet om vår situering vil styrke kvaliteten så vel som etiske aspekter ved vårt prosjekt da vi mener at forskningsprosessen vil bli farget av vår egen situering (Neumann and Neumann, 2012).

Avslutningsvis reflekterer vi over forskerrollen og makt. Så lenge forskeren vet mer enn samtalepartneren om den relasjon de har og hva som er poenget med den, kan relasjon mellom forsker og informant aldri være en relasjon fri for makt (Neumann and Neumann, 2012). Kvale og Brinkmann (2015) hevder at dersom makt er en bestanddel i samtaler og relasjoner, er ikke poenget at makt skal elimineres fra forskningsintervjuet, men snarere at forskere bør reflektere over den rolle makt spiller i produksjonen av kunnskap.

4.3. Utvalg og rekruttering

Antallet intervjupersoner avhenger av formålet med undersøkelsen. I vanlige intervjuundersøkelser ligger antall intervjuer ofte på rundt 15 +/- 10. Fra nyere intervjuundersøkelser er det et generelt inntrykk at det ofte er en fordel å ha et mindre antall intervjuer og i stedet bruke mer tid på å forberede og analysere intervjuene (Kvale et al., 2015:148).

Ettersom formålet med oppgaven er å undersøke fosterforeldres erfaringer med brudd i fosterhjem, herunder samarbeid med barneverntjenesten og hva deres tanker er om videre fosterhjemsarbeid, var utgangspunktet vårt å rekruttere 10 fosterhjem. Vi endte opp med 8. Inklusjonskriteriene var at fosterforeldrene selv har sagt opp en fosterhjemsavtale. Vi har rekruttert både kommunale, statlige fosterhjem, og fosterhjem ansatt gjennom private fosterhjemsstiftelser. Vi har intervjuet fem kommunale, ett statlig og to fosterhjem ansatt

gjennom en privat fosterhjemsstiftelse, med til sammen 11 intervjupersoner. I og med at kvalitative studier ofte omhandler personlige og til dels nærgående temaer, kan det være vanskelig å finne personer som er villige til å delta. Av hensyn til oppgavens rammer har vi benyttet oss av en fremgangsmåte som betegnes som *tilgjengelighetsutvalg*. Det innebærer at vi har valgt ut deltakere som er tilgjengelige for oss (Thagaard, 2013).

For å komme i kontakt med de aktuelle fosterhjemmene kontaktet vi først Bufetat. Vi fikk avtalt et møte med lederen for fosterhjemtjenesten hvor vi sammen ble enige om at de skulle forsøke å få en oversikt over de fosterhjemmene de hadde registrert, men ikke lengere enn 10 år tilbake. De identifiserte 10 fosterhjem som fikk tilsendt en forespørsel med en beskrivelse av vårt prosjekt og vår kontaktinformasjon, der Bufetat spurte om de kunne vært interessert i å delta, dersom ja - om kontaktinformasjonen deres kunne formidles til oss. Vi fikk løpende tildelt kontaktinformasjon til intervjupersoner som hadde sagt seg villig til å kontaktes angående prosjektet. Av disse 10 fosterhjemmene var det tre som meldte sin interesse og som ble intervjuet.

En vanlig metode for å velge ut deltakere som er tilgjengelige for forskeren, betegnes som *snøballmetoden*. Denne metoden kjennetegnes ved at forskeren forhører seg med personer som vet mye om temaet som skal undersøkes og som forskeren bør komme i kontakt med. Disse personene kan vise til andre informanter det kan være aktuelt å ha med i undersøkelsen (Johannessen et al., 2016:119). Ett av fosterhjemmene Bufetat satte oss i kontakt med, og som vi intervjuet, satte oss i kontakt med ett fosterhjem til. Vi har hele tiden vært påpasselig at uansett fremgangsmåte har potensielle intervjupersoner vært forespurt av andre enn oss, om de kunne tenke seg å delta, og om deres kontaktinformasjon kan formidles til oss for ytterligere informasjon om prosjektet og eventuell deltakelse. Alle intervjupersonene er både skriftlig og muntlig gjennom informasjonsskriv (vedlegg) og uformell samtale før intervjuet (vedlegg) blitt informert om frivillig deltakelse, anonymitet, konfidensialitet og taushetsplikt.

Vi tok så kontakt med en privat fosterhjemsstiftelse der vi gjennom kjennskap til en ansatt fikk formidlet informasjon om prosjektet og ønske om hjelp med rekruttering. Her har vi også gjennom kjennskap fått etablert kontakt med to fosterhjem som vi har intervjuet.

Til slutt sendte vi en forespørsel til lederen i den kommunale barneverntjenesten om de kunne bistå i å sette oss i kontakt med aktuelle fosterhjem. Her fikk vi da kontakt med tre fosterhjem, hvor vi har intervjuet ett. Årsaken til at vi bare intervjuet i dette ene var på grunn av

geografiske og tidsmessige forhold. Dette redegjør vi for under utfordringer i rekrutteringsarbeidet, pkt. 3.3.2.

4.3.1. Presentasjon av intervjupersonene

Av våre 11 intervjupersoner er det fire menn og syv kvinner. Yngste deltaker er 39 år og eldste er 60 år. Alle har biologiske barn, og alle bor innenfor samme fylke.

To av de tidligere fosterhjemmene hadde fosterbarnet boende i åtte år, ett i seks år, ett i to år, to i ett år, ett i 10mnd og ett i 8 mnd.

Av våre 11 intervjupersoner var en av deltakerne enslig ved plassering, resten er og var i parforhold. I fire av intervjuene har vi kun fått snakket med den ene fosterforelderen selv om de er i et parforhold, tre intervju har vært med begge fosterforeldrene og ett intervju med en enslig fosterforelder.

Av de 11 intervjupersonene er det to som har grunnskoleutdanning og de resterende 9 har høyere utdanning (høyskole/universitet) som er barnereelatert.

4.3.2. Utfordringer i rekrutteringsarbeidet

Rekrutteringsarbeidet viste seg å være langt mer utfordrende enn hva vi hadde forutsett. Dette gjaldt spesielt i forhold til hvor tidkrevende det var å komme i kontakt med tidligere fosterforeldre. Vi tenker at dette kan ha handle om at det er et sensitivt tema som undersøkes. Det kan også være lett å glemme en forespørsel som du har mottatt på mail eller et innlegg du har sett på en Facebookside, særlig ettersom mesteparten av rekrutteringsarbeidet foregikk like før jul. Ikke minst kan det være tidkrevende for ulike instanser å ta seg tid i en travel arbeidsdag å lete opp potensielle intervjupersoner og få formidlet vårt prosjekt.

Vi startet prosessen med å kontakte Bufetat. De fortalte de hadde utfordringer med å finne kontakinformasjon, og i en allerede travel arbeidsdag tok det noe tid før fosterhjemmene ble identifisert og forespørslene sendt ut. Det tok også tid før noen meldte sin interesse, og vi hadde vårt første intervju 29 november 2017. Vi satt imidlertid ikke og ventet på tilbakemeldinger kun fra Bufetat. Vi kontaktet fosterhjemsforeningen og de la ut en kort beskrivelse av vårt prosjekt på deres Facebook side, her fikk vi dessverre ingen napp. Det viste seg at de heller ikke hadde kontor i vår kommune. Vi skrev et forslag på mail som vi foreslo fosterhjemsforeningen kunne bruke, men fikk da til svar at dette hadde de ikke tid og ressurser til.

Vi kontaktet Bufetat på nytt, og de sendte de ut en påminnelse til de fosterhjemmene de allerede hadde forespurt. Vi kom så i kontakt med ett fosterhjem til.

Vi ønsket i utgangspunktet ikke å rekruttere tidligere fosterhjem fra den kommunale barneverntjenesten, for å unngå at de skulle kunne påvirke hvilke fosterhjem vi ble satt i kontakt med. Dette anså vi som særlig viktig siden vi i våre intervjuer ville be fosterforeldre beskrive sine erfaringer med barneverntjenesten. Vi så oss imidlertid nødt til dette da vi etter hvert innså at dette var vanskeligere enn vi hadde sett for oss og vi fryktet og ikke ha tilstrekkelig med intervjupersoner. utfordringen her var at barneverntjenesten rådet oss til å vente til etter jul ettersom de hadde travle tider i møte. Vi endte opp med å bare intervjuer i ett av disse da den ene av oss tidligere har jobbet i barneverntjenesten og med dette fosterhjemmet i oppsigelsesperioden. I det andre fosterhjemmet avtalte vi fire møter. Men på grunn av avlysninger grunnet sykdom fra både fosterhjemmet og fra oss, ble vi enige om at intervjupersonen takk seg.

Vi henvendte oss til medstudenter som arbeider i barneverntjenesten i andre fylker for å høre om de visste om aktuelle fosterhjem. De kunne ikke hjelpe. Vi har spurt fosterhjem vi har kjennskap til om de kjenner til noen som har sagt opp, her fikk vi kontakt med tre fosterhjem, ett sa nei. utfordringen her var å møtes da de bor i andre kommuner enn oss. Etter gjentatte forsøk med å avtale møter med det ene fosterhjemmet, purringer fra vår side, nytt tilbud om telefonintervju i stedet for fysisk møte, og manglende svar på våre henvendelser, vurderte vi at vi hadde purret så mye som vi fant etisk forsvarlig og utelot dem. Det andre fosterhjemmet ønsket et telefonintervju og vi imøtekom dette.

4.4. Intervjuguide

En intervjuguide er et manuskript som strukturerer intervjuforløpet og har som mål å hjelpe til å belyse problemstillingen. I tråd med den fenomenologiske tilnærmingen har vi valgt å bruke semistrukturerte intervju da disse brukes når temaer fra dagliglivet skal forstås ut fra intervjupersonenes egne perspektiver. Denne type intervju kan minne om en samtale i dagliglivet, men har som profesjonelle intervju et formål med samtalen. At det er semistrukturert innebærer at en har en overordnet intervjuguide som utgangspunkt, mens spørsmål, temaer og rekkefølge kan variere (Kvale et al., 2015:46, Johannessen et al., 2016:148).

Ved utarbeidelsen av intervjuguide måtte vi komprimere første utkast i stor grad, fordi vi innså at vi hadde for mange spørsmål. Vi gikk gjennom alle spørsmålene flere ganger og

identifiserte til slutt deltemaer som inngår i den overordnede problemstillingen vår. Ut fra dette utformet vi noen spørsmål til hvert tema. Spørsmålene var knyttet til hvordan fosterforeldrene forstår sin egen rolle, deres erfaringer med barneverntjenesten, deres tanker i forhold til oppsigelsen og hva de tenker er viktig å ha fokus på i det fremtidige fosterhjemsarbeidet. Hvert intervju ble avsluttet med spørsmål om det var noe de ville legge til som vi ikke har spurt om eller vært inne på i forhold til temaet.

4.5. Gjennomføring av intervjuene

Vi ville forsikre oss om at deltakerne hadde tilstrekkelig informasjon om hva deltakelse i vår studie innebar, særlig med tanke på at vi ville stille spørsmål om sensitive temaer. De som hadde sagt seg villig til å formidle sin kontaktinformasjon til oss hadde fått informasjon om studien enten via informasjonsskriv eller muntlig av dem som forespurte på vegne av oss. Vi tok så kontakt over telefon hvor vi presenterte oss selv og prosjektet vårt. Vi åpnet for spørsmål for å forsikre oss om at deltakerne hadde den informasjonen de trengte før de samtykket til deltakelse. Vårt inntrykk er at alle vi snakket med var engasjerte og interesserte i å få formidle sine historier og samtlige stilte til intervju. Sammen med intervjupersonene ble vi enige om tid og sted for intervju.

Fem av intervjupersonene inviterte oss hjem til seg, to intervju foregikk over telefon og ett intervju fant sted på et møterom på vårt institutt på universitetet.

Vi var begge tilstede under intervjuene. På forhånd avklarte vi oss imellom hvem som skulle lede intervjuet og hvem som skulle notere og observere. Vi åpnet imidlertid for at begge kunne delta i samtalen for å sikre at eventuelle uklarheter ble avklart, og at vi begge kunne følge opp med spørsmål. At vi sitter med to ulike utgangspunkter og forforståelse anser vi som en styrke, og at vi under intervjuene har kunne bruke våre ulike perspektiver for å få en mer utfyllende forståelse av intervjupersonenes fortellinger. Vi har underveis bestrebet oss etter å bruke såkalte «sjekker», såkalte fortolkende spørsmål for å sikre oss om at vi har forstått og tolket intervjupersonene riktig.

Vi innledet intervjuene med en uformell samtale. Vi presenterte prosjektet vårt og gjennomgikk formelle krav som stilles til prosjektet og oss om forskere, samt deres rettigheter som deltakere. Dette innebar blant annet informasjon om godkjenning fra Norsk senter for forskningsdata (se vedlegg), anonymitet, konfidensialitet, taushetsplikt og frivillig deltakelse. Vi forklarte at de når som helst, uten å måtte oppgi en grunn kunne trekke seg, og at vi ville respektere deres avgjørelse. Vi informerte om at vi har to veiledere som skal kvalitetssikre

arbeidet vårt. Vi forklarte at vi vil bruke båndopptaker, og før vi har startet selve intervjuet har vi spurt om det er noe som er uklart eller om de har noen spørsmål. Samtykkeskjema (se vedlegg) ble så signert og båndopptaker startet.

Etter intervjuene har vi forsikret intervjupersonene om at vi er tilgjengelige dersom de skulle ha behov for det. De har på sin side gitt oss tillatelse til å ta kontakt dersom det er noe vi lurer på eller behøver å avklare i ettertid.

4.6. Transkripsjon

Vi innhentet samtykke fra alle intervjupersonene til å bruke båndopptaker under intervjuene for å sikre at ikke noe informasjon gikk tapt. Når man transkriberer intervjuene fra muntlig til skriftlig form, blir intervjusamtalene strukturert og bedre egnet for analyse. Når materialet struktureres i tekstform blir det enklere å få oversikt, og struktureringen er i seg selv en begynnelse på analysen (Kvale et al., 2015:206).

Transkriberingen foregikk forløpende etter hvert intervju og ga oss et førsteinntrykk av fosterforeldrenes fortellinger. De ferdigtranskriberte intervjuene ble så gjennomgått på nytt, først hver for oss. Her understreket, fremhevet og noterte vi underveis mens vi leste. Vi skrev så en oppsummering av hvert intervju hvor de utsagn som handlet om oppgavens tematikk og problemstilling ble vektlagt. Deretter satte vi oss sammen og sammenlignet våre tanker og notater. Her viste det seg at vi hadde mange like tanker om hva vi mente kunne være særlig viktig og relevant for oppgaven, men vi fant også ulike vektlegginger og forståelser av det vi hadde lest.

Det er flere hensyn å ta når en skal transkribere. For det første har vi vært to om oppgaven. Vi har sammen blitt enige om å nedskrive hvert intervju så autentisk som mulig og dele intervjuene likt oss imellom. Av hensyn til leservennlighet og arbeid med analysen, har vi transkribert fra dialekt til bokmål. Dette medførte noen utfordringer da det både tok lengere tid, og at det i de ferdigtranskriberte intervjuene dukker opp et og annet ord på dialekt. Ulike følelsesuttrykk som latter, gråt, pauser og nøling ble satt i parentes. Noen ord eller uttrykk er skrevet med blokkbokstaver for å fremheve det som intervjupersonen har lagt styrke på. Andre ord er skrevet i kursiv for å angi en form for betoning via tonehøydene og/eller omfang (ibid.:209). Der det var vanskelig å fange opp eller når to intervjupersoner snakker samtidig ble dette kommentert i parentes.

Transkriberingen var et omfattende arbeid og intervjuene har variert mellom 55 og 82 minutter. Den endelige transkripsjonen kom på ca. 200 sider. Vi vurderer dette til å være

tilstrekkelig datamateriale for å kunne foreta en god analyse, også fordi intervjupersonene gir rike og detaljerte fortellinger. I analyse og drøftingsdelen av oppgaven der sitater (og dialoger dersom vi bruker det) vil presenteres vil de bli gjengitt så autentisk som mulig. Der deler av sitatet er utelatt vil dette markeres med [...]. Vi har også valgt å ta bort alle «eeh'er» og andre uttrykksformer og kommentarer vi har gjort oss i transkripsjon for en mer leservennlig utgave. Skulle vi derimot føle at dette vil være relevant eller viktig for forståelsen av våre analyser og funn, vil dette kommenteres i sammenheng med de sitater som presenteres.

4.7. Ethiske refleksjoner

Prosjektet er meldt til, og godkjent av, Norsk senter for forskningsdata (NSD) (se vedlegg).

Gjennom hele forskningsprosessen oppstår det etiske problemstillinger, spesielt på grunn av de komplekse forholdene som er forbundet med å «utforske menneskers privatliv og legge beskrivelsene ut i det offentlige» (Birch et al., 2002:1, referert i Kvale et al., 2015:97). Dette fordrer at vi som forskere er bevisst på og tar hensyn til mulige etiske problemstillinger fra begynnelse til slutt (Kvale et al., 2015). Å forske på sensitive tema krever en sensitivitet og oppmerksomhet fra forskerens side, både i prosessen fram mot intervju, under intervjuene og i etterkant. Det vil dermed være viktig at vi gjennom hele undersøkelsen reflekterer over de forskningsetiske problemstillingene et slikt prosjekt vil kunne medføre (Elmir et al., 2011, Dickson-Swift et al., 2009).

Kvale og Brinkmann (2015:97) viser til de etiske spørsmålene som oppstår i en intervjustudie, og vi vil med utgangspunkt i deres fremstilling gjennomgå og oppsummere disse.

Tematisering. Formålet med en intervjuundersøkelse bør ikke bare diskuteres med hensyn til den vitenskapelige verdien av kunnskapen som søkes, men også med hensyn til forbedring av den menneskelige situasjon (ibid.). Vi ønsker med vår studie å bidra med informasjon og kunnskap som kan styrke fosterhjemsarbeidet.

Planlegging. De etiske sidene ved planleggingen omfatter å innhente intervjupersoners informerte samtykke til å delta i studien, sikre konfidensialitet og vurdere hvilke mulige konsekvenser studien kan ha for intervjupersonene (ibid.). Etter NSDs tilbakemeldinger har vi tatt hensyn til at «fosterforeldre er omfattet av taushetsplikten jf. barnevernsloven § 6-7 første ledd, da de er å betrakte som personer som har oppdrag fra barnevernet. Det er derfor viktig at intervjuene gjennomføres slik at det ikke samles inn opplysninger som kan identifisere enkeltpersoner eller avsløre taushetsbelagt informasjon» (se vedlegg). Vi har fra idefasen vært opptatt av at vi skal ha fokus på fosterforeldrenes erfaringer, ikke forhold knyttet til

fosterbarnet eller annen taushetsbelagt informasjon. Vi har også i forkant reflektert over hvilke konsekvenser studien kan ha for intervjupersonene våre, jf. pkt. 3.2.3. om forforståelse. I forkant av intervjuene har vi utarbeidet et informasjonsskriv (se vedlegg) for å sikre informert samtykke til studien.

Intervjusituasjon. Forskeren må klarlegge intervju rapportens konfidensialitet og vurdere intervjusituasjonens konsekvenser for intervjupersonene – for eksempel stressopplevelser og endret selvbilde (ibid.). Som vi har redegjort for under pkt. 3.4.1. om gjennomføring av intervjuene, har vi etterstrebet at våre intervjupersoner ble tilstrekkelig informert om studien før eventuell deltakelse. Vi har vært oppmerksomme på følelsesmessige uttrykk og reaksjoner i intervjusituasjonen. For eksempel responderte vi på gråt med å tilby en pause eller å avslutte intervjuet. Vi har i tillegg informert våre intervjupersoner at dersom det skulle dukke opp taushetsbelagt informasjon under intervjuet er vi underlagt taushetsplikt og at dette ikke vil bli tatt med i oppgaven.

Transkribering. Her må igjen konfidensialitetshensynet vurderes, samt spørsmålet om hva det vil si å ta en lojal skriftlig transkripsjon av intervju personens muntlige uttalelser (ibid.). Vi har ivaretatt konfidensialiteten ved at de innspilte intervjuene er overført fra båndopptaker til privat pc og deretter slettet fra båndopptaker. Ved lagring på privat pc er materialet omkodet og sikret med personlig passord. Under pkt. 3.4.2. redegjorde vi for transkripsjonsprosessen. Vi gjenga intervjuene så autentisk som mulig, men måtte foreta noen grammatiske endringer.

Analysering. De etiske sidene ved analyseringen omfatter spørsmålet om hvor dypt og kritisk intervjuene kan analyseres, og hvorvidt intervju personene bør være med på å bestemme hvordan uttalelsene deres skal tolkes (ibid.). Samtykket deltakerne våre har gitt omfatter ikke vår tolkning av datamateriale (Thagaard, 2013:153). I tråd med den kvalitative epistemologiske antakelsen skapes data i et nært samarbeidsforhold mellom forsker og forskningsdeltaker (Nilssen, 2014:25). Vi ønsker ikke at intervju personene skal oppleve vår tolkning av datamaterialet som avvikende i forhold til deres forståelse av egen situasjon. Dette krevde refleksjon under analysen av datamaterialet. Vi ønsker med andre ord ikke at våre intervju personer skal oppleve et tillitsbrudd i forhold til det samarbeidet som ble etablert under innsamling av materialet (Thagaard, 2013). Vi har vært opptatt av at våre intervju personer skal kunne stole på at det de har fortalt oss blir respektert og ivaretatt på en god måte, særlig med tanke på det sensitive tema vi undersøker.

Verifisering. Det er forskerens etiske ansvar å rapportere kunnskap som er så sikker og verifisert som mulig. Dette innebærer spørsmålet om hvor kritiske spørsmål som kan stilles til en intervjuperson (ibid.). Vi har vært opptatt av å ikke stille ledende spørsmål og la intervjupersonenes fortelling stå i fokus. Som vi har nevnt under pkt. 3.4.1. gjennomføring av intervjuene, har vi kontinuerlig vært opptatt av å sikre at vi har forstått dem rett ved å stille fortolkningsspørsmål.

Rapportering. Også her må konfidensialitetsprinsippet vurderes, samt spørsmålet om hvilke konsekvenser den offentliggjorte rapporten har for intervjupersonene og for gruppen eller institusjonen de representerer (ibid.). Den ferdigstilte oppgaven vil ikke inneholde personalia eller bakgrunnsopplysninger som kan identifisere enkeltpersoner. For å sikre dette vil vi ikke bruke beskrivelser eller sitater av spesielle enkeltepisoder. Vi er bevisst på at den endelige oppgaven ikke skal ha negative konsekvenser for intervjupersonene eller gruppen de representerer.

4.8. Reliabilitet, validitet og overførbarhet

Begrepene reliabilitet og validitet er ofte forbundet med kvaliteten på kvantitative undersøkelser. I kvalitative undersøkelser brukes gjerne begrepene pålitelighet og troverdighet som mål på kvalitet (Johannesen et al., 2016).

Pålitelighet knytter seg til undersøkelsens data: hvilke data som brukes, hvordan de samles inn og hvordan de bearbeides. I kvalitativ forskning må en ta hensyn til at det ikke benyttes strukturerte datainnsamlingsteknikker. I tillegg er observasjoner er kontekstavhengige og verdiladede, og det vil dermed være umulig for en annen forsker å reprodusere en annen kvalitativ forskers forskning blant annet fordi man som forsker bruker seg selv som instrument. Ingen andre har samme erfaringsbakgrunn og kan tolke på samme måte. En kan imidlertid styrke påliteligheten ved å gi en åpen og detaljert beskrivelse av konteksten og framgangsmåten gjennom forskningsprosessen (Johannesen et al., 2016:231-232). Dette krever at vi er så transparent som mulig slik at datainnsamling og analysering fram mot funn er tilgjengelige for leseren. For å imøtekomme dette har vi forsøkt å tilrettelegge for åpenhet og gode beskrivelser av alle deler av forskningsprosessen.

Troverdighet handler om hvorvidt en metode undersøker det den har til hensikt å undersøke (Johannesen et al., 2016). Dette innebærer at våre framgangsmåter og funn på en riktig måte reflekterer formålet med studien. Validitet handler også om gyldigheten av de tolkningene undersøkelsen fører til. Her burde vi gå kritisk gjennom grunnlaget for egne tolkninger

(Thagaard, 2013). Avslutningsvis av dette prosjektet vil vi gjøre oss metodologiske refleksjoner (kapittel 7). Dette innebærer å være kritisk til egen forskning.

Kan resultatene fra vårt forskningsprosjekt overføres til lignende områder? Ved kvalitative undersøkelser snakker man om *overføring* av kunnskap i stedet for generalisering. En undersøkelses overførbarhet handler om hvorvidt man lykkes i å etablere beskrivelser, begreper, fortolkninger og forklaringer som er nyttige på andre områder enn det som studeres (ibid.)

Kvale og Brinkmann (2015:289) utfordrer imidlertid kravet om overførbarhet. De spør: «hvorfør generalisere?». De utdyper: At konsekvente krav om at samfunnsvitenskapene skal produsere kunnskap som kan generaliseres kan innebære en antakelse om at vitenskapelig kunnskap nødvendigvis må være universell og gyldig til alle steder og på alle tidspunkter for alle mennesker og fra evighet til evighet. Vi påpeker på at til tross for at våre intervjupersoner befinner seg i en tilnærmet lik situasjon, er det så mange forhold rundt dem som skiller seg: Barnet, alderen til barnet, barnets bakgrunn, barnets personlige egenskaper, ulike saksbehandlere og deres individuelle forskjeller, kommuner, barneverntjenester og omfang av og type kontakt med biologisk familie for å nevne noen.

Vi har hatt ni intervjuer med til sammen 11 personer innenfor et avgrenset geografisk område. Et slikt begrenset utvalg gir neppe noe svar på hvordan fosterforeldre generelt opplever barneverntjenester og hva de tenker er viktig i fosterhjemsarbeid fremover. Vi er først og fremst opptatt av å vise hva våre intervjupersoner er opptatt av og hvilke tanker de har omkring oppgavens tematikk.

5. Analyse og resultat

Inspirert av metoden *grounded theory* har vi forsøkt å møte datamaterialet med et mest mulig åpent sinn, men flere virkemidler har vært brukt i analysearbeidet. Grounded theory er en metode for analyse av kvalitative data som tar utgangspunkt i å utvikle nye teorier, men den kan også anvendes som metode uten å produsere en ny teori som produkt. Etersom vi ikke sikter etter å utvikle nye teorier har vi benyttet metoden for å få en dypere forståelse av fenomenet vi undersøker (Johannessen et al., 2016:182). Metoden er kritisk til at teori skal være styrende for hva forskeren ser etter og betrakter teori på linje med andre typer data. Forskeren starter ikke med en teori som utgangspunkt for fortolkningen, men med et mest mulig åpent sinn. Metoden avviser imidlertid ikke bruk av teori, men den kan trekkes inn i senere stadier av forskningen, som ved analyse og fortolkning (ibid.:181). En skal imidlertid

være bevisst på at målet om å legge forforståelsen til side å la datamaterialet tale for seg ikke nødvendigvis er realistisk. Som forskere er vi utvelgende aktører og data som brukes er ikke uavhengig av våre forhåndsoppfatninger (ibid.:36). Thagaard (2013) peker på at den kvalitative analyseprosessen er preget av både induktive og deduktive tilnærminger. I tråd med grounded theory innebærer den induktive delen at vi tar utgangspunkt i empirien og utvikler en forståelse av de temaer vi utforsker. Den deduktive delen kjennetegnes ved at resultatene kan tolkes i lys av begreper som er brukt i andre studier. Denne posisjonen kalles for abduksjon og fremhever det dialektiske forholdet mellom teori og data (Thagaard, 2013:187).

Ved analyse av datamaterialet må en også ta stilling til hvordan resultatene skal fremstilles. Når vi retter oppmerksomheten mot temaer i materialet, analyserer vi informasjon fra alle deltakerne om hvert tema. Dette betegnes som temasentrerte tilnærminger hvor hovedpoenget er å gå i dybden på de enkelte temaene (ibid.:157). En slik fremgangsmåte vurderer vi som godt egnet for å få frem intervjupersonenes erfaringer og fortellinger. En innvending mot temasentrerte analyser er at de ikke ivaretar et helhetlig perspektiv. Ved å sammenligne utsnitt fra de ulike deltakerne i undersøkelse, løsrives utsnittene av teksten fra sin opprinnelige sammenheng. For å imøtekomme dette er det viktig at vi setter informasjon fra deltakerne inn i den sammenhengen som utsnittet av teksten er en del av (Thagaard, 2013). På den andre siden argumenteres det for at når beskrivelsene av deltakernes situasjon ikke presenteres i sin helhet, er det vanskelig for den enkelte deltaker å bli gjenkjent av andre. Dermed sikrer en prinsippet om anonymitet (ibid.:191). Dette fordrer at vi må vurdere både mengde og type informasjon vi presenterer.

Under intervjuene noterte vi ned uttalelser vi vurderte som interessante og relevante. Etter hvert intervju skrev vi ned de tanker og inntrykk vi satt igjen med. Nilssen (2012:34.35) kaller det «å tenke med blyanten» og er en metode for både innsamling av datamateriale og for dataanalyse. Vi har slik startet analysen allerede her.

Koding og kategorisering anses som kjerneaktiviteter i den kvalitative analyseprosessen (Nilssen, 2012:78). I grounded theory finner vi tre kodefaser. Vi startet med en *åpen koding*, som innebærer å møte datamaterialet med en åpen holdning til hva materialet forteller deg. Gjennom å systematisk gjennomgå materialet identifiserte vi koder og fant foreløpige temaer. For å identifisere relevante mønstre og modifisere de foreløpige kategoriene, måtte intervjuene leses flere ganger. I denne fasen, *aksial koding*, reduserte vi, ved hjelp av visuelle oversikter som matriser og tankekart, en stor mengde datamateriale til noen temaer. Blant

temaer som ble satt opp i matrisen var blant annet: hva har vært viktig for fosterforeldrene å prate om, hvordan opplevde de barneverntjenesten, hva skjedde og hvordan forstår fosterforeldrene det. I denne prosessen vekslet vi mellom helhetlige perspektiver og de enkelte delene for å danne oss forståelse av datamaterialet som en helhet (Thagaard, 2013). Dette er i tråd med den hermeneutiske sirkel som innebærer en frem- og tilbake prosess mellom deler og helhet (Kvale et al., 2015:237). I den siste fasen, *selektiv koding*, indentifiserte vi til slutt noen kjernetemaer som vi mener representerer studiens hovedtema (Nilssen 2012:79).

5.1. Presentasjon av resultat

Vi vil her peke på de kjernetemaene vi mener representerer oppgavens tema: hvilke erfaringer fosterforeldre som har sagt opp en fosterhjemsavtale har med barneverntjenesten og deres tanker om fremtidig fosterhjemsarbeid.

5.1.1. Et offentlig regulert privatliv

det er jo et ekstremt ansvar, for det er jo ikke bare ... det er mange man skal forholde seg til, det er jo ikke bare det barnet [...] men det er så mange utenforstående ting som du ikke helt kan kontrollere som også er med på å påvirke dette barnet, som gjør at det er en veldig spesiell rolle og skal være fosterforeldre.

Seks av intervjupersonene trekker nesten umiddelbart assosiasjoner til forhold rundt barnet når vi spør hva de tenker om det å være fosterforeldre. Med dette peker de på at det er mange andre ting enn bare dette barnet å forholde seg til. Slik en av våre intervjupersoner uttrykker det: «det innebærer et voldsomt ansvar for noen andre sitt barn».

I forlengelsen av det å måtte forholde seg til flere enn bare fosterbarnet uttrykkes en utfordring i forhold til det å være et offentlig og privat hjem. Slik en fostermor sier: «det å bli møtt i døren på en måte og prøve å være profesjonell men likevel måtte finne seg i at her går noen inn i helt din private sfære». Denne uttalelsen henger sammen med fostermors beskrivelse av at det å ha et fosterbarn på mange måter er like intimt som det er med egne barn, hvor hun peker på at det er ganske tøft at andre skal ha innsyn og krav til det de foretar seg.

Andre sier rett ut «det å være et fosterhjem da er du et offentlig hjem», at når du forplikter deg til å bli fosterhjem «så det skal man være klar over i det øyeblikket du velger å bli fosterhjem, det er at du åpner huset ditt, ikke bare for det barnet, men for et helt system». I dette ligger det

at en som fosterforeldre må forholde seg til ulike instanser, blant annet barneverntjenesten, tilsynsmyndigheter, biologisk nettverk og avlastningshjem for å nevne noen.

Et fosterhjem forteller oss om fosterbarnets utfordringer og hvordan de så for seg at de ville jobbe med dette fremover, men at de på veiledning «[...] dersom vi ønsket å stille krav til han, så sa de at ‘nei, det kan dere ikke gjøre’. Så vi ble litt sånn stoppet flere ganger». Når disse fosterforeldrene ikke følte de fikk oppdra fosterbarnet i tråd med det øvrige husholdet medførte dette konflikter mellom fosterbarnet og deres biologiske barn ettersom det ble oppfattet som forskjellsbehandling av deres biologiske barn. Utfordringer knyttet til spenningsfeltet mellom å være et offentlig og privat hjem ses i sammenheng med at barnevernet har myndighet til å ta beslutninger som for øvrig ligger privatlivet til.

To av våre intervjupersoner forteller at det formelle tar så stor plass at «det blir et oppdrag. Ja for du har så mye formelle ting å forholde deg til at den følelsen av å være far eller mor blir vanskelig». En annen fostermor sier: «Ja, at du ikke føler deg som selvstendig til å kunne agere som pappa eller mamma». Det at barneverntjenesten kan gå inn i deres hjem å bestemme forstår vi utfordrer fosterforeldrerollen.

Mens flesteparten av våre intervjupersoner peker på rammene rundt det å være fosterforeldre, fremhever to av våre intervjupersoner personlige egenskaper ved rollen. En fostermor sier at det hun umiddelbart tenker på er «å gi god omsorg til barn som har behov for stabilitet i et stabilt familieliv. Gode omsorgspersoner rundt seg og mulighet til litt søskenrelasjon på en måte».

En annen fostermor sier at hun må jo tenke på hvordan hun ville gjort det med sine egne barn:

det er jo å være den omsorgspersonen som en mamma skal være. Å være den tryggheten, det å være den tøysete, den strenge, det å tørre å sette grenser selv om du kanskje ikke er den mest populære, men samtidig tørre å vike litt på grensene dine.

5.1.2. Samarbeid

I våre intervjupersoners fortellinger finner vi beskrivelser på hva som har vært til hinder for samarbeid og hva de har vektlagt når de har vært fornøyde. Vi vil derfor peke på hva vi tolker som fremmer et godt samarbeid og hva som hemmer et godt samarbeid basert på våre intervjupersoners beskrivelser og uttalelser.

Hva fremmer et godt samarbeid? (Styrker)

Angående hva som gir godt samarbeid så forteller fosterforeldrene om hvordan de har blitt inkludert i, eller støttet i, avgjørelser som grunnlag for et godt samarbeid. Et par fosterforeldre forteller om fosterbarnet som tidvis ringte til barneverntjenesten om ulike ønsker hun hadde. Barneverntjenesten ringer så fosterforeldre for å høre hva som ligger bak og hva de tenker om dette. Om dette sier fosterfar: «Og det er slik du blir tatt med i beslutningsprosessen og det er da du føler deg verdsatt».

En fostermor forteller at de er en vanlig familie med sine utfordringer som alle andre. De har gode og dårlige dager, de diskuterer, kjefter og flirer, men at barneverntjenesten har aldri satt spørsmålstejn ved deres måte å være familie på.

Egentlig har jeg blitt møtt på en veldig bra måte. Jeg har egentlig aldri fått spørsmål om ting jeg har gjort, jeg har egentlig bare fått bekreftelse på at det er bra. Og jeg har egentlig aldri fått noen negative tilbakemeldinger der jeg har kjørt mitt spill.

Inkludering og enighet rundt avgjørelser, og bekreftelse på egne avgjørelser, forstår vi som en motivasjon for et videre samarbeid.

Noen av intervjupersonene fremhever at klar og tydelig kommunikasjon bidrar til forutsigbarhet og trygghet for fosterforeldrene. Ett av fosterhjemmene har hatt samme saksbehandler i lang tid og fostermoren her forteller at dette er en «tøff dame» som de hadde god tiltro til. Samtidig påpeker hun hvordan det også er viktig å være fleksibel «[...] og hadde ganske mye romslighet i seg også, og det er nok lurt å ha altså. Det må være litt romslighet ikke sant, for familier er jo ikke like»

Gjennomgående hos fosterhjemmene på oppdrag for statlig barnevern og private fosterhjemstiftelser er at de uttrykte å være fornøyde med kontakt og samarbeid tilknyttet sin oppdragsgiver, men de savnet og etterlyste bedre oppfølging og hjelp til barnet. Det ene fosterhjemmet var imidlertid særdeles fornøyd med saksbehandleren i den kommunale barneverntjenesten: «Vi oppfattet henne som grei, var grei å prate med, hun var altså det man sier er medmenneskelig, forståelsesfull. Ikke slik som ser over noe, eller prøver å sette noe til side». De fremhever at saksbehandleren ordnet med alt det økonomiske, var med på møter, ga god informasjon og holdt god kontakt.

Hva hemmer et godt samarbeid? (Svakheter)

Organisatoriske forhold

Flere intervjupersoner forteller at de opplever barneverntjenesten som vanskelig å få tak i eller å få tilbakemeldinger fra. En fosterfar forteller at han opplever det som vanskelig å få hjelp fra både den kommunale barneverntjenesten og Bufetat. Dette gjør det tungvint både for dem som fosterforeldre og for barnet, og slik han oppfatter det: «Det offentlige byråkratiet maler ikke fort altså. De rir ikke samme dag som de saler for å si det slik».

Et par intervjupersoner poengterer at barneverntjenester i de forskjellige kommuner er ulike. En fosterfar sier at «mens du har et vanvittig godt forhold til en tjeneste i en kommune, så er det fullstendig kollaps i en annen kommune!». Han sier at det blant annet handler om kompetansenivået og forundrer seg over at den største kommunen de forholdt seg til viste seg å være den vanskeligste. Han utdyper: «Det faktisk viser seg at de små kommunene var de beste kommunene å forholde seg til, det kan også ha med antall saker de behandler». Fosteremor bekrefter hans opplevelse «ja arbeidsbelastning og alt sånn, så det er klart, vi så de tingene også, men at det gjorde det vanskelig for oss. Barnet byttet saksbehandler eks antall ganger på et år». Til tross for at slike organisatoriske forhold kan påvirke et samarbeid, påpeker tre av våre intervjupersoner at slike forhold må ses i det større bildet og ikke nødvendigvis gjenspeiler menneskene som arbeider under slike rammer. En av dem sier «Nei altså de er jo bare mennesker bruker jeg å si. Det er nå litt feil overalt».

En fosteremor sier at hun vanskelig kan si så mye om samarbeidet i deres situasjon på den tiden fosterbarnet bodde der «[...] og saksbehandleren min var selvfølgelig ikke på jobb, for vi hadde byttet en million, to hundre og sekstire saksbehandlere, så jeg hadde ikke fått noe forhold til en saksbehandler heller i den tiden». Antall saksbehandlere kan forstås som et hinder for samarbeid.

I datamaterialet tyder mange uttalelser knyttet til de organisatoriske forholdene ved barnevernstjenestene på at dette oppleves som barrierer for et godt samarbeid. Med organisatoriske forhold mener vi de ytre, strukturelle og formelle rammebetingelsene barneverntjenesten arbeider innenfor. Barneverntjenestens ressurser og rammer ser ut til å påvirke kvaliteten i samarbeidet.

Holdninger

Jeg blir aldri å glemme de her folkene som kom av og til, hvert skuddår kom innom under den plasseringen. Hver eneste av de følte jeg var overlegen, så ned på deg. Her

kommer jeg og hvem er du? Jeg husker det godt for det var en gang de satt her og det var på nære nippet at jeg jaget dem ut, at jeg reiste meg 'at vet dere hva!'

Sitatet er fra en fosterfar som forteller at han under plasseringen opplevde barneverntjenesten som «så nedlatende altså». Han og kona er tydelige på at de ikke har mye til overs for den barneverntjenesten de sist hadde med å gjøre, og poengterer at barneverntjenesten ikke hadde kjennskap til dem som mennesker bak oppdraget.

Et fosterforeldrepar forteller om utfordringer knyttet til samvær og spørsmål de hadde rundt økonomisk støtte. De ba barneverntjenesten om en gjennomgang på hva de hadde rett til og hvordan de kunne få det gjennom barneverntjenesten, men at «og ja, vi opplevde vel en litt sånn ufin tone tilbake 'at det kan vi alltid se på', men ja, vi følte litt sånn at vi sto med lua i hånda [...] så det var litt sånn ekkel følelse». Angående utfordringer omkring samvær, forteller de videre at barneverntjenesten ba biologisk familie ta direkte kontakt med fosterhjemmet om mer samvær enn det som var fastsatt i samværsplanen. Fosterforeldrene gir uttrykk for at det var ubehagelig å måtte stå i den posisjon og med slike avgjørelser når det lå til barneverntjenestens ansvar.

Når det har vært snakk om hvilke tiltak som burde ha vært satt i gang i forhold til fosterbarnets utfordringer og behov for hjelp forteller en fosterfar at:

Altså det blir ikke tatt hensyn til hva vi har gjort, det blir ikke tatt hensyn til hvilken kompetanse vi sitter på. De tok ikke hensyn til at vi faktisk hadde høyere utdanning enn dem. De tok ikke hensyn til noen verdens ting, de var de som visste best og du måtte ikke komme med noen meninger, nå må ikke du komme med noen meninger her. For det er no no!

I forlengelsen av å ikke føle seg som en samarbeidspartner rundt barnet med kunnskaper og innsikt å by på, sier en fosterfar at så lenge de «går stille i dørene og ikke stiller noe krav» blir de roset for den flotte jobben de gjør, mens på den andre siden opplever han at kompetanseargumentet blir brukt imot dem når de melder behov på barnets vegne og begynner å stille krav. Han forteller:

Og det er nok for så vidt ganske gjennomgående det at vi er bare fosterforeldre. Bare fosterforeldre i ene øyeblikket, så gjør vi en fantastisk jobb i andre øyeblikket. Vi er bare fosterforeldre i det øyeblikket vi stiller krav til det offentlige. Da har vi ikke

peiling altså. Vi er bare fosterforeldre så vi skal ikke komme og fortelle dem hvordan de skal gjøre jobben sin så.

En fostermor forteller at de på et

eller annet punkt ble overlatt til seg selv uten noen å henvende seg til. Hun forteller om episode hun vurderte så alvorlig at hun ikke helt visste hva hun skulle gjøre. Da hun kontaktet barneverntjenesten og uttrykte fortvilelsen over at det ikke var noen å henvende seg til, og om hun kanskje burde ha ringt politiet, forteller hun at svaret hun fikk var at «ja, det skulle vi bare ha gjort (ringt politiet), altså slike korte arrogante svar som egentlig ikke, ja lignet grisen». Dette kan tyde på at fosterforeldre kan ha behov for hjelp og støtte til å avklare og håndtere det daglige arbeidet med både fosterbarnet og alle andre som inngår i barnets liv.

Vedrørende holdninger har vi pekt på hvordan intervjupersonene beskrev at de opplevde å bli møtt av barneverntjenesten. Disse uttalelsene fra våre intervjupersoner tyder på at det å ikke bli anerkjent for ens kompetanse og innsats var et viktig tema, og et hinder for samarbeid.

5.1.3. Barneverntjenesten arbeider lite forebyggende

I forlengelsen av temaet samarbeid finner vi en sammenheng mellom et samarbeid rundt oppsigelsen og det å være fortrolig med avgjørelsen om å avslutte fosterhjemsoppholdet. De to hjemmene som var på oppdrag for privat fosterhjemsstiftelse forteller at deres beslutning om å si opp ble tatt godt imot og at fosterhjemsstiftelsen jobbet for en god løsning for alle parter. De resterende seks gir uttrykk for at avslutningen ikke var grei, og to av disse påpeker at de var uenige med barneverntjenesten om at det skulle vært avsluttet: «Ble helt feil for meg» og «Skulle ikke skjedd i det hele tatt. Skulle aldri gått den veien der».

Vi vil starte med en kort redegjørelse for de to hjemmene som ikke ønsket at fosterhjemsoppholdet skulle ta slutt. Blant hjemmene som uttrykte å være uenige med barneverntjenesten om å si opp avtalen, forteller en fostermor at de til slutt måtte si opp ettersom barneverntjenesten aldri tok standpunkt til om fosterbarnet skulle få flytte for seg selv. Av hensyn til anonymitet og konfidensialitet kan vi ikke gå inn på detaljer, men vi kan si at fosterbarnet, som følge av oppmuntring av biologisk familie, ville flytte for seg selv i en alder av 16. «Og hun (saksbehandleren), sier at vi må jo høre på henne». Fostermor er imidlertid enig om at en må høre på barnet, «men hva er best for barnet?». Oppsummert tok aldri barneverntjenesten, ifølge fostermor, noe standpunkt til om fosterbarnet skulle flytte for seg selv, og som en konsekvens av at alt tok lang tid ble hjemmesituasjonen veldig sår og vanskelig. Fosterforeldrene sier de ikke så annet valg enn å si opp fosterhjemsavtalen.

Det andre hjemmet forteller at de følte seg presset til å si opp. Barneverntjenesten var, ifølge dem, ikke villige til å sette inn ekstra ressurser i hjemmet, og da utfordringene ble for store så de seg nødt til å si opp avtalen da de ikke kunne tilby den hjelpen som fosterbarnet trengte.

Hjelp fra barneverntjenesten kom for sent

En fostermor påpeker at hun begynte å melde behov for hjelp ganske tidlig men at:

Barneverntjenesten som hadde ansvaret for henne (fosterbarnet) bare satt på hendene, jeg vet ikke hva de ventet på, om det skulle skje et mirakel altså. Det følte jeg. Det var ingen, jeg kunne sende mail og det kunne gå tre fire uker før jeg fikk svar.

Hun og mannen forteller at de til slutt måtte si opp for de ikke kunne tilby barnet den hjelpen det trengte.

En annen fostermor sier at hun synes det burde vært jobbet mer med fosterbarnet og forteller at fosterbarnet ikke hadde evnene til å fortelle om sine egne behov. Fosteremor forteller at fosterbarnet fikk terapeut helt på slutten av fosterhjemsoppholdet, «men hun skulle hatt det tidligere, altså hun hadde trengt det ikke sant».

Flere av våre intervjupersoner viser til utfordringer knyttet til skolen og arenaer utenfor hjemmet. En fostermor forteller om fosterbarnets store utageringer på skolen og at hun til slutt så seg nødt til å ta han ut av skolen «inntil at det forelå et tilbud til han som var forsvarlig». Hun sier at hun i ukesvis og månedsvis hadde etterspurt hjelp og ressurser både fra barneverntjenesten og den aktuelle skolen uten å bli hørt. Det var først når hun først tok ham ut av skolen at «da kom det svar fra alle instanser». Hun gir uttrykk for at fosterbarnet likevel ikke fikk hjelp: «Ja det var masse kasting hit og dit. Ingen tok ansvar». Hun forteller videre at hun også hadde foreslått mange ulike tiltak «men dem luktet ikke på det, og jeg foreslo mange tiltak [...] men det, nei også var det ingen der, han hadde ingen behandler, det var ingen der til å egentlig sette i gang noe». Fosteremor sier de til slutt følte seg presset til å si opp avtalen og at de «til slutt skrev vi bare at vi så oss nødt [...] på grunn av manglende ressurser». Hun reflekterer: «Ja ville utfallet for han (fosterbarnet) ha vært så ille som det ble hvis det hadde vært satt inn litt mer ressurser i hjemmet når det var som verst». Om utfallet kanskje kunne blitt annerledes er noe flere intervjupersoner tar opp. En annen fostermor sier det tok lang tid før ekstern hjelp ble koblet inn:

Nei, han burde hatt hjelp mye lengre før, og kanskje det hadde vært lettere, at det faktisk hadde kunne fortsatt hjemme, altså dersom han hadde fått hjelp. At det hadde blitt lettere for han og dermed for alle i huset her.

En av våre intervjupersoner sier han har kontakt med fosterbarnets nye fosterforeldre, og at han vet at det nye hjemmet har store utfordringer. Han mener at det skyldes at «for han (fosterbarnet) ble utredet alt for sent og det ble satt inn tiltak altfor sent på han».

En annen fostermor forteller at det var en «knapp måned» etter fosterbarnet var kommet til dem at hun etterlyste ekstern hjelp. På en fellesveiledning fikk hun derimot til svar at «neida, vent bare. Han trenger bare et trygt hjem. Det er det eneste. Det går bra». Slik fostermor beskriver det holdt barnevernet på slik i de neste syv måneder før de innså at fosterbarnet faktisk trengte den hjelpen hun etterlyste. Hun gir også uttrykk for at hjelpen kom for sent og sier at hun og mannen fikk beskjed om å ikke presse fosterbarnet på noe vis, at «han fikk kanskje lov å spille for mye, og hvorfor fikk ikke våre det?». Fostermor fortsetter: «Våre barn reagerte, hvorfor får han lov til så mye og ikke vi?». Slik vi forstår fostermors uttalelser var denne forskjellsbehandlingen med på å påvirke deres beslutning om å si opp fosterhjemsavtalen når hun sier «ja også når egne barn ikke hadde det bra. De kommer framfor alt.»

Om at hjelpen oppleves å komme for sent beskriver et fosterforeldrepar som «ja, den kom litt sånn når du var nede på knærne».

Mange fosterbarn kan ha en vanskelig bakgrunn som krever mye av fosterhjemmet. Noen fosterhjem vil dermed kunne oppleve at de trenger hjelp for å håndtere slike utfordringer. Vi har spurt våre intervjupersoner om hvilke prosesser og forhold de tenker seg kunne ha påvirket beslutningen deres om å si opp. Vi finner et fellestrekk når vi har analysert våre intervju, nemlig en opplevelse av at barneverntjenesten involverer seg for sent når fosterforeldrene har bedt om hjelp.

Å stå alene

Å ta på seg rollen som fosterforeldre har, som vi har vist ovenfor, flere dimensjoner ved seg enn «bare» dra omsorg for et barn.

En fostermor ramser opp 8 måneder hun beskriver som helt forferdelige. Hun skrev opp alle ganger hun ringte men at:

Når utfordringene begynte som verst så hadde han (fosterbarnet) ingen og det var ingen som fulgte oss opp. Og utfordringene var enorme som jeg vil si. De var så enorme at det var dager hvor vi egentlig ikke visste hvem vi skulle henvende oss til.

Hun sier videre at hun og mannen ikke skjønner hvor det gikk galt og at «[...] på et tidspunkt ble vi forlatt i fra (den kommunale barneverntjenesten)»

Vedrørende temaet fosterforeldres behov, sier en fostermor at «jeg tenker tett oppfølging, for man føler seg veldig alene». Hun og mannen snakker om utfordringer de opplevde knyttet til barnet, til skolen, til ulike hjelpeinstanser og til barneverntjenesten. Fostermors beskrivelser av deres «mange runder hjemme, hva er det lurt å gjøre? Hva gjør man?» spør vi handler om at de på egenhånd forsøker å tilrettelegge for fosterbarnet fordi de ikke får hjelp fra de ulike instansene. Dette bekrefter fostermor.

En fostermor gir uttrykk for at hun så seg nødt til å true med oppsigelse for å få hjelp. Hun er en enslig fostermor og forteller om en episode hvor fosterbarnet var innlagt på sykehus og hvor hun forventet at barneverntjenesten, som i all hovedsak hadde ansvaret for fosterbarnet, skulle møte. «De kom på sykehuset kom de, når jeg hadde begynt å hinte om å si opp kontrakten». I følge fostermor var det først da hun fikk dem til å komme «men herregud, de skulle jaggu meg stilt opp!». Hun forteller at når barneverntjenesten først kom på sykehuset og tilbudte hjelp, fant hun tilbudet "latterlig" og svarte at "det der tiltaket der kan dere bare putte en annen plass for jeg er ikke interessert". Ifølge fostermor så hun seg til slutt nødt å si opp fosterhjemsavtalen for at fosterbarnet skulle få riktig hjelp. Videre peker hun på at barneverntjenesten aldri har stilt på møter med hverken skolen eller andre instanser: «Jeg har vært på alle utredninger på PPT og alt uten noen. Jeg har vært der helt alene bestandig».

Et av våre fosterforeldrepar informerte om at de ikke turte å gå over til den kommunale barneverntjenesten da deres kontrakt med daværende oppdragsgiver skulle bli overført, i frykt for å «bli sittende alene med en kamp du kanskje ikke klarer å ta, og da ikke få hjelpen man skulle hatt». De har hørt andre fosterforeldre fortelle om deres erfaringer med barneverntjenesten og inntrykket de sitter igjen med er:

Neimen altså du blir mer alene, blir satt til deg selv. Og har du fosterbarn som trenger litt og har behov for og trenger hjelp og du ringer etter klokken fire, nei da får du berge deg til. Altså det er så lite sånn, mye mindre informasjon og hjelp tror jeg den veien.

En fosterfar gir uttrykk for at han opplever at barneverntjenesten «ja, de ser oss bare som et problem. For når barnet er plassert der så er det liksom, da skal du liksom bare ha det bra og seile sin egen sjø. Og dessverre så opplever man at det er litt sånn». Ved videre refleksjon forteller han at han tror det også har med at det er et «alt for stort byråkrati» med for mange ledd at mange opplever å bli stående alene.

Alene i tiden etter

Seks av våre åtte hjem har ikke hatt evalueringsmøte om oppsigelsen etter oppsigelsen. Fire av hjemmene har på båndopptaker kun svart nei når vi har spurt om evalueringsmøte, to har utdypet.

De som utdypet behovet for et evalueringsmøte forteller hvorfor:

Og jeg tenker kanskje at jeg har hatt mest behov for å ha et evalueringsmøte etter den plasseringen [...] jeg hadde nok mer behov for å få en avslutning etter den plasseringen fordi det var veldig mye omsorg og følelser i det.

Nei ingenting. Ble ikke oppringt en eneste gang. Helt stille. Vi savnet å høre hvordan de gikk med jenta [...] men nei det var helt stopp, da var vi ferdig [...] men det tenker jeg, når det ble såpass endelig brudd og vi ikke hørte fra barnevernet så tenker jeg det var litt kortsiktig tenkt dersom de ønsket å bruke oss senere.

5.1.4. Et mer synlig barnevern og inkludering av fosterforeldre

En sentral del av problemstillingen vår er hva fosterforeldrene tenker er viktig i det fremtidige fosterhjemsarbeidet. Vi finner at deres negative opplevelser ut fra egen situasjon sammenfaller med hva de mener en bør fokusere videre på.

Oppfølging

Flere av våre intervjupersoner fremhever oppfølging, i den betydning at barneverntjenesten følger med familien etter plasseringen, som et viktig fokusområde i fosterhjemsarbeidet.

«Ja for jeg tenker tett oppfølging. I hvert fall i startfasen» sier en fostermor. Hun trekker paralleller til egen jobb hvor hun sier at man etter tre måneder tenker at man begynner å lykkes, men at det etter seks måneder, når man er innkjørt i hverdagslivet burde komme oppfølginger. Hun sier hun er klar over at barn behøver tid for å falle til ro i sitt nye hjem «men når man oppdager at det er et ganske krevende barn så brenner man faktisk lyset i begge ender ganske fort».

Oppfølgingsansvaret til barneverntjenesten handler blant annet om å følge med på barnets utvikling og behov. En fostermor sier at på det generelle er det viktig å «møte fosterhjem på det som er utfordringene». Hun uttrykker fortvilelse over «at var det så vanskelig å se at denne gutten trengte så mye mer?».

En fosterfar sier at det kan være vanskelig å forstå hvordan hverdagen og livet innenfor husets fire vegger foregår når en ikke har opplevd det selv. Han sier at det ikke er så mye som skal til: «Spørre oss hvordan vi har det. Komme bort på besøk å ha en diskusjon med den ungdommen vi hadde og hørte hvordan den (ungdommen) hadde det». Han sier videre at han ikke føler at barnevernet bryr seg veldig mye om fosterfamilier.

En annen fostermor har lignende tanker. Hun påpeker at uansett om det er et godt fungerende, eller et dårlig fungerende hjem, så er det viktig å fokusere på kontakten.

Faktisk det å kunne, selv om man ikke møtes på ofte så går det faktisk an å ta en telefon. Og faktisk si hei, å spørre hvordan har dere det? Man trenger ikke ha et møte og komme hjem, for det får du sjeldent, for det blir jo avlyst. Det går an å bare ta en telefon å spørre 'hvordan har dere det?' 'Hvordan har dere det hjemme?' [...] det tror jeg er viktig.

Tilgjengelighet

Intervjupersonene pekte på tilgjengelighet som et viktig fokusområde i det fremtidige fosterhjemsarbeidet: «Ja altså jeg tenker tilgjengelighet, det å kunne snakke sammen, det å kunne rådgi når det er behov for det», «men jeg tenker det å være tilgjengelig for fosterforeldre» og «men jeg tror det kan være lurt å at de har et eller annet sted de *kan* ringe hvis det er et eller annet».

En fosterfar gir uttrykk for at han mener mange ansatte i barnevernet kun tar kontakt «fordi de er betalt for å gjøre det». Han sier at han ønsker at barnevernet «kunne vært flinkere til å stille opp for de familiene som de plasserer barn ut til. Mye flinkere til det».

En av intervjupersonene gir uttrykk for at hun ikke trenger så mye enn å vite at barneverntjenesten er der når hun trenger det: «Kanskje man ikke behøver å gjøre så mye, men kanskje bare at fosterforeldre vet at 'vi er her'». Hun foreslår videre at «kanskje skulle man hatt en mailadresse man kunne skrevet 'hei kan du ringe meg da og da', eller i hvert fall gjøre det». Hun sier at hun synes det er viktig for fosterfamilien

å ha en stemme til [...] Da kan man få en trygghet at barnevernet sitter der og backer deg opp. Det har vært så viktig. Det tror jeg er kjempeviktig. Å være tilgjengelig. Å være med, å møte, å hjelpe. Å være en ekstra stemme for dem.

Å bli anerkjent

Flere av intervjupersonene etterlyser å bli sett og hørt når de ber om hjelp på barnas vegne. Slik en fosterfar forklarer det:

Ja det å bli hørt og sett. Og når vi ønsker noe så ønsker vi jo det for barnets beste som jeg sa. Vi ønsker ikke nødvendigvis det for vår egen del. Hvis barnet får litt hjelp så vil jo det indirekte hjelpe oss og. For når barnet får det godt så får jo vi det bedre. Så det er sånn vinn-vinn for alle. Men det er jo som sagt dette å klare å trenge igjennom og få fortalt dette og få dem til å forstå egentlig hva vi mener og hva vi trenger hjelp til i form av.

En fostermor forteller at de så behovene til fosterbarnet og gir eksempel på en situasjon i forhold til skolen hvor hun ba barneverntjenesten om hjelp:

Så prøvde å si der vi vil ha, men der, vi mente han (saksbehandleren) kunne skrive et skriv og prøve å utløse ressurser, at hun trenger en til en, de kunne gå inn med økonomiske ressurser. Det skjedde jo ikke. Så det synes jeg var tøft, for at hun hadde det behovet, for jeg ser at det hindrer utviklingen hennes, og hun ville jo ikke være annerledes.

En av våre intervjupersoner forteller om tiden etter oppsigelsen hvor det var planlagt at fosterbarnet skulle komme på besøk til dem. Ifølge henne hadde fosterbarnet behov for å komme på besøk til dem fordi han hadde det vanskelig på institusjonen han bodde på. Hun utdyper at til tross for at «der både vi og dem på (institusjonen) var de eneste som kjente gutten gikk god for at han trenger å komme» stoppet barneverntjenesten dette planlagte besøket fordi «de følte det for usikkert [...] hadde ikke oversikt, de hadde ikke kjennskap, så de går bare inn og stopper». Hun peker videre på at hun synes at "å gjøre slikt er jo helt bak mål. Og da tenker jeg at det er en barneverntjeneste som har behov for å vise sitt mandat, sin styrke, sitt helt ... Og det skulle gutten li for, fordi de hadde så mye rot der borte".

En intervjuperson synes det er viktig «bare det å bekrefte at vi ser deg». Hun forteller at hun som enslig fostermor har «mange baller i luften» og gir uttrykk for at hun noen ganger behøver å vite at hun ikke står alene.

Andre intervjupersoner fremhever at deres kunnskaper og kjennskap til barnet må bli hørt på: «At vi som fosterforeldre står midt opp i der og ser han hver dag og hele tiden, også da må vi faktisk bli hørt på akkurat det» og – «jeg mener de bør ta hensyn til hva fosterfamilien sier og lytte til dem veldig godt underveis»

På spørsmål om hva hun mener er viktig i det fremtidige fosterhjemsarbeidet svarer en fostermor at: «Men det å være tydelig å se på fosterfamilier som en ressurs og som en samarbeidspartner. Å ta de på alvor. Det tror jeg er viktig».

En fostermor reflekterer over oppsigelsen:

Ja men det er jo lett sånn i etterkant å skylde på eller om det var det eller det, sånn eller sånn. Som jeg sier, utfordringene til denne gutten tror jeg ville ha vært stor uansett, men det er lettere å akseptere dersom man er både hørt og forstått.

6. Diskusjon

Studien har utforsket sider ved fosterforeldres erfaringer med barneverntjenesten i en oppsigelsesprosess: Både mens barnet var plassert, og etter oppsigelsen, om de opplevde å ha innflytelse på beslutninger og om de hadde mulighet til å bidra med egne kunnskaper. Vi har spurt hva fosterforeldrene tenker at en fosterforeldrerolle innebærer for å se om vi fant en sammenheng, eller store avvik mellom deres oppfatninger av seg selv, og hvordan de opplever barneverntjenestens oppfatninger av dem. Vi har også, under forståelsen av at en beslutning om oppsigelse er en sammensatt prosess, utforsket hvilke faktorer og prosesser som kunne ha påvirket avgjørelsen deres. I tillegg har vi ønsket å få frem fosterforeldrenes tanker om hva de mener er viktig i det fremtidige fosterhjemsarbeidet. Vi vil starte med en kort presentasjon av hovedtrekk fra studiens funn, før disse diskuteres i lys av teori og tidligere forskning.

Under analysen finner vi at intervjupersonene våre synes det er vanskelig å balansere et privatliv med den offentligheten barnevernet representerer. Om samarbeid, eller mangel på samarbeid med barneverntjenesten, ser vi noen ulike erfaringer. Noen peker på hva som gjør at en føler seg som en samarbeidspartner, mens andre peker på forhold som vi forstår gjør det vanskelig med samarbeid. Det at barneverntjenesten synes å komme for sent på banen anser vi som et hovedtema da intervjupersonene under intervjuene knytter dette til deres beslutning om å si opp avtalen. De opplever videre at de har stått mye alene i oppdraget, også etter

oppsigelsen. De peker videre på at oppfølging og tilgjengelighet, i tillegg til å anerkjenne fosterforeldre er viktige områder en bør fokusere på i det videre fosterhjemsarbeidet.

6.1. Makt og anerkjennelse – et innbyrdes forhold

Noe av det vi ser i intervjumaterialet er at fosterforeldrene opplever at beslutninger blir tatt over hodet på dem. De har gitt beskrivelser på situasjoner der de enten ikke er konsultert i, eller ikke er enige med de avgjørelser som barneverntjenesten har tatt. De uttrykte også frustrasjoner knyttet til at det ikke ble tatt hensyn til deres kompetanse og kjennskap til barnet.

Ansatte i barnevernet er gitt beslutningsmyndighet for å kunne utføre sine arbeidsoppgaver og plikter i henhold til barnevernloven og arbeidsplassens retningslinjer. Makten i barnevernet er således nødvendig for «å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid» (jf. bvl. § 1-1). Barnevernansatte og fosterforeldre er forskjellige mennesker i ulike roller, posisjoner og med ulik makt, og slik Aamodt (2003) påpeker kan ulikheten i makten aldri defineres bort. Det kan likevel være nødvendig å være bevisst på denne koblingen mellom makt og hjelp. I relasjon hvor den ene parten opptrer i rollen som yrkesutøver, og den andre som privatperson, ligger potensialet for krenkelse. Den ene har mer makt enn den andre. Den ene er hjelper, og den andre en som skal hjelpes (Skau, 2013). Vi tar utgangspunkt i en opplevelsedimensjon når vi snakker krenkelse. Med dette mener vi hendelser som en person opplever som krenkende eller urettferdig, og som ikke er avhengig av hva domstol eller andre autoriteter karakteriserer som rett og galt (Falkum, Hytten and Olavesen, 2011). Flere av våre intervjupersoner forteller at de i møte med barneverntjenesten ikke opplever at de ikke har så mye de skulle ha sagt, fordi det er barneverntjenesten som vet best. Uttrykk som «De var de som visste best og du måtte ikke komme med noen meninger [...]» og «korte, arrogante svar som egentlig ikke, ja lignet grisen» kan være et uttrykk for at fosterforeldrene i denne studien følte seg krenket i møte med barneverntjenesten. Sagt på en annen måte, krenkelsen oppstår når profesjonelle tror de vet hva som er best og presser igjennom sine løsninger (Høilund and Juul, 2005).

Fosterforeldre er gitt en foreldrestatus. Et foreldreansvar innebærer en rett og en plikt til å ta avgjørelser for barnet i personlige forhold (jf. bvl. § 30). Når fosterforeldre skal utøve den daglige omsorgen for barnet på vegne av barneverntjenesten kan de oppleve seg krenket når de ekskluderes fra avgjørelser som berører dem og deres barn. I følge Honneth kan en opplevelse av krenkelse føre til tap av selvtillit. Tap av tillit vurderer vi som alvorlig. Vi

mener barneverntjenesten burde arbeide for at fosterforeldre har tillit til seg selv og plasseringen for ikke å gi opp.

Forskning (se for eksempel Rodger et al., 2006) finner, i likhet med resultatene fra vår studie, at fosterforeldre uttrykker at de ikke blir anerkjent for sin ekspertise eller som en samarbeidspartner. At fosterforeldre rapporterer at de ikke opplever å bli vurdert eller hørt som en talsperson for barnet, kan tyde på at de har et behov for nettopp dette. Anerkjennelse betegner en likeverdig relasjon der man bestreber seg på å forstå den andres perspektiv (Jensen and Ulleberg, 2011), og er det vi tolker at flere av våre intervjupersoner mener er viktig i det fremtidige fosterhjemsarbeidet. De gir beskrivelser slik som å bli hørt på når det gjelder fosterbarnet, å få bekreftet at man er sett og å få barneverntjenesten til å forstå hva man egentlig mener. Dette mener vi ligger anerkjennelsestanken til.

Vi mener at fosterforeldre som har påtatt seg en stor og viktig oppgave, og som står i en vanskelig eller utfordrende situasjon, trenger anerkjennelse for den jobben de gjør. Å møte nedlatende holdninger, slik våre intervjupersoner forteller at de har opplevd, kan føre til at de vegrer seg for å be om hjelp. Dersom hjelperollen til barneverntjenesten overskygges av den makten de har i kraft av sin rolle, kan det tenkes at en allerede utfordrende situasjon kan oppleves som enda mer utfordrende. Som Gibbs og Wildfires (2007) forskning viser til er sosialarbeideres nedlatende holdning og uklare forventninger til fosterforeldre tungtveiende grunner fosterforeldre oppgir for å avslutte en fosterhjems plassering. På den andre siden viser Rodger et al. (2006) at fosterforeldre som ikke vurderer å si opp en fosterhjemsavtale rapporterer mer positive forhold til ansatte i den lokale barneverntjenesten. Dette underbygger argumentet om at anerkjennelse kan forbedre ivaretagelsen av fosterforeldre.

Ifølge Aamodt (2003) handler forskjellen mellom krenkelse og anerkjennelse om hvordan en håndterer makten. Anerkjennelse blir et sentralt begrep, som ifølge henne, forutsetter gjensidighet mellom ulike parter. Selv om man aksepterer at barnevernsansatte har en nødvendig beslutningsmyndighet, kan det likevel være nødvendig å se på hvordan den brukes. Flere av våre intervjupersoner peker nettopp på det at barneverntjenesten fatter beslutninger om fosterbarnets omsorgssituasjon, som påvirker familien på en uheldig måte. Våre resultater tyder på at fosterforeldrerollen utfordres ettersom barneverntjenesten skal ha innsyn og krav til fosterhjemmet, når fosterforeldre ikke opplever å bli inkludert. Satt på spissen kan en si at etter de med makten har dratt, er det fosterhjemmet som skal leve etter det som er bestemt.

Aamodt (2003) presenterer ekspert versus relasjonsmodellen, der ekspertmodellen handler om en hjelperrolles oppgave som å behandle, forandre, veilede eller gi råd. Å veilede og gi råd ligger blant annet til barneverntjenestens oppfølgingsansvar overfor fosterforeldre.

Relasjonsmodellen på sin side vektlegger relasjon mellom hjelper og klient. Dette innebærer et to-veis forhold hvor begge parter har muligheter for gjensidig påvirkning, både i forhold til hverandre og det som skjer i relasjon. Her er det ikke bare hjelperens kunnskaper som har relevans, men også klientens.

Kunnskap, eller ulike former for kunnskap, kan betraktes som former av kapital. Ettersom barneverntjenesten og fosterforeldre besitter ulik kapitalsammensetning oppstår det et behov for å regulere forholdet mellom dem dersom begges kunnskaper skal ha relevans. I følge Riley (2017) innebærer dette at innehavere av forskjellige kapitalformer, må anerkjenne andre kapitalformer enn deres egne som legitime. Vi mener med andre ord at barnevernsansatte må anerkjenne fosterforeldres kunnskaper som legitime, samt anerkjenne dem som medlemmer av fellesskapet, for at fosterforeldres kunnskaper skal få relevans. På denne måten skaper man en struktur basert på gjensidig anerkjennelse, men også på gjensidige motsetninger, hvor ulikheter i fellesskapet skaper større helhetsforståelse, nettopp på bakgrunn av forskjellene i feltet (Riley, 2017). Gjennom en relasjonsforståelse vil barneverntjenesten kunne anerkjenne fosterforeldres kunnskaper og erfaringer med fosterbarnet som viktig og verdifull informasjon. En kan imidlertid ikke alltid være anerkjennende. I vårt samspill med andre vil det være forhold som utfordrer vår evne til anerkjennelse. Det som likevel er viktig er evnen til å hente seg inn igjen. Å utvikle evnen til å være anerkjennende innebærer i praksis å tillate rom for feil, stadig jobbe med sitt syn på andre og sitt forhold til seg selv (Møller, 2008). Som en intervjuperson påpeker, er det ikke mye som skal til: «Bare det å bekrefte at vi ser deg».

Det at barneverntjenesten anerkjenner fosterforeldrenes viktige rolle kan ha betydning for i hvilken grad de opplever at barneverntjenesten er tilgjengelig for dem. Vi tenker at barneverntjenesten i større grad burde inkludere fosterforeldre i beslutningsprosesser som berører dem. På denne måten kan terskelen for at fosterforeldre tar kontakt, og ber om hjelp, bli lavere. Resultatene fra denne studien viser også at fosterforeldre har behov for å vite at de ikke står alene. Forskning (Rodger et al., 2006, Geiger et al., 2013, Octoman and McLean, 2014) viser at fosterforeldre som opplever god støtte fra barneverntjenesten også har en mer positiv innstilling til fosterhjemsoppdraget. Dette bidrar videre til at plasseringene er mer stabile, og vi mener derfor at saksbehandlere må være tilgjengelige for fosterforeldre som opplever utfordringer, og eventuelt gjøre andre hjelpeinstanser tilgjengelig ved ytterligere

behov. Et mer tilgjengelig barnevern er også en forutsetning for å oppdage barn som har behov for hjelp (Prop.106 L, (2012-2013)).

6.1.1. Dialog eller monolog

Å bli hørt på og tatt på alvor når man ber om hjelp til fosterbarn er noe intervjupersonene i denne studien ikke bare pekte på som viktig i det fremtidige fosterhjemsarbeidet. Det var også et sentralt tema omkring deres erfaringer med barneverntjenesten. Samtlige ga uttrykk for at de ikke opplevde at barneverntjenesten lyttet til dem.

Alle helse- og sosialarbeidere og pedagoger har til felles at samtalen står sentralt i arbeidet deres. Hvordan kan en samtale med andre slik at de blir gode og nyttige, og slik at muligheten for et samarbeidsforhold kan utvikle seg? (Jensen and Ulleberg, 2011). I motsetning til ekspertmodellen, vektlegger relasjonsmodellen at samtalen består av begge parter og åpner for en dialog. Dette kan legge til rette for et godt samarbeidsforhold (Aamodt, 2003).

Ekspertmodellen kan ses i sammenheng med begrepet monolog. Her har den ene parten stor definisjonsmakt og kjennetegnes ved at en ikke lytter til den andre (Jensen and Ulleberg, 2011). Intervjupersonene i denne studien har gitt uttrykk for at de opplever å ikke bli hørt på. Vi har blant annet sitert en fostermors uttalelse der hun i etterkant av oppsigelsen gir uttrykk for at situasjonen og beslutningen om å si opp trolig ville vært den samme på grunn av fosterbarnets utfordringer. Hun sier at hun tror det hadde vært enklere å akseptere dersom man både var hørt og forstått. Vi spurte om, og i hvilken grad, det ble jobbet for å imøtekomme fosterbarnets utfordringer. Hun fortalte at hun foreslo mange ulike tiltak og løsninger, men at barneverntjenesten ikke hørte på henne. Vi har også vist til at to av fosterhjemmene forteller at deres beslutning om å si opp fosterhjemsavtalen ble tatt godt imot, og at den private fosterhjemsstiftelsen jobbet sammen med dem for en god løsning for både dem og barnet.

Vi vurderer at et samarbeid, og dialog rundt oppsigelsen både kan føre til at fosterforeldre er mer fortrolige med beslutningen om oppsigelse, samt at det blir jobbet for en best mulig løsning for barnet. I tråd med forskning (Christiansen et al., 2010) kan det være at brudd i fosterhjem er ønskelig eller planlagt av eksempelvis barnet og/eller fosterforeldre, og dermed kan bruddet være til det beste for barnet.

Kanskje kunne flere av fosterforeldrene i denne studien vurdert å bli fosterhjem på nytt dersom bruddet var av en slik karakter at det opplevdes som en løsning i stedet for en belastning. Om lag halvparten av våre intervjupersoner kunne tenke seg å bli fosterhjem på nytt. Vi utdyper dette under drøfting av evalueringsmøte med fosterforeldre og

barneverntjeneste og Bufetat etter oppsigelsen, i kapittel 6.6 "fosterforeldre som ambassadører".

Vi mener at dersom barneverntjenesten tilrettelegger for dialog med fosterforeldre kan muligheten for samarbeid styrkes, og dermed behovene til barnet i større grad ivaretas på best mulig måte. Det er et viktig og et godt poeng slik en av våre intervjupersoner påpeker, nemlig at det er de som fosterforeldre som lever og bor med barna hver dag og hele tiden, og at deres kunnskaper og kjennskap til barnet må bli hørt på. Dette ser vi at andre fosterforeldre i annen forskning også påpeker (MacGregor et al., 2006).

Profesjonell praksis vil alltid bære et preg av usikkerhet i den forstand at måten en møter en situasjon på kan ikke direkte overføres til en annen lignende situasjon. Hver situasjon og relasjon vil bringe med seg noe nytt, og bør bli møtt og håndtert på ulike måter. Når det gjelder skjønnsutøvelsen ligger det en frihet og et ansvar til fordi situasjoner og løsninger vanskelig lar seg standardisere (Jensen and Ulleberg, 2011). Vi mener det gjør det nødvendig å åpne for en dialog hvor man møter den andre som subjekt, og samtidig være åpen for å forandre forståelsen av fenomenet, temaet eller problemet man møtes over (Jensen and Ulleberg, 2011).

Etter Aamodts modell balanseres ulikheten i makten ved at begge parter gis rett til å framsi sine meninger og synspunkter som begge parter må ta hensyn til. Anerkjennelse vil dermed si at begge parter har rett til å uttale seg, bli lyttet til, sett og respektert (Aamodt, 2003).

Fosterforeldre kan ikke som mange andre foreldre snakke med familie og venner om barnet, og det man går igjennom som familie, ettersom de er underlagt taushetsplikt. Vi antar at fosterforeldre som alle andre av og til trenger å ha noen å snakke med, og er derfor er avhengig av å kunne etablere en dialog med barneverntjenesten.

Selv om vi mener at fosterforeldres meninger og synspunkter i større grad burde tas med i barneverntjenestens vurderinger, betyr det ikke at vi mener at fosterforeldre nødvendigvis skal ha økt bestemmelsesrett. Beslutningsmyndigheten må ligge til barneverntjenesten på bakgrunn av hensynet til barnets beste. Med det mener vi at i de tilfeller hvor det kan være motstridende interesser mellom fosterbarnet og fosterforeldrene, skal barneverntjenesten vurdere og avgjøre hva som da er til barnets beste. Eksempelvis hvis fosterfamilien ønsker å flytte og som innebærer skole- eller barnehagebytte for barnet, må barneverntjenesten inn å vurdere hvordan det vil påvirke barnet. Dersom det vurderes at påkjenningen for barnet blir for stor, kan barneverntjenesten bestemme at flyttingen ikke skal gjennomføres. Her vil vi

igjen påpeke at det er snakk om å møte fosterfamilier på en slik måte at maktforholdet ikke skaper barrierer og er til hinder for samarbeid og god dialog om barnets beste. Kanskje vil fosterforeldre i større grad forstå og godta barneverntjenestens beslutninger dersom de er inkludert i avgjørelsesprosessen.

6.2. Barnevernfaglig skjønn

Når barneverntjenesten fatter beslutninger ligger det skjønnsmessige vurderinger bak. Med skjønn menes blant annet tolkning og anvendelse av lovverk (NOU 1985:18). Men å utøve skjønn vil også si å foreta vanskelige vurderinger og tolkninger av skjønnsbaserte kriterier i lovverk. Videre innebærer det å avveie relevante hensyn ut fra flere faglige ståsteder som juss, velferdspolitik, psykologi og etikk. Og det må foretas verdivalg uten at det alltid finnes klare regler for prioritering, utover hensynet til barnets beste (Vindegg and Stang, 2016).

Fosterforeldre møter det Lipsky (2010) kaller bakkebyråkratiet. I likhet med Lipsky mener vi at visse karaktertrekk ved bakkebyråkratenes arbeid gjør det vanskelig, om ikke umulig, å fjerne skjønns- og beslutningsmyndigheten. Det arbeides med situasjoner som både er for komplekse, og som inneholder en menneskelig dimensjon, som forutsetter vurderinger som ikke kan forhåndsprogrammeres.

Å bli fosterhjem innebærer å utøve den daglige omsorgen for barnet på vegne av barneverntjenesten, og det ligger til barneverntjenestens ansvar å følge opp fosterhjemmet (jf. bvl. § 4-18, 4-22). Fosterforeldre har ofte gjennomgått grundig opplæring og utredning for å bli vurdert som egnet til oppgaven. En kan imidlertid spørre seg om, og i hvilken grad, saksbehandlere og deres avgjørelser kontrolleres. Et spørsmål som ofte dukker opp i diskusjoner omkring bakkebyråkratiet er spørsmål om ansvarliggjøring av skjønnsutøvelsen. Gitt at saksbehandleres skjønnsmyndighet er nødvendig i deres arbeid, hvordan skal en sikre at skjønnsmyndigheten forvaltes ansvarlig? (Vabø, 2014). Ett av fosterforeldrepårene fortalte oss om hvordan barneverntjenesten avviste hennes og mannens forespørsel om ekstern hjelp (psykolog) til fosterbarnet. De fikk beskjed om at barnet bare trengte et trygt hjem og at de bare måtte vente. Ifølge fosterforeldrene ga barneverntjenesten beskjed om at de ikke måtte presse fosterbarnet på noe vis og bare la ham være. Det kunne vært at barneverntjenesten her tenkte at barnet trengte tid og ro for å bli tryggere i sitt nye hjem, noe kan tenkes er vanlig for barn som flytter i fosterhjem. På den andre siden forteller fostermor at barneverntjenesten etter syv måneder innså at fosterbarnet faktisk trengte den hjelpen som de etterlyste. Selv om

det kan tenkes at barn på et generelt grunnlag behøver tid og ro for å falle på plass i sitt nye hjem, kan det være at noen har behov som ikke er fanget opp tidligere.

Ut fra fosterforeldrenes fortellinger i eksempelet gitt ovenfor kan det tyde på at når denne situasjonen begynte å gå ut over deres biologiske barn var det en medvirkende faktor til at de besluttet å si opp fosterhjemsavtalen: «Ja også når egne barn ikke hadde det bra. De kommer framfor alt.». Hensyn til egne barn som en medvirkende faktor til brudd viser også tidligere forskning (se for eksempel Havik, 2007). Resultatene fra vår studie sammenfaller med annen forskning (Geiger et al., 2013, Rhodes et al., 2001) og viser at fosterforeldre som har sagt opp en fosterhjemsavtale fremhever dårlig samhandling med barneverntjenesten, utilstrekkelige tiltak og en følelse av hjelpeløshet som medvirkende til beslutningen om å si opp.

Det kan være vanskelig å vurdere barnevernets skjønnsutøvelse nettopp fordi den foregår i situasjoner hvor andre har lite innsyn i det som skjer. Slik som saksbehandlere i barneverntjenesten, og andre bakkebyråkrater, arbeider de med mennesker individuelt (Djupvik and Eikås, 2010). I tråd med eksemplet gitt ovenfor, er det barna det til syvende og sist går utover når eventuelle feilvurderinger fra barneverntjenesten gjøres. Vi mener det er desto viktigere å høre på fosterforeldrene når det gjelder avgjørelser som kan påvirke barnas liv.

Barnevernfaglig skjønn er sammensatt av juridisk rammeverk, etikk, situasjon og kontekst, ulike fagområder og dermed faglig forankret beslutninger. Slik Vabø (2014) påpeker, er en viktig del av svaret på forsvarlig skjønn yrkesutøveres kompetanse. Fagkunnskaper og ferdigheter er ikke tilstrekkelig for å sikre et ansvarlig skjønn. Vi mener at om saksbehandlere skal opptre forsvarlig og ansvarlig, må de forplikte seg til å gjøre sitt ytterste for at fosterforeldre, barn og andre aktørers interesser ivaretas. Den som opptrer på vegne av det offentlige burde forventes å utvise moralsk ansvarlighet, i samsvar med yrkesetiske normer, og opptrer i tråd med det beste for klienten (ibid.:33). Havik (2007:71) påpeker at saksbehandlere i barneverntjenesten er selve «krumtappen» i oppfølgingen, og at «god oppfølging av fosterhjem krever god utøvelse av skjønn». Et viktig poeng i denne sammenheng er at den enkelte saksbehandlerens forståelser og prioriteringer får stor betydning for de føringer som blir gjeldende. Næss et al., (1998, referert i Havik, 2007) har i en landsomfattende spørreundersøkelse rettet mot saksbehandlere i kommunebarnevernet funnet store ulikheter med hensyn til hva saksbehandlere mente var de viktigste målsettingene og hensynene når barn var langtids plassert i fosterhjem. Når fosterforeldrene i denne studien

forteller at de var uenige med de tiltak og avgjørelser som ble tatt for deres barn, bekrefter dette at det var den enkelte saksbehandlers vurderinger som ble gjeldende i deres situasjon.

Det kan være viktig at saksbehandlere i barneverntjenesten er bevisste på at skjønnsvurderinger også påvirkes av andre forhold slik som yrkeserfaring, tankemønstre, grunnverdier og holdninger. I tråd med den hermeneutiske tenkningen om at vi alltid forstår ut fra vårt subjektive ståsted, kan forforståelsen påvirke en saksbehandlers vurderinger og skjønnsetøvelse. Om saksbehandlere ikke reflekterer over egen forforståelse kan det bli vanskelig å forsøke å forstå, og dermed inkludere fosterforeldres synspunkter i avgjørelsesprosesser (Skau, 2013). Slik en av våre intervjupersoner påpeker, kan det være vanskelig å nå frem til barneverntjenesten med sine synspunkter og få de til å forstå hva de egentlig mener. En konsekvens av dette kan være at barn ikke får riktig hjelp til rett tid, jamfør eksemplet gitt ovenfor.

Vi mener videre det er viktig, i likhet med Kjersti Ericsson (1994), å påpeke at barnevernet står i et skjæringspunkt mellom flere sosiale verdener slik som samfunnet og familien. Som vi tidligere pekte på, er barnevernet regulert av blant annet lovverk og interne retningslinjer. Dette betyr at saksbehandlere i barnevernet vil være påvirket av den institusjon de arbeider i. Enten de vil det eller ikke overtar de ofte, uten å være bevisst om det, institusjonens historie. Man kan med andre ord kalle det deres institusjonelle dømmekraft, som representerer en mulig barriere for anerkjennelse (Høilund and Juul, 2005). Dette kan også tilby en forklaring på hvorfor det kan oppstå uenigheter mellom saksbehandlere og fosterforeldre. Samtidig er det viktig å påpeke at krenkelser i barnevernets arbeid ikke nødvendigvis skyldes at saksbehandlere er ondskapsfulle eller dumme. Det er nettopp slike internaliserte overbevisninger som gjør at en situasjon er definert og kontrolleres av institusjonens dømmekraft. Dette kan føre til at saksbehandlere sjeldent stiller spørsmål ved institusjonens tenkemåter eller prioriteringer (Høilund and Juul, 2005). Gjennom sine faglige kunnskaper og erfaringer, samt sitt profesjonelle språk kan saksbehandlere besitte og utøve definisjonsmakt både i forhold til hvilke rammer man forstår problemer innenfor, men også i forhold til hvilke løsninger eller endringer som er gyldige eller «riktige». Vi minner om eksempelet gitt tidligere hvor barneverntjenesten, ifølge fostermor, til slutt innså at de tok feil. På bakgrunn av dette kan det være viktig, selv om det er utfordrende, å være bevisst og reflektere over denne makten og lytte til fosterforeldres meninger og forslag (Jensen and Ulleberg, 2011).

Det kan være vanskelig for mange av oss å anerkjenne kompleksiteten i makten som er innebygd i barnevernet. Ved en erkjennelse av at makt er tilstede i alle former for praksis

trenger man ikke avvise makten når en snakker om et deltakerperspektiv i barnevernet, men det må være en fortløpende evaluering av hvordan makten utøves i de ulike kontekstene (Oterholm, 2003). Ettersom barnevernet er til for barna, ser barnevernets handlinger og avgjørelser ut til å være legitime og basert på de beste intensjoner. I tråd med Bourdieus tenkning har barneverntjenesten en symbolsk makt. Barneverntjenesten kan med andre ord sies å utøve symbolsk vold i den betydning at det virker urimelig eller motstridende å utfordre deres arbeid ettersom de etter loven skal arbeide for barns beste (Järvinen and Mortensen, 2005). I tråd med Bourdieus habitus, som representerer innlærte måter å tenke og handle på, tyder våre intervjupersoners uttalelser på at barneverntjenestens profesjonskultur, doxa, bidrar til å forsterke barneverntjenestens autoritet og myndighet overfor fosterforeldre. Vi mener Bourdieus teorier er viktig i denne sammenheng ettersom de åpner for bevissthet rundt de overordnede tenkemåter, et felts doxa, som gir føringer for barneverntjenestens arbeid.

6.2.1. Anerkjennelse som det etiske grunnlaget for barnevernets praksis

Grunnforestillingen som anerkjennelsestanken hviler på, tenker vi kan danne det etiske grunnlaget for barnevernets praksis og være et normativt ideal for barnevernet. Det profesjonelle ansvaret henger sammen med en forpliktelse til å handle i samsvar med faglig kunnskap, juridiske rammer og yrkesetiske verdier. Men vi synes ansvaret også burde henge sammen med å kontinuerlig reflektere kritisk over egne handlinger slik at en kan være seg bevisst den makten en har og hvordan denne påvirker så vel seg som andre involverte (Vindegg and Stang, 2016). Det vil være nødvendig å peke på kritikkverdige forhold, eller krenkelser, for å finne ut hva som står i veien for anerkjennelse. Vi må spørre oss hva det er i praksis som hindrer at fosterforeldre i møte med barnevernet opplever at han eller hun bli sett, hørt og forstått (Høilund and Juul, 2005). Resultatene fra vår studie peker på flere kritikkverdige forhold: Barnevernsansattes holdninger til fosterforeldre, ulik kunnskapsforståelse og manglende evalueringsmøte mellom fosterforeldre og barneverntjenesten etter oppsigelsen. Dersom kritikk fra fosterforeldre, og andre aktører, ikke gjøres til gjenstand for gransking, kan det bidra til å svekke den offentlige tilliten til barnevernet som system. Vi mener derfor det er nødvendig at en forsøker å analysere hva som ligger bak en slik kritikk, og dermed hva som kan gjøres for å unngå at personer i møte med barnevernet opplever krenkelser og avmakt (Vindegg and Stang, 2016).

Inspirert av Skjervheims teori om objektivisering hevder Aamodt at mye av grunnlagstenkingen i sosialt arbeid er dominert av et subjekt-objekt perspektiv. Vi vurderer at våre resultater kan være en indikasjon på dette basert på at fosterforeldre gir uttrykk for at

barneverntjenesten framstiller seg som de som vet best. Slik Aamodt (2003:154) peker på kan man i arbeidet som sosialarbeidere daglig finne eksempler på en undertrykkende praksis. Det betyr ikke at det er hensikten, men det kan likevel hende klienter opplever seg «overkjørte» i møte med sosialarbeidere. Derfor mener vi at det må settes fokus på barnevernets praksis. Flere av våre intervjupersoner forteller at de ikke opplever å bli tatt alvorlig eller at saksbehandleren ikke hører på dem, eller forsøker å forstå dem. Sett sammen med at forskning (Havik 2007, Rhodes et al., 2006, Brown and Bednar, 2006, Rodger et al., 2006) viser at forholdet til barnevernet og den enkelte saksbehandler er viktige betingelser for at fosterforeldre er tilfredse med fosterhjems plasseringen, mener vi det blant annet handler om hvordan den enkelte i blir møtt av barnevernet. Kritikkk mot skjønnsutøvelse er et tema som ofte går igjen når det reises kritikkk mot barnevernet. Som vi har påpekt følger et moralsk ansvar for den enkelte å handle på en slik måte at en ikke krenker den som søker eller er avhengig av profesjonell hjelp (Vindegg og Stang, 2016).

Ved at saksbehandlere inntar en ikke-vitende posisjon, vil de ikke komme til samtalen med ferdige løsninger, men med åpenhet og interesse. I en slik posisjon blir det å stille spørsmål den viktigste metoden: spørsmålene kan ha som utgangspunkt at man ønsker å vite noe om hvilke erfaringer eller tanker fosterforeldre selv har om temaet eller problemet man snakker om. Tanken er at problemer ikke løses, men oppløses når man snakker om vanskeligheter sammen og på en annen måte enn man er vant til. Posisjonen åpner for at fosterforeldre og saksbehandlere i dialog kan utforske sammenhenger mellom hva som gjør at det presenterte problemet ble mer eller mindre borte. En slik fremgangsmåte gir fosterforeldre muligheten til å bidra med, og gi dem et nærmere forhold til sine kunnskaper og ressurser, som i sin tur ofte har den effekten at de får større tro på sine egne muligheter til å løse de vanskene de står i (Jensen and Ulleberg, 2011). Anerkjennelse er ikke noe vi først og fremst gjør, men representerer en holdning der respekten for det andre mennesket og hans eller hennes opplevelser er grunnleggende (Aamodt, 2003), og dersom ansatte i barnevernet skal kunne lære av både de gode og mindre gode erfaringene i sin praksis, må det settes av tid og refleksjon til nettopp dette (Vindegg and Stang, 2016).

6.3. Fosterforeldreskapets offentlige rammebetingelser

Når en familie blir fosterfamilie forandrer den status fra en privat til en "offentlig familie". Familielivet blir åpnet mot og vurdert av det offentlige og familien skal ta imot veiledning fra barnevern eller andre instanser/eksperter (Bunkholdt, 2017). Som fosterforeldrene i denne studien beskriver, lever fosterforeldre i et spenningsfelt hvor de på den ene siden etterstreber å

være en vanlig familie, mens de på den andre siden er på oppdrag på vegne av det offentlige og lever under rammebetingelser satt av det offentlige (ibid.). Det er barneverntjenesten som skal fatte beslutninger og som gir føringer for den daglige omsorgen fosterforeldrene skal utøve (Havik, 2007). Resultatene fra denne studien typer på at å balansere et vanlig familieliv opp mot de rammene som gir føringer for familielivet kan være vanskelig. Noen av våre intervjupersoner hevder at det formelle tar så stor plass at følelsen av å være mor eller far for dem blir vanskelig. Flere fremhevet utfordringer knyttet til at barneverntjenesten har innsyn og krav til hva de som familie foretar seg, noe som også utfordrer fosterforeldrerollen.

6.3.1. Uklart omsorgsansvar

Ut fra våre resultater kan det se ut som om fosterforeldrene opplever at det er uklart av hva som er deres og hva som er barneverntjenestens ansvar. En intervjuperson forteller at hun på et tidspunkt ikke visste hvem hun skulle kontakte når hun vurderte situasjonen med fosterbarnet som alvorlig. En annen forteller at hun til slutt så seg nødt til å be om avklaring fra barneverntjenesten på hva de som fosterhjem hadde krav på da hun opplevde at samværsavtaler ikke ble overholdt. De som hadde andre oppdragstakere enn barneverntjenesten gir uttrykk for at barneverntjenesten i liten grad involverte seg og at de for det meste forholdt seg til den private fosterhjemsstiftelsen. Uavhengig av oppdragstaker er det barneverntjenesten som plikter å følge opp barnet i fosterhjemmet.

Ettersom barneverntjenesten har det formelle ansvaret for barnet, og etter en omsorgsovertakelse den formelle omsorgen, innebærer det at de har mer makt og autoritet enn fosterforeldrene (Sundt, 2017). Det er barneverntjenesten som fatter beslutninger og som gir føringer for den daglige omsorgen fosterforeldrene skal utøve (Havik, 2007). Eksempelvis står det i fosterhjemsavtalen punkt 4.1.4 *informasjon til øvrige samarbeidspartnere* at skal barneverntjenesten gi nødvendig informasjon til barnehage og skole, og eventuelt det hjelpeapparatet som fosterforeldre skal samarbeide med. Dersom fosterforeldre vurderer å kontakte øvrige hjelpeinstanser, eller samarbeidspartnere, skal det avklares med barneverntjenesten om hvilken informasjon som skal gis. Når fosterbarn trenger ytterligere hjelp og bistand enn hva fosterforeldre gjennom den daglige omsorg evner, er det barneverntjenesten som koordinerer dette (www.regjeringen.no). Flere av intervjupersonene i denne studien har gitt uttrykk for at det har vært en utfordring å få barneverntjenesten til å koordinere med andre hjelpeinstanser, og som en konsekvens har, ifølge dem, ikke barnet fått, eller fått for sent, den hjelpen det hadde behov for.

Barneombudet har i sin årsrapport for 2015 pekt på at det ikke er avklart hvilken myndighet det ligger i fosterforeldres oppgave å utøve den daglige omsorgen for barnet. Samtidig avklares det sjelden hvilke deler av omsorgsansvaret fosterhjemmet skal overta. Dette kan gå ut over barnets og fosterforeldrenes forutsigbarhet og rettssikkerhet (NOU 2016:16). I forarbeidene til den nye barnevernloven mener utvalget, av hensyn til forutsigbarhet for både barn, foreldre, fosterforeldre og barneverntjenesten, at det er behov for å innta en presisering i loven. Ifølge utvalget bør det presiseres hva som ligger til omsorgsansvaret for barnet etter en omsorgsovertakelse og hva som ligger til foreldreansvaret, og at fosterforeldrene skal utøve denne omsorgen innenfor de rammene barnevernstjenesten fastsetter (ibid.). Følelsen av inkonsistens, mangel på involvering og usikkerhet rundt ansvarsområder kan føre til at fosterforeldre føler mindre forutsigbarhet. Omsorgsplaner er knyttet til omsorgsovertakelse, og har som hensikt å redusere uforutsigbarhet. Omsorgsplanenes hensikt er å klargjøre hvilke hensikter barneverntjenesten har med plasseringen, og planene skal skape forutsigbarhet, retning og kontinuitet i arbeidet, samt tydeliggjøre hensikter og formål for alle involverte (Bunkholdt, 2017). Spørsmål som gjør seg gjeldende er i hvilken grad barneverntjenesten aktivt bruker slike planer for å sikre forutsigbarhet både for fosterforeldrene og barnet, men også for seg selv. Vi vet ikke, men ifølge Bunkholdt (2017) viser studier at det er variabelt i hvilken grad de forskjellige parter involveres i planarbeidet, hvor fornøyde de er med utformingen av planene, og i hvilken grad de systematisk blir fulgt opp. Slik Bunkholdt (2017:138) påpeker er dette «en alvorlig svakhet, siden planene er ment å være konkrete anvisninger til det daglige arbeidet med fosterbarn». Vi spør i hvilken grad det er mulig å følge opp og revidere omsorgsplanen etter barnets behov og utvikling når fosterfamilier har "(...) byttet en million, to hundre og sekstire saksbehandlere"?

Resultatene fra vår studie kan tyde på at fosterforeldrene i mange tilfeller venter på at barneverntjenesten skal ta ansvar for at barnet får oppfølging fra andre hjelpeinstanser, som barnet ifølge dem har behov for. Dersom fosterforeldre ble tildelt en større koordinatorfunksjon, lurer vi på om ikke mye frustrasjon og sen oppfølging kunne vært unngått. La oss utdype: ville det vært formålstjenlig at fosterforeldre fikk et tydeligere og større ansvarsområde i forhold til å utøve den daglige omsorgen for barnet? Med dette mener vi ikke delt beslutningsmyndighet med barneverntjenesten, men at fosterforeldre, i likhet med andre foreldre, burde ta ansvar for systemet rundt fosterbarnet, som for eksempel ved henvisning til BUP eller PPT. Intervjupersonene våre peker også på at barneverntjenesten arbeider under et allerede stort press, og vi tenker at en slik organisering kan lette oppgavene

til både fosterforeldrene og barneverntjenesten, og ikke minst at barnet får nødvendig hjelp til rett tid. Fosterforeldre er allerede betrodd ansvaret for et barn, hvorfor skulle de ikke bli betrodd dette ansvaret også?

6.3.2. Profesjonell makt

Forholdet mellom fosterforeldre og barnevernsansatte kan sies å representere et asymmetrisk forhold. Barnevernet har det formelle ansvaret for barnet og har i kraft av sin posisjon mer makt enn fosterforeldre.

En fare ved et asymmetrisk forhold som fosterforeldre og barneverntjenesten representerer, er at det med makt kommer avmakt og motmakt. I et makt – avmakt et forhold vil den ene parten være med sårbar og utsatt for å bli krenket (Kristiansen, 2014). På den andre siden kan motmakt være et uttrykk for opposisjon mot makten. Fosterforeldre må kunne sies å ha makt de også. To av våre intervjupersoner har gitt oss eksempler på hvordan de har uttrykt motstand overfor barneverntjenesten ved å både true med oppsigelse og ved ta barnet ut av skolen for å få deres oppmerksomhet og den hjelpen de mente de og barna trengte. Vi mener det er svært uheldig om noen fosterforeldre føler de må utvise motmakt i den grad for å få oppmerksomhet, spesielt hvis det er barna det går utover.

Om barneverntjenesten ikke makter å gi fosterforeldrene følelsen av å være likeverdige kan dette bidra til at fosterforeldre opplever at barneverntjenesten som et maktsystem med et "(...)behov for å vise sitt mandat, sin styrke (...)". Jo mer makt en part har, jo mindre makt har den andre parten, og asymmetrien styrkes av maktforholdene i relasjoner. Anerkjennelse av den andres autonomi og rett til medbestemmelse kan bidra til å avbalansere et slikt maktforhold. Medbestemmelsesidealet er på den andre siden ikke uproblematisk. Å gi rom for autonomi, det vil si jo mer en part tildeles medbestemmelse i en sak, slik at tilnærmet symmetri synes å oppnås, dess mer avlastes de andre partene for ansvaret for utfallet. For jo klarere asymmetri, desto klarere ansvarfordeling (Vetlesen, 2012). I tråd med ovennevnte diskusjon om fosterforeldre burde ha et større ansvarsområde, må man spørre om fosterforeldre er innforstått med, eller villige til, å ta på seg det ansvaret som følger.

6.4. Økt profesjonalisering av fosterhjemsomsorgen

Det hevdes det at enten vi liker det eller ikke er fosterhjemsarbeidet i retning av en økt profesjonalitet. Vi ser flere heltidsfosterforeldre, og dreiningen fra institusjon til fosterhjem sies å gjøre fosterhjemsarbeidet mer utfordrende (BLD, 2011). Det hevdes at det å være fosterhjem er blitt mer utfordrende både med hensyn til økte behov hos fosterbarna, og økte

forventninger til fosterforeldre, samt kontrollen av deres arbeid av barneverntjenesten og samfunnet for øvrig (Twigg, 2009).

Backe-Hansen, Havik og Grønningsæter (2013b) argumenterer for at profesjonalisering av fosterhjem blant annet må ses i forhold til bruk av forsterkningstiltak i fosterhjem, for eksempel økonomisk forsterkning og/eller frikjøp av fosterforeldre. Det kan argumenteres for at den store økningen vi har sett i bruken av forsterkninger av fosterhjem, nettopp er en indikasjon på økt profesjonalisering av fosterforeldreskapet. De spør om ikke det å være fosterforeldre i større grad går i retning av å bli et omsorgsyrke og peker på at fosterforeldreskapet i tillegg til å være betalt også krever stadig mer kompetanse. Det at fosterforeldre i denne studien gir uttrykk for at «det blir et oppdrag. Ja for du har så mye formelle ting å forholde deg til at den følelsen av å være far eller mor blir vanskelig» kan være en indikasjon på nettopp dette. Ifølge Backe-Hansen et al., (2013b) kan det argumenteres for at dreiningen mot mer bruk av fosterhjem som man kan anta vil gjelde til dels svær problembelastede barn og unge, tilsier økt profesjonalisering for å sikre at fosterhjemmene klarer å imøtekomme fosterbarnas behov. Det kan tenkes at forsterkning av fosterhjem bidrar til profesjonalisering i form av kvalifisering som når fosterforeldre får ekstra veiledning i tillegg til det alle fosterforeldre tilbys. Mens man tidligere anså fosterforeldrerollen som en overveiende vanlig foreldrerolle, krever utviklingen i de senere år at den også bærer preg av andre roller, spesielt miljøterapeutrollen (Bunkholdt, 2017). Vi vil komme tilbake til miljøterapeutrollen under oppfølging og forebygging i kapittel 6.4.2., "Barns behov for utviklingsstøttende omsorg".

6.4.1. Barnets beste

I tråd med ovennevnte utvikling, vil det være rimelig å anta at fosterforeldre også i økt grad involveres som en part rundt fosterbarnas liv. For eksempel når omsorgsbehovet til et fosterbarn er vurdert til å være så omfattende at en av fosterforeldrene er frikjøpt fra sitt ordinære arbeid til å være hjemme på heltid/deltid for å sikre barnets behov. Fosterforeldrene i denne studien gir uttrykk for at de i liten grad involveres som en part. Men selv om det virker innlysende at fosterforeldre skal være involvert i avgjørelsesprosesser på grunn av deres hverdagslige involvering med deres fosterbarn, peker Geiger et al., (2013) på at dette være en komplisert prosess med tanke på de mange parter involvert i avgjørelsene. Ettersom barneverntjenesten søker økende inkludering av barnas stemmer og av andre instanser, kan fosterforeldres meninger i noen tilfeller begrenses.

På den andre siden skal barneverntjenesten legge avgjørende vekt på å finne tiltak som er til det beste for barnet når avgjørelser vedrørende barn i fosterhjem skal besluttes (jf. bvl. § 4-1). Det finnes imidlertid ingen felles og bestemt definisjon av hva som er barns beste. Fagfolk er uenige med hverandre om hva som er til barns beste, og et poeng i denne sammenheng er at ulike behov fordrer ulike tilnærminger og tiltak på ulike tidspunkt. Ekspertene bidrar med sin kunnskap, erfaring og særkompetanse, og man kan få uheldige følger dersom en overlater ansvaret for viktige beslutninger til ekspertisen alene (Kinge, 2012). Vi argumenterer for at fosterforeldres kunnskaper i forhold deres fosterbarn og fosterbarnets utvikling vil være et nødvendig supplement til saksbehandleres kunnskaper for å fatte de rette beslutningene for barnet. Særlig med tanke på at våre intervjupersoner gir uttrykk for at de ofte føler de står alene og at barneverntjenesten ikke har god nok kjennskap til dem og barnet.

Minimumskravet til barneverntjenestens oppfølgingsbesøk i fosterhjem er fastsatt til fire ganger i året. Barneverntjenesten vil få kunnskap om barnet gjennom ulike møter med både fosterforeldre, skole og andre, men hvis en tenker seg at barneverntjenesten tilbringer 2 timer med fosterbarnet på hvert besøk vil dette tilsi at barneverntjenestens førstehåndskunnskap blant annet er basert på 8 timer på et år. I forlengelsen av dette, slik våre intervjupersoner påpeker, vil hyppig skifte av saksbehandler i tillegg føre til at kjennskapet til barnet er fordelt på flere personer.

Med en forståelse av at barneverntjenestens skjønnsvurderinger er normative, betyr det en forståelse av at deres kunnskaper ikke kan være det eneste gjeldende. Vi mener at fosterforeldres synspunkter videre kan gi barneverntjenesten et tydeligere bilde av fosterhjemmet som en helhet og dermed mer tilpasset og riktige tiltak til barna.

En sentral del av vår problemstilling er hva fosterforeldre mener er viktige fokusområder i det fremtidige fosterhjemsarbeidet. De ønsker blant annet at fosterforeldre i større grad skal bli å bli sett og hørt i forhold til de utfordringer og behov fosterforeldrene mener barna har. Som familier er både fosterbarn og fosterforeldres behov varierte. Dette krever imidlertid en bevisstgjøring av at fosterforeldre ikke er en ensartet gruppe når det handler om å tilrettelegge for deres og fosterbarns behov (Kalland and Sinkkonen, 2001). En kan argumentere for at å anerkjenne fosterforeldre for den viktige rollen de har, samt å vurdere dem som en samarbeidspartner, ikke bare vil sikre mer sammenhengende og effektive vurderinger, men kan kanskje også være den utløsende faktoren for at fosterhjem består (Rodger et al., 2006). Fosterforeldre i denne studien har lurt på om utfallet kunne vært annerledes dersom de hadde fått riktig hjelp til rett tid.

6.5. Oppfølging av fosterhjem

Den kommunale barneverntjenesten har et helhetlig og løpende ansvar for å følge opp barnet jf. bvl. § 4-16. Etter forskrift om fosterhjem § 7 skal barneverntjenesten gi fosterforeldre nødvendig råd og veiledning i forbindelse med plasseringen av det enkelte barn så lenge plasseringen varer. Målet med oppfølgingen av fosterbarnet er blant annet «å støtte og hjelpe fosterforeldrene til å klare omsorgsoppgavet» (BLD, 2016:78) I Haviks (2007) undersøkelse finner hun at 51 % av fosterforeldrene i hennes undersøkelse helst vil ha veiledning av saksbehandler. Dette kan forstås i lys av det er saksbehandlere, bakkebyråkratene, som arbeider nærmest fosterfamiliene. Barneverntjenestens innsats i oppfølgingen og samarbeidet med fosterforeldrene er av stor betydning for hvordan det går med barn i fosterhjem (Sundt, 2017), og det hevdes at hverken rekruttering, matching, forhåndsinformasjon eller trening kan erstatte den løpende kontakten mellom fosterforeldre og barneverntjenesten (Bunkholdt, 2017).

I regjeringens forslag til Stortinget fremheves betydningen av oppfølging, og vi kan lese at:

Departementet vil

- *Understreke betydningen av god opplæring og tett oppfølging av fosterforeldre, slik at ansvarlige instanser sørger for at fosterforeldrene blir godt forberedt til oppdraget og får god nok kompetanse til å møte det enkelte fosterbarns individuelle behov (Prop.106 L, (2012-2013):71)*

Det er flere forhold vi mener er viktig å påpeke i denne sammenhengen. For det første at ofte kjenner ikke barneverntjenesten barnet så godt. I sine fremlegg til fylkesnemnd er det ofte dokumentasjon av foreldrenes sviktende omsorgsutøvelse, heller enn kartlegging av barnet, som er i fokus. Og ofte kommer opplysninger om barnet og dets historie først frem etter de har vært en stund i fosterhjemmet, og da gjerne direkte til fosterforeldre enn barneverntjenesten (Havik, 2007). Dermed kan det hende at barneverntjenesten ikke har nok kunnskap om barnet for å kunne arbeide etter hensynet til barnets beste. For det andre, tatt i betraktning hvordan noen av intervjupersonene i denne studien gir uttrykk for at barneverntjenesten, på grunnlag av dårlig kjennskap til dem og fosterbarnet, fatter beslutninger som fosterforeldrene mente ikke var til det beste for barnet, underbygger argumentet om at kontakten mellom barneverntjenesten og fosterforeldre etter plassering er av særlig betydning.

Statens helsetilsyn fremhever at barn som bor i fosterhjem har krav på oppfølging fra barneverntjenesten for å sikre at de får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid. Fosterforeldre har også krav på nødvendig oppfølging, og dette skal gi grunnlaget for forsvarlige tjenester til barnets beste (Helsetilsynet, 2015). Resultatene fra vår studie tyder på at mange av fosterforeldrene opplever oppfølgingen av både barnet og fosterforeldrene som mangelfull og at barna ikke har fått hjelp til rett tid. Som vi tidligere var inne på, var det flere av våre intervjupersoner som opplevde det som vanskelig å få barneverntjenesten til å bistå når barnet trengte ekstern hjelp.

6.5.1. Svikt i oppfølgingen av barn i fosterhjem

Våre resultater kan tyde på at barna i fosterhjemmene vi har intervjuet i ikke har vært sikret forsvarlige tjenester gjennom oppfølging. Oppfølging var også noe intervjupersonene fremhevet som viktig å fokusere på når det arbeides med fosterhjem.

Som vi redegjorde for innledningsvis peker Helsetilsynets på sviktende oppfølging av barn i fosterhjem. Av områdene som ble undersøkt fant fylkesmennene lovbrudd og/eller forbedringsområder i 71 barneverntjenester som til sammen representerer 123 kommuner (Helsetilsynet, 2015). Dette innebærer at de 123 kommunene ikke har sikret forsvarlige tjenester til barnas beste. Vi mener denne rapporten både er interessant og relevant, og vi kan se paralleller til resultatene fra vår egen studie.

I tilsynet finner Fylkesmennene at i over halvparten av barneverntjenestene hvor det sviktet fikk barna i fosterhjem for få besøk. Som vi har vist til har barneverntjenesten et lovpålagt krav om minimum 4 besøk i fosterhjemmet i året. I likhet med Helsetilsynet, mener vi også at disse besøkene er en av de viktigste møtepunktene mellom barnet, fosterforeldre og saksbehandler i barneverntjenesten (ibid.). Vi tenker at manglende oppfølging er uheldig også for rekruttering av fosterhjem. Slik et av våre fosterforeldrepar forklarte, turte de ikke å gå fra sin daværende oppdragstaker hos en privat fosterhjemstiftelse over til barneverntjenesten fordi de var redd for å ikke få den oppfølgingen de mente de hadde behov for. På bakgrunn av denne uttalelsen og Helsetilsynets avdekking er vi redde for at potensielle fosterforeldre også vil kvie seg for å bli fosterhjem når oppfølgingen ikke er tilfredsstillende.

Statens helsetilsyn vurderer de samlede funnene som svært alvorlige. Helsetilsynet mener det må være et sterkt fokus på at barneverntjenestene ledes og kontrolleres slik at barn får forsvarlige barneverntjenester. God styring mener de skal føre til at svikt ikke oppstår, eventuelt at svikt oppdages og rettes (Helsetilsynet, 2015).

Vi mener videre at det ikke er nok å fokusere på avvik slik som Fylkesmennene finner. Som vi har påpekt er det flere av våre intervjupersoner som ikke opplever å få forsvarlige tilbud om hjelp fra barneverntjenesten. Kvaliteten på de tjenestene som tilbys må også tas til vurdering. Fosterforeldre er etter vår mening et viktig ledd i barneverntjenestens arbeid for å sikre mer helhetlige og forsvarlige tjenester til barn og unge. Oppfølging av fosterforeldrene er en nødvendig forutsetning for å sikre hensynet til barnets beste.

Svikt i oppfølging av barn i fosterhjem blir vurdert som alvorlig også på regjeringnivå. I Stortingsmeldingen nr. 17 peker regjeringen på at det er en utfordring at mange kommuner ikke følger godt nok opp barn, foreldre eller fosterforeldre, og at mange barn ikke får tilstrekkelige besøk av barneverntjenesten. Regjeringen fremhever at for å gi fosterbarnet et trygt og godt hjem må barnet og fosterforeldre få riktig oppfølging. For å nå dette målet må barneverntjenesten sørge for at fosterforeldre får god nok veiledning og støtte (BLD, 2016).

6.5.2. Oppfølging for å forebygge brudd

Noen fosterforeldre kan oppleve å stå overfor en utfordrende hverdag og behøver støtte og hjelp fra barneverntjenesten. God kontakt og godt samarbeid mellom saksbehandler og fosterhjemmet er dermed vesentlig for at fosterforeldrene blir stående i oppdraget, og for å forebygge utilsiktede flyttinger (BLD, 2016). Oppfølging, veiledning og styrking av fosterhjem der barn og unge allerede er plassert er en form for forebygging. Hensikten vil være å ruste fosterforeldre til å klare oppgaven over tid, og vi får dermed en glidende overgang til det å motvirke utilsiktet flytting, som ifølge Backe-Hansen (2009) gjerne handler om å forsøke å forbedre situasjonen i en plassering der det allerede kommer signaler om at noen av partene, oftest fosterforeldrene, er i ferd med å gi opp. Som vi har vist til finner vi et fellestrekk i våre intervjupersoners fortellinger, nemlig en opplevelse av at barneverntjenesten involverer seg for sent når de har bedt om hjelp. Det kan tyde på at barneverntjenesten har arbeidet lite forebyggende med disse fosterfamiliene. Som vi tidligere har redegjort for, og som vi synes er viktig å fremheve i denne sammenheng, er at to av våre fosterhjem fortalte oss at de var uenige med barneverntjenesten i at fosterhjemsoppholdet skulle vært avsluttet. Ifølge dem har ikke barneverntjenesten forsøkt å forhindre eller motvirke oppsigelsen. Flere har også påpekt at de til slutt så seg nødt til å si opp avtalen fordi de ikke de kunne tilby barnet den hjelpen det trengte som en konsekvens av at hjelpen de ba om ikke kom, eller kom for sent.

Vi vil, slik Backe-Hansen (2009) presiserer, påpeke at arbeidet ikke er over når barnet har flyttet inn, det er da det virkelige arbeidet starter. For å kunne fange opp signaler dersom noe begynner å gå galt i fosterhjemmet, må både barn og fosterforeldre vies nok oppmerksomhet. Barneverntjenesten rapporterer imidlertid at de ofte opplever å ikke ha nok kompetanse eller ressurser til å møte veiledningsbehovet til fosterhjemmet (BLD, 2016). Barns behov vil endre seg over tid, og siden en kan aldri kalkulere for alle forhold ved en plassering, må oppfølgingen må dermed være en kontinuerlig prosess (Sundt, 2017, Bunkholdt, 2017).

6.5.3. Barns behov for utviklingsstøttende omsorg

Mange fosterforeldre trenger oppfølging fra den dagen det blir bestemt at barnet skal flytte inn i fosterhjemmet. God oppfølging av fosterbarnet og fosterforeldre er viktig under hele oppholdet og i sårbare overganger, som for eksempel når barnet skal flyttes til en familie permanent (BLD, 2016). Fosterbarnet kan bære preg av sin historie og kan ha behov for hjelp til å håndtere sin egen situasjon, også i fosterhjemmet.

Forskning viser at barn som er utsatt for omsorgssvikt kan være sårbare og kan ha vansker med å håndtere en flytting til et fosterhjem (Baugerud and Augusti, 2016). Barn som plasseres i fosterhjem har som regel en relasjonshistorie og opplever brudd i tilknytningen ved en plassering, hvor deres samspillserfaringer også påvirker deres forventninger til de nye omsorgspersonene (Anke, 2007). For at barnet skal få den utviklingsstøtten og omsorgen det trenger, er det avgjørende at fosterhjemmet får oppfølging og veiledning i forhold til det enkelte barns behov. Som nevnt tidligere kan deler av fosterforeldrerollen bære preg av en miljøterapeutisk rolle. Terapeutisk omsorg er betegnelsen på den type omsorg som ekstra sårbare og utfordrende barn har behov for, noe som betyr at fosterforeldre må ha evnen til å se behovene som ligger bak denne type atferd og som heller responderer på barnets behov (Kapstad, 2014). Noen av våre intervjupersoner forteller at de har måtte håndtere utfordrende atferd. Intervjupersonene var videre samstemte i at det i det fremtidige fosterhjemsarbeidet må være fokus på oppfølging, og slik en fostermor fremhevet: "at var det så vanskelig å se at denne gutten trengte så mye mer?".

Når barn er ekstra utfordrende krever det imidlertid stor tålmodighet fra fosterforeldres side og høy kapasitet til å tåle for eksempel avvisning fra fosterbarnet. Når fosterbarn er avvisende, fiendtlige og aggressive, tilbaketrukkne og reserverte, må vi samtidig som vi vurderer om fosterforeldre har kapasitet til å vente på at barna svarer på deres omsorg og omtanke, regne med at fosterforeldre har en grense, som hvis krysses, gjør at belastningene

blir for store. Det vil være vanskelig å forhåndsvurdere fosterforeldres kapasitet til å gi uten å vente på relativt raske svar, dermed må den løpende veiledningen etter innflytting ha som mål å ta vare på fosterforeldre når belastningene blir for høye (Bunkholdt, 2017).

Barnverntjenestens kompetanse og kunnskaper kan være en nødvendig støtte til fosterforeldre, slik at de skal kunne forstå hva som ligger bak en eventuell atferd. Barn i fosterhjem kan ha traumatisk bagasje. Dette kan øke kravene til fosterforeldre, og en kan spørre seg om det forventes mer av fosterforeldre enn av andre foreldre. Kennedy og Thorpe (2006) stiller spørsmål til om ikke et fosterhjemsoppdrag burde bli vurdert som en type arbeid som bør ha visse kvalifikasjoner

På den andre siden, i forbindelse med pågående revidering av barnevernloven, har barnevernslovutvalget foreslått å innskrenke barneverntjenestens universelle forebyggingsansvar rettet mot barn som gruppe (NOU 2016:16). Endringsforslaget begrunnes med at barneverntjenestens bør prioritere sine ressurser til beskyttelse mot omsorgssvikt og overgrep for «barn som trenger det» (ibid:92). Utvalget mener at når barneverntjenesten arbeider for å støtte opp om omsorg for og beskyttelse av et bestemt barn, bør det i barnevernloven omtales som hjelpetiltak, og ikke som forebygging, selv om tiltaket har forbyggende elementer. Vi er enige i at barnevernets forebyggingsansvar kan innskrenkes, men å prioritere sine ressurser til beskyttelse av omsorgssvikt og overgrep er vi mindre sikre på. Oppfølging av barn i fosterhjem krever ressurser av barneverntjenesten. Vi mener at prioritering av dette må kunne sies å forebygge en eventuell omsorgssvikt fra barneverntjenestens side, for som vist til, avhenger barnets omsorgsbehov i stor grad av at fosterhjemmet får oppfølging og veiledning i forhold til barnet.

6.5.4. Oppfølging og samarbeid

Etter fosterhjemforskriften presiseres det etter § 3. *Generelle krav til fosterforeldre* at:

Fosterforeldre må har særlig evne, tid og overskudd til å gi barn et trygt og godt hjem. Fosterforeldre må ha en stabil livssituasjon, alminnelig god helse og gode samarbeidsevner. De må også ha økonomi, bolig og sosialt nettverk som gir barn muligheter til livsutfoldelse (BLD, 2003)

Hva innebærer det å ha gode samarbeidsevner? Dette fremgår ikke av forskriften, men det utdypes imidlertid av rundskriv fra barne- og likestillingsdepartementet. Her kan vi lese at:

5.5 Gode samarbeidsevner

Når fosterhjemsforskriften stiller krav om at fosterforeldrene må ha gode samarbeidsevner er dette av hensyn til nettverket rundt barnet, som det er svært viktig at fosterforeldre kan samarbeide med. Fosterforeldrene skal jobbe i team med barneverntjenesten, og i mange tilfeller også med fosterbarnas foreldre. I tillegg [sic] til barneverntjenesten skal fosterforeldrene ofte forholde seg til og samarbeide med svært mange andre hjelpeinstanser og fagfolk, samt barnehage, skole og evt. skolefritidsordning. Det er viktig at de potensielle fosterforeldrene blir gjort klar over hva det innebærer at hjemmet deres skal brukes som arena for offentlige tiltak (www.bufdir.no)

Som vist til er fosterhjems behov for opplæring og veiledning varierte. Oppfølging må kunne sies å forutsette samarbeid da barneverntjenesten og fosterforeldre sammen må kartlegge barnas behov og sammen finne frem til hvordan det best kan dekkes. Det er i tillegg viktig at fosterforeldre får rask bistand fra barneverntjenesten, særlig i perioden like etter plasseringen, men også senere dersom det oppstår behov for råd og støtte (Prop.106 L, (2012-2013)). Fosterforeldrene i denne studien har gitt uttrykk for at de opplevde at hjelpen de ba om til barnet kom for sent. Selv om mye tyder på at en oppsigelse er en sammensatt prosess, påvirket av flere faktorer, så er det følelsen av å stå alene, å ikke kunne tilby barnet den hjelpen det hadde behov for, som ser ut til å være utslagsgivende når de til slutt bestemte seg for å si opp. Deres avgjørelse om oppsigelse kan forstås som en beslutning basert på hensynet til barnets beste. Manglende samarbeid kan dermed føre til at barn og unge ikke får den hjelpen de trenger. Samarbeid sies å være spesielt avgjørende når barnevernet har overtatt omsorgen for et barn, da må barnevernet ved fosterforeldrene følge barnet gjennom hele oppveksten, og i overgang til voksenlivet, på samme måte som foreldre følger opp sine barn (ibid.). Det er barneverntjenestens ansvar for å sikre at barnet får en bedre omsorgssituasjon enn det hadde tidligere, og vi mener at samarbeid med fosterforeldre er en forutsetning for å at barneverntjenesten skal få til dette.

Barneverntjenesten på sin side er underlagt en plikt til å følge opp barnet under en plassering, hvilket også innebærer å veilede å gi råd til fosterforeldre. Det hevdes at den individuelle veiledningen barnevernet skal gi til fosterhjem kan styrkes ved å ta utgangspunkt i hvordan fosterforeldrene selv oppfatter fosterbarnet. Dette kan skape rom for refleksjon og utforskning av hvordan de som omsorgspersoner for barnet er med på å forme relasjon. Formålet er å stryke deres forståelse av barnet og deres evne til å forstå barnet bak atferden i møte med barn som har vanskelige erfaringer med tidligere omsorgspersoner. Vi tenker at i samarbeid med

barneverntjenesten kan fosterforeldre få økt kunnskap om hva barnet har gått igjennom i forkant av plasseringen, og kan hjelpe dem med å legge til rette for sensitiv omsorg, men også terapeutisk omsorg. Barneverntjenesten kan hjelpe fosterforeldre å være trygge i sin rolle, styrke motivasjonen, og dermed redusere brudd, ved å gi dem erfarings- og kunnskapsbasert veiledning (Kapstad, 2014).

6.5.5. Betydningen av samarbeid

Selv om samarbeid mellom barneverntjenesten og fosterforeldre i hovedsak er et pålagt samarbeid, i betydningen organisatorisk samarbeid, kan en spørre om barneverntjenesten ser betydningen av samarbeid med fosterforeldre når barnets beste skal være førende for deres arbeid. Noen av fosterforeldre i denne studien synes å oppleve samarbeid med barneverntjenesten som utfordrende ettersom de ikke opplevde å bli anerkjent som en ressurs eller samarbeidspartner. Andre pekte på nettopp det å bli inkludert som medvirkende til et godt samarbeid. Å bli lyttet til angående barnas behov, samt ansett som en samarbeidspartner, er for øvrig noe de også fremhever som viktige fokusområder i det fremtidige fosterhjemsarbeidet.

Samarbeid mellom barneverntjenesten og fosterforeldre kan styrke fosterforeldrenes muligheter for å kunne gi barnet god nok omsorg og utviklingsstøtte (Havik, 2007). Både i barnevernsloven og i barnevernslitteratur understrekes betydningen av samarbeid med familien. Samarbeid anses som nødvendig for å få best mulig informasjon og barnets situasjon, og for å utvikle et grunnlag for samarbeid om eventuelle tiltak og oppfølging av tiltak. Samarbeid kan også forstås som et uttrykk for en underliggende holdning, og anerkjennelse av, at den det gjelder bør få delta i egen sak (Oterholm, 2003).

6.5.6. Mulighet for samarbeid?

I NRKs lokale nyheter uttrykker generalsekretæren for fosterhjemsforeningen i Norge bekymringer for et økende antall henvendelser fra fosterhjem som har samarbeidsproblemer som henvendelsesgrunn (www.nrk.no). På fosterhjemsforeningens hjemmeside kan man videre lese at mange av henvendelsene til deres rådgivningstjeneste er fra fosterforeldre som opplever dårlig samarbeid med saksbehandler i barnevernet. I likhet med fosterforeldrene i vår studie, forteller andre fosterforeldre til fosterhjemsforeningen at de opplever å ikke bli tatt på alvor og lyttet til (www.fosterhjemsforening.no).

I NOU 2000:12 *Barnevernet i Norge* peker utvalget på at ettersom samarbeid krever ressurser spesielt i form av tid, og at ansatte i barneverntjenesten kan oppleve en presset

arbeidssituasjon, er det viktig å få mer kunnskap om hvilken type samarbeid som profitterer barn og familier som trenger hjelp. Vi har sett at inkludering i avgjørelser nettopp fører til at fosterforeldre føler seg verdsatt og som en samarbeidspartner. På den andre siden kan det være nødvendig med kunnskap om hvordan barneverntjenesten oppleves av sine samarbeidspartnere for å forstå hva som vanskeliggjør samarbeid mellom barneverntjenesten og fosterforeldre. Å bli møtt av «eksperter» som ikke tar hensyn til fosterforeldres kompetanse og kunnskaper er i denne studien løftet frem som et hinder for samarbeid. Dette kan føre til at de føler de blir vurdert som mindreverdige og motivasjonen for samarbeid forsvinner.

6.6. Et presset barnevern

Vi argumenterte for at fosterfamilier må vies mer oppmerksomhet enn hva intervjupersonene i denne studien har gitt uttrykk for at de har fått, for blant annet å kunne fange opp signaler dersom noe begynner å gå galt i fosterhjemmet. Som resultatene fra denne studien har vist til kan organisatoriske forhold i barneverntjenesten, slik som ressurser og arbeidsrammer, hemme et samarbeid med fosterforeldre. Under en debatt på NRK1 har forsker Elisabeth Backe-Hansen uttrykk bekymring for at barnevernet er overbelastet, og hun frykter at barnevernet ikke får brukt nok tid på de barna som virkelig trenger hjelp (www.nrk.no).

I tråd med Lipskys tenkning har de ansatte i barneverntjenesten for store saksmengder i forhold til deres ansvarsområder. En viktig konsekvens Lipsky påpeker, og som vi vil presisere er at barneverntjenesten ikke klarer å utføre sine ansvarsoppgaver på en forsvarlig måte med for stor arbeidsmengde.

I forarbeidene til den nye barnevernloven trekkes det frem at flere tilsynsrapporter påpeker mangler ved barneverntjenestens utøvelse av hovedoppgavene, noe utvalget tenker kan være en indikasjon på en for stor arbeidsmengde samlet sett. De påpekes at barnevernet i dag har et vidt ansvarsområde med ulike typer oppgaver, og utvalget spør om ikke barneverntjenesten har fått et for vidt samfunnsoppdrag som går på bekostning av deres hovedoppgave, som er å sikre at barn og unge som lever under forhold kan skade deres helse og utvikling, får riktig hjelp til rett tid (NOU 2016:16). Vi synes utvalget stiller gode og relevante spørsmål, og mener resultatene fra vår studie er en indikasjon på at noen barneverntjenester har for mange arbeidsoppgaver. Vi vurderer at et hovedfunn fra denne studien er det at hjelpen og oppfølgingen fosterfamiliene trengte fra barneverntjenesten kom for sent. Flere av intervjupersonene peker videre nettopp på dette med ressurser. Som en fostermor sier: "Ja

arbeidsbelastning og alt sånn, så det er klart, vi så de tingene også, men at det gjorde det vanskelig for oss". Flere pekte på at det var vanskelig å få tak i barneverntjenesten og en fosterfar fremhever at han synes barnevernet i de små kommunene var de beste å forholde seg til, og han tenker at det også har med antall saker de behandler. Ikke minst så er det felles for alle intervjupersonene i denne studien, at fosterhjems plasseringen brøt sammen. Selv om vi ikke kan tilskrive årsaken til bruddet på grunn av barneverntjenestens manglende ressurser alene, ser vi likevel at det kan ha påvirket kvaliteten på oppfølgingene. Vi vurderer at dette har vært en medvirkende faktor til at fosterhjemsavtalen ble sagt opp.

6.6.1. Markedsøkonomiske føringer og effektivisering i barnevernet

På en annen side øker prisen både barnet, familien og fosterforeldrene får betale dersom fosterfamilien ikke får nødvendig veiledning og støtte. Vigdis Bunkholdt (2017) presiserer at som en del av regnestykket må vi vurdere om barnevernet har ressurser til å følge opp flyttingen, slik at fosterfamilien får den støtten og veiledningen som behøves for å bestå. Blir utfordringene større enn forutsett og barneverntjenesten ikke har ressurser til å stille opp for familien, får barnet kanskje betale den høye prisen at fosterhjems plasseringen bryter sammen. Ut fra resultatene fra vår studie kan det se ut som om barneverntjenesten ikke hadde de ressursene som trengtes for å følge opp disse familiene godt nok.

I følge Bunkholdt (2010) er det en realitet at barnevern, som andre velferdstjenester, er hentet inn i og preget av markedsøkonomisk tenking. Hun forstår at velferdstiltak koster penger, og at man må finne en balanse mellom økonomi og faglighet. Vi er enige med Bunkholdt (2010) som finner det imidlertid vanskelig å akseptere at økonomiske hensyn skal veie så tungt i forhold til faglighet at noen brukere får tilbud som ikke stemmer med de behovene de har. To av våre intervjupersoner har fortalt rett ut at de opplevde at tiltaket barneverntjenesten ville sette inn, ikke var rett for deres fosterbarn. Forskning (Rhodes et al., 2001, Whiting and Hubert, 2007) viser at dårlig kommunikasjon med barneverntjenesten og utilstrekkelige tiltak oppgis som grunner for at fosterforeldre vurderer, eller har avsluttet et fosterhjemsoppdrag.

Joná Hafdis Einarsson spør «hva er effektivt i barnevernet?». Hun problematiserer kravet om effektivitet og påpeker hvordan en rekke av velferdsstatens tjenester siden 1990-tallet har vært gjennom store endringer, endringer som har ett til felles: inspirasjon hentes fra New Public Management (NPM). Dette innebærer at offentlig sektor skal effektiviseres ved hjelp av markedsinspirerte modeller. Vi mener at Einarsson peker på et viktig moment ved dette: Forutsetningene for å oppnå og måle effektivitet i det private og i det offentlige er

forskjellige. I dette ligger det at bedrifter som for eksempel produserer bildekk har klare og entydige mål på effektivitet og lønnsomhet. I velferdstjenestene er målene flertydige og ikke alltid like enkle å tallfeste. Einarsson hevder at «selv om mange av forutsetningene for NPM ikke er til stede i offentlig tjenesteyting, vises det fra sentral hold en utrolig standhaftighet, nærmest en 'ideologisk overbevisning', om at dette er riktig vei å gå» (Einarsson, 2014:60). Hun mener at det nye mantra er at styringsprinsipper fra privat sektor vil gi mer kostnadseffektivitet. Resultater fra vår studie kan tyde på at kvaliteten både på oppfølging og samarbeid i barneverntjenesten skiller seg fra det statlige barnevernet. I tillegg til Bufetat rekrutterer også ideelle og kommersielle aktører fosterhjem. Dette skaper en situasjon der forskjellige aktører konkurrerer om de samme fosterhjemmene. For å ivareta plikten til å fremskaffe fosterhjem, samt bøte på manglende fosterhjem, har Bufetat inngått rammeavtaler med disse private og kommersielle aktørene om kjøp av fosterhjemtjenester (BLD, 2016). Intervjupersonene i vår studie som var oppdragstakere for en privat fosterhjemsstiftelse uttrykte mer tilfredshet i forhold til oppfølging knyttet til dem som fosterforeldre. De var imidlertid mindre fornøyd med barneverntjenestens oppfølging av barnet. I en konkurranse om fosterhjem lurer vi på om ikke disse fosterforeldrene uttrykker større fornøydhet fordi at de har blitt tilbudt bedre betingelser.

Det er imidlertid flere farer forbundet med det å bygge opp et system hvor kontroll og målbare størrelser settes i førersetet sier Einarsson videre. For hvordan skal vi måle god nok omsorg? Hvordan skal vi måle at den andre føler seg sett? Hva er effektivitet i barnevern? Hvordan skal vi måle hva som er barnets beste? Poenget er at det er kunnskap nok til å vite hva man bør gjøre, men krav om effektivitet gjør at mange opplever å måtte gå på akkord med sin faglige integritet. Einarsson mener mange står i krysspresset mellom «markedstilpasning» og tid og ro til arbeidet med langsiktige løsninger for barnevernets barn. Det alvorlige er, at handlingsrommet for å utøve skjønn, bygge tillit, kort sagt for å utøve et faglig forsvarlig barnevernsarbeid, snevres inn i hastighetens tid (Einarsson, 2014). Poenget til Einarsson, som vi vil fremheve, er at barnevernsarbeideren står overfor krav om effektivitet. Kravet skal måles i raske svar og konkrete løsninger, og avveining av kost opp mot nytte. Samtidig skal barnet og familiens forskjellige behov imøtekommes. Dette illustrerer hvordan barneverntjenesten står i spenningsfeltet mellom to ulike logikker, nemlig offentlighetens og familiens. Vi mener Einarsson her belyser Lipskys poeng godt. Føringer som blir vedtatt på et overordnet politisk nivå er ofte tvetydige og motsetningsfulle. Barneverntjenestens ansatte

skal med andre ord iverksette en politikk ovenfor familier som fungerer etter en helt annen logikk.

I tråd med dette sier Aamodt det at innenfor ekspertmodellen er den lineære mål-middel tenkningen grunnleggende. Hun, og vi, stiller spørsmål ved om kanskje dette er forklaringen på at man så lett har latt seg fascinere av skjemaer, standardløsninger, prosedyrer og tall, også innenfor sosialt arbeid. Ifølge Aamodt er virksomheten innenfor behandlingsverden i ferd med å bli redusert til antall tiltak enn hva som tjener den enkelte klient best. En konsekvens vi synes det er viktig å fremheve er ved at vi ureflektert underordner oss denne logikken, kan vi komme til å honorere effektivitet og kvantitet mer enn kvaliteten på hjelpen (Aamodt, 2003:157). Kontrollrutiner og rapporteringssystemer får stadig større innpass, og slik Jorunn Vindegg peker på, kan det være viktig å minne om at endring og endringsarbeid tar tid, og at det ikke nødvendigvis er effektivitet og gjennomstrømning som sikrer flere barn bedre hjelp (Vindegg, 2010).

Det er bekymring at fosterhjemssystemet kanskje ikke utvikles i takt med behovet for flere fosterhjem. Som tidligere forskning (Backe-Hansen et al., 2013a) påpeker gjør utviklingstrekket i norsk fosterhjemsarbeid det enda mer nødvendig med kunnskap om hvorfor utilsiktede flyttinger skjer, og om hva som kan gjøres for å unngå dem. Det argumenteres for at barn fortrinnsvis skal vokse opp under vanlige familieforhold. Til tross for at fosterhjem skal tilby barn muligheten til å vokse opp under så vanlige familieforhold som mulig, ser vi av våre resultater at faktorer slik som fosterhjemsordningens offentlige rammer kompliserer fosterforeldres oppgave med å etablere et «vanlig» hjem.

6.7. Fosterforeldre som ambassadører

«Men det tenker jeg, når det ble såpass endelig brudd og vi ikke hørte fra barnevernet så tenker jeg det var litt kortsiktig tenkt dersom de ønsket å bruke oss senere».

Å si opp en fosterhjemsavtale kan for noen vært en vanskelig beslutning med påfølgende behov for oppfølging og støtte. I fosterhjemsavtalen for de kommunale fosterhjemmene står det (Sundt, 2017:577):

7.4 Evaluering

Når plasseringen opphører uavhengig av hva som er årsaken til dette, skal det være et evalueringsmøte mellom barneverntjenesten og fosterforeldrene om plasseringen.

Fosterforeldrene og barneverntjenesten vil også bli invitert av statlig og regional barnevernmyndighet (Bufetat) til et evalueringsmøte etter avsluttet fosterhjems plassering.

Informasjonen fra disse møtene skal brukes aktivt og systematisk i barnevernets arbeid for blant annet å redusere antallet flyttinger, sikre kvaliteten på fosterhjemsarbeidet og for å vurdere om fosterforeldre er aktuelle for nye oppdrag (Prop.106 L, (2012-2013)). Sitatet vi innledet med, samt at seks av åtte av intervjupersonene i denne studien forteller at de ikke har hatt evalueringsmøte etter oppsigelsen. Dette viser for det første at retningslinjene ikke er fulgt, og for det andre kan det signalisere at fosterforeldre ikke blir vurdert som viktig ressurs videre. Vi ser at det i 6 av de 8 av intervjuene er kommet frem at 3 kunne tenke seg å bli fosterhjem på nytt. Både barneverntjenesten og Bufetat har dermed gått glipp av en slik viktig og verdifull informasjon. Av de tre som sier nei, sier en at hun for tiden er besøkshjem for sitt tidligere fosterbarn og på bakgrunn av det ikke ønsker ny plassering. En annen intervjuperson er i dag fosterhjem, samt beredskapshjem og føler hun har gjort sitt. Det siste paret som ikke kunne tenke seg å bli fosterhjem på nytt sier rett ut at «det ble for tungt og spesielt», og at de ikke følte de fikk ta avgjørelser i eget hjem. Vi tenker at et evalueringsmøte i tillegg skal gi fosterforeldrene mulighet for en god avslutning på en kanskje vanskelig beslutning. Vi oppfatter at mange av intervjupersonene i denne studien, som annen forskning også viser (Ødegård et al., 2015), sitter med mange uavklarte følelser og spørsmål, og som en av våre intervjupersoner påpeker hadde hun nok trengt et evalueringsmøte.

Andre viktige resultater fra Bufetats rapport (2016) er bruken av tiltak i den kritiske fasen i håp om å unngå brudd. Undersøkelsen viser at fosterforeldre opplever at i mange tilfeller er det forsøkt få eller ingen tiltak i den kritiske fasen, likt det fosterforeldrene i vår studie gir uttrykk for. På den andre siden er det mange i Bufetats undersøkelse som rapporterer om god effekt på noen av tiltakene der det er forsøkt. Det pekes også på at fosterhjem som unngikk brudd i siste liten i langt større grad rapporterer om tiltak som er satt inn og har hatt positiv effekt. Det stilles spørsmål til hvorfor det ikke prøves ut tiltak i flere hjem med problemer, og hvorfor det ikke forsøkes flere tiltak. En forklaring kan være at barneverntjenesten ikke alltid kjenner til problemene i hjemmet, en annen kan være at kontakten mellom fosterhjem og saksbehandler ikke er god nok. Mange av fosterhjemmene som har svart i denne undersøkelsen, mener at oppfølgingen de har fått etter brudd er dårlig, og de rapporterer at omkring halvparten av fosterforeldrene sier at de ikke fikk tilbud om sluttevaluering. Forfatterne erkjenner at dette også er svært uheldig for arbeidet med rekruttering av nye fosterhjem. Nåværende fosterhjem er viktige ambassadører for rekrutteringsarbeid, og en må

anta at de som har negative erfaringer i enda større grad enn de som har positive snakker om dette til andre.

Vi ser flere beskrivelser av negative opplevelser fra fosterforeldrene i vår studie. Vi lurer på om ikke kanskje flere kunne tenke seg å bli fosterhjem på nytt dersom de hadde blitt ivaretatt på en god måte etter oppsigelsen. Det er mulig at et evalueringsmøte kan bidra til at fosterforeldre i større grad føler seg fortrolige med oppsigelsen, noe forskning også indikerer at de ville vært (Khoo og Skoog, 2014).

7. Metodologisk refleksjon

I dette kapitlet setter vi søkelyset på gjennomføringen av prosessen med å skrive vår masteroppgave. Vi vil kaste et kritisk blikk på prosessen og peke på styrker og svakheter.

Vi hevdet at bevissthet over egen situering ville styrke kvaliteten så vel som de etiske aspektene i vårt prosjekt. Vi har argumentert for at saksbehandlere burde være bevisst på egen forforståelse, og da mener vi det er viktig at vi også er det. Vi vurderer at kvaliteten på oppgaven, så vel som de etiske aspektene i vårt prosjekt har vært styrket da vi gjennom hele prosessen har vært bevisst vår egen situering. Med dette mener vi at vi har hatt et bevisst forhold til de etiske aspektene ved forskerrollen gjennom hele prosjektet. I møte med intervjupersonene har vi vært opptatte av å møte dem som studenter. Intervjupersonene har dermed ikke vært klar over vår bakgrunn relatert til oppgavens tematikk. Vi anser dette som en styrke da det ikke har påvirket intervjupersonene. Det kan også ses som en svakhet. Dersom intervjupersonene hadde visst om vår erfaringsbakgrunn i forhold til barnevernfeltet kan det tenkes at intervjuene hadde forløpt på en helt annen måte. To av intervjuene vi hadde foregikk over telefon, og vi ser i ettertid at disse var kortere og mer strukturerte enn de fysiske møtene. En svakhet ved å intervju over telefon er at man i mindre grad kan være oppmerksom på følelsesmessige uttrykk og reaksjoner.

Vi mener vårt prosjekt er et viktig bidra til feltet ettersom vi har utforsket en side av et sensitivt tema. Som vi har redegjort for anser vi ikke våre resultater som generaliserbare, men vi har stilt ved spørsmål ved om hvorvidt resultatene fra vårt prosjekt har overføringsverdi til andre områder. Anerkjennelse og samarbeid har vært sentrale temaer i vår oppgave, hvor vi blant annet har vist til betydningen av disse i relasjonelle sammenhenger. Vi mener at mange av de argumenter og poenger vi har vist til, kan være nyttige på andre områder der relasjon gjør seg gjeldende.

Vi anser det som en begrensning av oppgaven at vi kun har utforsket en parts synspunkter av temaet. Det ville vært interessant å sett hvordan saksbehandlere oppfatter fosterforeldre som har sagt opp en fosterhjemsavtale, eller hvordan barna av disse fosterforeldrene opplevde at fosterhjemsavtalen ble sagt opp. Et perspektiv innebærer en avgrensning av virkeligheten, og sammenligninger av, eller tilføyelse av, ulike perspektiver kan tilføre temaet en dybde og bredde som denne studien ikke har. Av hensyn til oppgavens rammer har vi ikke gjort dette.

Teoriene som er benyttet i denne studien er valgt ut av oss og tilbyr således et forenklet bilde av temaet ettersom teorier innebærer å vektlegge noe og utelate noe annet. Barnevern er et komplekst felt med knagger innenfor pedagogikk, psykologi, juss og sosiologi for å nevne noen. En antakelse må da være at andre teorier ville kunne belyst temaet fra andre sider. Vi kunne for eksempel ha utforsket om økonomiske rammebetingelser ville hatt betydning for de erfaringer fosterforeldre har med barneverntjeneste. Likeledes kunne vi vektlagt matching, i den betydning hvordan barneverntjenesten har arbeidet for at fosterforeldre og fosterbarn skal passe sammen, blant annet i forhold til interesser og kvaliteter. I etterkant ser vi at noen av våre intervjupersoner har vært inne på temaet, og det hadde vært interessant å se om vi fant en sammenheng mellom matching og deres beslutning om å si opp.

Avslutningsvis vil vi reflektere over at vi har vært to om prosjektet. Vi har vært to i alle deler av prosessen. Dette har medført at ting har tatt tid ettersom vi sammen har kommen frem til hva vi skal skrive, hvordan vi skal skrive og hvor i oppgaven det skal skrives. På den andre siden anser vi det som en styrke at vi har vært to av flere årsaker. For det første har vi ulik bakgrunn. En av oss kom rett fra praksisfeltet og den andre fra studier. Særlig har vi sett betydningen av dette i diskusjonskapittelet vårt. For det andre har vi opplevd det som en motivasjon å være to i den betydning at vi har forpliktet oss til hverandre. Det har i tillegg vært positivt og hatt en partner som man både kan dele frustrasjon og gleder med.

8. Avslutning

Problemstillingen for vår oppgave har vært: Hvilke erfaringer har fosterforeldre som har sagt opp en fosterhjemsavtale med barneverntjenesten, og hva mener de er viktig i det fremtidige fosterhjemsarbeidet.

Formålet med vår oppgave er å bidra med kunnskap som kan bidra til at fosterforeldre ikke gir opp, slik at barn om unge slipper å oppleve unødvendige flyttinger. I tillegg vil vi også at fosterforeldres erfaringer og synspunkter kan bidra med informasjon om hvordan en kan styrke fosterhjemsarbeidet. For å oppnå disse formålene har vi gjennomført 8 kvalitative

forskningsintervju med til sammen 11 fosterforeldre. Gjennom intervjuene har vi fått innsikt i fosterforeldres erfaringer med barneverntjenesten og hva de mener er viktig i det fremtidige fosterhjemsarbeidet, slik det fremstår fra deres perspektiv.

Erfaringer med barneverntjenesten var kjennetegnet ved en opplevelse av at hjelpen de ba om kom for sent, og som en konsekvens av det, at fosterforeldrene følte de sto mye alene, også etter oppsigelsen. Samarbeid var et tema som gikk igjen hos fosterforeldrene og de gir uttrykk for at det i noen tilfeller var lagt til rette for et godt samarbeid, mens i andre ikke. Å bli vurdert som en samarbeidspartner og føle seg inkludert var noen av forholdene som fremmet samarbeid. De pekte særlig på organisatoriske forhold og en opplevelse av en nedlatende holdning mot dem fra de ansatte i barneverntjenesten som så ut til å påvirke kvaliteten i samarbeidet. Her gir de uttrykk for at selv om de føler seg som kompetente mennesker med høy utdanning, noen høyere enn barneverntjenesten, så opplever noen at barneverntjenesten har en noe ovenfra og ned holdning. Med organisatoriske forhold er det særlig hyppig skifte av saksbehandlere og en opplevelse av en noe utilgjengelig barneverntjeneste som flere knytter til stor arbeidsmengde hos tjenesten. Når fosterforeldrene snakker om oppsigelsen trekker samtlige av de frem at hjelpen de mente de trengte, og etterlyste fra barneverntjenesten, kom for sent. Dette må samtidig ses i sammenheng med deres beskrivelser av øvrige utfordringer de sto overfor, hvilket kan forstås som at det ikke er en spesifikk årsak til oppsigelsen, men heller at flere faktorer har spilt sammen. For det fremtidige fosterhjemsarbeidet fremkommer det at oppfølging, tilgjengelighet (i den betydning at de har behov for å vite at de ikke står alene), og det å bli sett, hørt og tatt på alvor når de ber om hjelp til fosterbarnet, er viktige områder barneverntjenesten burde fokusere på.

Ut fra ovennevnte oppsummering er det særlig tre forhold som vi vurderer er oppgavens hovedresultater:

1) Hjelpen kom for sent. På bakgrunn av vår analyse fant vi et fellestrekk hos fosterforeldrene, nemlig en opplevelse av at hjelpen de ba om til barnet kom for sent. Vi ser en sammenheng mellom denne opplevelsen og fosterforeldrenes beslutning om å si opp fosterhjemsavtalen.

2) Fosterforeldrene i denne undersøkelsen har en opplevelse av å ikke bli anerkjent av barneverntjenesten. Vi mener at opplevelsen av at hjelpen kom for sent henger sammen med at fosterforeldrene ikke er blitt anerkjent, i den betydning at de ikke er sett, hørt eller forstått når de har bedt om hjelp.

3) Mangelfullt samarbeid. Ikke overraskende henger samarbeid med ovennevnte punkter da vi anser anerkjennelse som en del av et godt samarbeidsforhold. For å unngå at fosterforeldre opplever at hjelpen kommer for sent, må barneverntjenesten samarbeide med dem for å gi barnet riktig hjelp til rett tid.

For å svare på oppgavens problemstilling erfarer fosterforeldrene i denne studien barneverntjenesten som noe fraværende og lite anerkjennende. I det fremtidige fosterhjemsarbeidet burde det legges til rette for et bedre samarbeid og oppfølging, samt at fosterforeldre i større grad må inkluderes og anerkjennes for sine kunnskaper.

For å tilrettelegge for et godt samarbeidsforhold slik at det er til det beste for barnet må barneverntjenesten i større grad inkludere fosterforeldres kunnskaper og erfaring med barnet. Barneverntjenestens retningslinjer og rutiner burde etter vår mening, rette et større fokus på det relasjonelle aspektet i arbeidet.

Vi argumenterer for at å anerkjenne fosterforeldre for den viktige rollen de har. Å inkludere dem som samarbeidspartnere, vil ikke bare sikre flere adekvate og forsvarlige vurderinger, men kan kanskje også bidra til at fosterhjem består.

9. Litteraturliste

- ANKE, T. 2007. Tilknytning mellom fosterbarn og fosterforeldre ; et behandlingsperspektiv. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 44, 1230-1238.
- BACKE-HANSEN, E. 2009. Hvordan motvirke og forebygge utilsiktet flytting fra fosterhjem? : Nasjonalt bibliotek for barnevern og familievern.
- BACKE-HANSEN, E., CHRISTIANSEN, Ø. & HAVIK, T. 2013a. *Utilsiktet flytting fra fosterhjem : en litteratursammenstilling*, Oslo, Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- BACKE-HANSEN, E., HAVIK, T. & GRØNNINGSÆTER, A. B. 2013b. *Fosterhjem for barns behov : rapport fra et fireårig forskningsprogram*, Oslo, Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- BARNEKONVENSJONEN 1989. FNs konvensjon om barnets rettigheter av 20.november 1989: Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett.: Justis- og beredskapsdepartementet.
- BARNEVERNLOVEN 1992. Lov om barneverntjenester. Oslo: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.
- BAUGERUD, G. A. & AUGUSTI, E.-M. 2016. Utviklingspsykologisk kunnskap er relevant for hvordan omsorgsplasseringer gjennomføres. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 92, 290-302.
- BERNEDO, I. M., SALAS, M. D., GARCÍA-MARTÍN, M. A. & FUENTES, M. J. 2012. Teacher assessment of behavior problems in foster care children. *Children and Youth Services Review*, 34, 615-621.
- BJØRNHAUG, I. 2002. Pierre Bourdieu – alle stridigheters sosiolog. *Nordisk sosialt arbeid*, 22, 161-169.
- BLD. 2003. *Forskrift om fosterhjem* [Online]. Barne- og likestillingsdepartementet. Available: <https://lovdata.no/pro/SF/forskrift/2003-12-18-1659> [Accessed 12.03.18].
- BLD. 2011. *Tiltak for å styrke arbeidet med kommunale fosterhjem. BLD Oppnevnt arbeidsgruppe fosterhjem* [Online]. Barne- og likestillingsdepartementet. Available: <https://www.regjeringen.no/link/33d39247f9d74768bd85f02e8df78fb8.aspx?id=2277510> [Accessed 06.03.18].
- BLD. 2016. *Trygghet og omsorg : fosterhjem til barns beste.* [Online]. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet. Available: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-17-20152016/id2478130/sec3?q=hovedform%C3%A5let%20med%20oppf%C3%B8lgning#KAP12-11> [Accessed 13.03.18].
- BOURDIEU, P. 1977. *Outline of a theory of practice*, Cambridge, Cambridge University Press.
- BROWN, J. D. 2008. Foster parents' perceptions of factors needed for successful foster placements. *Journal of child and family studies*, 17, 538-554.
- BROWN, J. D. & BEDNAR, L. M. 2006. Foster parent perceptions of placement breakdown. *Children and Youth Services Review*, 28, 1497-1511.
- BUEHLER, C., COX, M. E. & CUDDEBACK, G. 2003. Foster parents' perceptions of factors that promote or inhibit successful fostering. *Qualitative Social Work*, 2, 61-83.
- BUFETAT 2016. *Utilsiktede flyttinger 2013-15.* Bufetat, region vest.
- BUGGE, L. 2002. Pierre Bourdieus teori om makt. *Agora*, 20, 224-248.
- BUNKHOLDT, V. 2010. Statens helsetilsyn: Et kritisk blikk - til "barnets beste". *Tidsskriftet Norges barnevern*, 87, 110-124.
- BUNKHOLDT, V. 2017. *Fosterhjemsarbeid : fra rekruttering til tilbakeføring*, Oslo, Gyldendal akademisk.
- CHRISTENSEN, A. B., OLESEN, S.-P., RASMUSSEN, T. & JØRGENSEN, S. 2015. *Viden og videnskapsteori i sosialt arbejde : en introduktion til centrale temaer*, København, Hans Reitzel.
- CHRISTIANSEN, Ø., HAVIK, T. & ANDERSSON, N. 2010. Arranging stability for children in long-term out-of-home care. *Children and Youth Services Review*, 32, 913-921.
- CROSSLEY, N. 2014. Social class. In: GRENFELL, M. (ed.) *Pierre Bourdieu*. UNITED KINGDOM: Acumen.

- DICKSON-SWIFT, V., JAMES, E. L., KIPPEN, S. & LIAMPUTTONG, P. 2009. Researching sensitive topics: qualitative research as emotion work. *Qualitative Research*, 2009, Vol.9(1), pp.61-7.
- DJUPVIK, A. R. & EIKÅS, M. 2010. *Organisert velferd : organisasjonskunnskap for helse- og sosialarbeidrar*, Oslo, Samlaget.
- EIDE, T. & EIDE, H. 2004. *Kommunikasjon i praksis : relasjoner, samspill og etikk i sosialfaglig arbeid*, Oslo, Gyldendal akademisk.
- EINARSSON, J. H. 2014. Barnevern i hastighetens tid. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 91, 60-61.
- ELMIR, R., SCHMIED, V., JACKSON, D. & WILKES, L. 2011. Interviewing people about potentially sensitive topics.(Qualitative research)(Report). *Nurse Researcher*, 19, 12.
- ERICSSON, K. 1994. Barnevernet mellom to sosiale verdener. Oslo: Ad notam Gyldendal, 1994.
- FALKUM, E., HYTTEN, K. & OLAVESEN, B. 2011. Anerkjennelsens psykologi. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 48, 1081-1085.
- GEIGER, J. M., HAYES, M. J. & LIETZ, C. A. 2013. Should I stay or should I go? A mixed methods study examining the factors influencing foster parents' decisions to continue or discontinue providing foster care. *Children and Youth Services Review*, 35, 1356-1365.
- GIBBS, D. & WILDFIRE, J. 2007. Length of service for foster parents: Using administrative data to understand retention. *Children and Youth Services Review*, 29, 588-599.
- GIRGIS, J. 1999. Factors that correlate with successful foster child placements. ProQuest Dissertations Publishing.
- GJERTSEN, P.-Å. 2007. *Forebyggende barnevern : samarbeid for barnets beste*, Bergen, Fagbokforl.
- GLAVIN, K. & ERDAL, B. 2013. *Tverrfaglig samarbeid i praksis : til beste for barn og unge i kommune-Norge*, Oslo, Kommuneforl.
- HAVIK, T. 2007. Slik fosterforeldrene ser det - II. Resultat fra en kartleggingsstudie i 2005.
- HAVIK, T. & CHRISTIANSEN, Ø. 2009. Plassert av barnevernet ; får barnet en situasjon preget av stabilitet? *Tidsskriftet Norges barnevern*, 86, 28-39.
- HELSETILSYNET 2015. Bare en ekstra tallerken på bordet? Oppsummering av landsomfattende tilsyn i 2013 og 2014 med kommunenes arbeid med oppfølging av barn som bor i fosterhjem. Oslo: Statens helsetilsyn.
- HOLTAN, A., HANDEGÅRD, B. H., THØRNBLAD, R. & VIS, S. A. 2013. Placement disruption in long-term kinship and nonkinship foster care. *Children and Youth Services Review*, 35, 1087-1094.
- HONNETH, A., WILLIG, R. & CHROM JACOBSEN, M. 2003. *Behovet for anerkendelse : en tekstsamling*, København, Hans Reitzel.
- HØILUND, P. & JUUL, S. 2005. *Anerkendelse og dømmekraft i socialt arbejde*, København, Reitzel.
- JAMES, S. 2004. Why do foster care placements disrupt? An investigation of reasons for placement change in foster care. *Social service review*, 78, 601-627.
- JENSEN, P. & ULLEBERG, I. 2011. *Mellom ordene : kommunikasjon i profesjonell praksis*, Oslo, Gyldendal akademisk.
- JOHANNESSEN, A., CHRISTOFFERSEN, L. & TUFTE, P. A. 2016. *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*, Oslo, Abstrakt.
- JÄRVINEN, M. & MORTENSEN, N. 2005. Det magtfulde møde mellem system og klient - teoretiske perspektiver. In: JÄRVINEN, M., ELM LARSEN, J. & MORTENSEN, N. (eds.) *Det magtfulde møde mellem system og klient*. Århus: Aarhus universitetsforlag.
- KALLAND, M. & SINKKONEN, J. 2001. Finnish children in foster care: Evaluating the breakdown of long-term placements. *Child welfare*, 80, 513.
- KAPSTAD, S. M. 2014. Veiledning av fosterforeldre ut i fra deres oppfatning av barnet. *Tidsskriftet Norges barnevern*, 94-105.
- KENNEDY, B. & THORPE, R. 2006. Selecting Foster Carers: Could Personnel Psychology Improve Outcomes? *Adoption & Fostering*, 30, 29-38.
- KHOO, E. & SKOOG, V. 2014. The road to placement breakdown: Foster parents' experiences of the events surrounding the unexpected ending of a child's placement in their care. *Qualitative Social Work*, 13, 255-269.

- KINGE, E. 2012. *Tverretatlig samarbeid omkring barn : en kilde til styrke og håp?*, Oslo, Gyldendal akademisk.
- KRISTIANSEN, A. 2014. *Rom for anerkjennelse i utdanningsystemet*, Bergen, Fagbokforl.
- KVALE, S., BRINKMANN, S., ANDERSSSEN, T. M. & RYGGE, J. 2015. *Det kvalitative forskningsintervju*, Oslo, Gyldendal akademisk.
- LICHTWARCK, W. & CLIFFORD, G. 2010. *Modernisering i barnevernet - ideologi, kontekst og kompetanse*, Oslo, Universitetsforlaget.
- LIPSKY, M. 2010. *Street-level bureaucracy : dilemmas of the individual in public services*, New York, Russell Sage Foundation.
- MACGREGOR, T. E., RODGER, S., CUMMINGS, A. L. & LESCHIED, A. W. 2006. The Needs of Foster Parents. *Qualitative Social Work*, 5, 351-368.
- MIK-MEYER, N. & VILLADSEN, K. 2007. *Magtens former : sociologiske perspektiver på statens møde med borgeren*, København, Reitzel.
- NEUMANN, C. E. B. & NEUMANN, I. B. 2012. *Forskeren i forskningsprosessen : en metodebok om situering*, Oslo, Cappelen Damm akademisk.
- NILSSEN, V. L. 2012. *Analyse i kvalitative studier : den skrivende forskeren*, Oslo, Universitetsforl.
- NOU 1985:18 Lov om sosiale tjenester mv.
- NOU 2000:12 Barnevernet i Norge - Tilstandsvurderinger, nye perspektiver og forslag til reformer. Barne- og familiedepartementet, BFD.
- NOU 2016:16 Ny barnevernslov - Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet. Barnevernslovutvalget.
- OCTOMAN, O. & MCLEAN, S. 2014. Challenging behaviour in foster care: what supports do foster carers want? *Adoption & Fostering*, 38, 149-158.
- OOSTERMAN, M., SCHUENGEL, C., WIM SLOT, N., BULLENS, R. A. R. & DORELEIJERS, T. A. H. 2007. Disruptions in foster care: A review and meta-analysis. *Children and Youth Services Review*, 29, 53-76.
- OTERHOLM, I. 2003. Deltakelse og beslutninger i barnevernet. *Nordisk sosialt arbeid*, 217-223.
- PROP.106 L (2012-2013). Endringer i barnevernloven. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.
- RHODES, K. W., ORME, J. G. & BUEHLER, C. 2001. A Comparison of Family Foster Parents Who Quit, Consider Quitting, and Plan to Continue Fostering. *Social Service Review*, 75, 84-114.
- RILEY, D. 2017. Den nye Durkheim: Bourdieu og staten. *Agora*, 34, 239-259.
- RODGER, S., CUMMINGS, A. & LESCHIED, A. W. 2006. Who is caring for our most vulnerable children?: The motivation to foster in child welfare. *Child Abuse & Neglect*, 30, 1129-1142.
- RØKENES, O. H. & HANSSSEN, P.-H. 2002. *Bære eller bryte : kommunikasjon og relasjon i arbeid med mennesker*, Bergen, Fagbokforl.
- SCHUBERT, J., DANIEL 2014. Suffering/symbolic violence. In: GRENFELL, M. (ed.) *Pierre Bourdieu*. UNITED KINGDOM: Acumen.
- SKAU, G. M. 2013. *Mellom makt og hjelp : om det flertydige forholdet mellom klient og hjelper*, Oslo, Universitetsforl.
- SUNDT, H. 2017. *Fosterhjemshåndboka*, Oslo, Kommuneforl.
- TAYLOR, B. J. & MCQUILLAN, K. 2014. Perspectives of foster parents and social workers on foster placement disruption. *Child Care in Practice*, 20, 232-249.
- THAGAARD, T. 2013. *Systematikk og innlevelse : en innføring i kvalitativ metode*, Bergen, Fagbokforl.
- TWIGG, R. 2009. Passion for those who care: What foster carers need. *Passion for action in child and family services: Voices from the prairies*, 165-184.
- VABØ, M. 2014. Bakkebyråkratiet - der emosjonelt arbeid blir politikk. In: VABO, S. I. & VABØ, M. (eds.) *Velferdens organisering*. Oslo: Universitetsforl.
- VETLESEN, A. J. 2012. Bedre beskyttelse av barns utvikling – Etske og filosofiske vurderinger av praksiser i barnevernet. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 89, 86-95.
- VINDEGG, J. 2010. Ressurssituasjonen i det kommunale barnevernet. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 87, 74-75.

- VINDEGG, J. & STANG, E. G. 2016. Utvikling av kritisk refleksjon i barnevernet gjennom evaluering og selvregulering. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 93, 200-212.
- WHITING, J. B. & HUBER, P. T. 2007. Significant stress and real rewards: The ecological and ambiguous experiences of foster parents. *Relational Child & Youth Care Practice*, 20.
- [WWW.BUFDIR.NO](http://www.bufdir.no). 2004-07-15. Q-1072 B. Retningslinjer for fosterhjem. [Online]. Available: <https://www.bufdir.no/bibliotek/RettsdataStartPage/Rettsdata/?grid=gRSz20Qz2D1072z20B> [Accessed 25.04.18].
- [WWW.ETIKKOM.NO](http://www.etikkom.no). Kvalitative og kvantitative forskningsmetoder – likheter og forskjeller [Online]. De nasjonale forskningsetiske komiteene. Available: <https://www.etikkom.no/forskningsetiske-retningslinjer/Medisin-og-helse/Kvalitativ-forskning/1-Kvalitative-og-kvantitative-forskningsmetoder--likheter-og-forskjeller/> [Accessed 11.10.17].
- [WWW.HELSEKOMPETANSE.NO](http://www.helsekompetanse.no). Ordbok [Online]. Available: <http://kurs.helsekompetanse.no/plan/8425> [Accessed].
- [WWW.NRK.NO](http://www.nrk.no). Antall barnevernsklienter doblet: Forsker frykter de alvorlige sakene drukner [Online]. Available: https://www.nrk.no/norge/antall-barnevernsklienter-doblet_-forsker-frykter-de-alvorlige-sakene-drukner-1.12738843 [Accessed 22.01.18].
- [WWW.NRK.NO](http://www.nrk.no). Brennpunkt [Online]. Available: <https://tv.nrk.no/serie/brennpunkt/oaua11001809/29-09-2009> [Accessed 26.10.17].
- [WWW.NRK.NO](http://www.nrk.no). Vil ha nye tiltak for å berge fosterfamilier [Online]. Available: <https://www.nrk.no/trondelag/vil-ha-nye-tiltak-for-a-berge-fosterfamilier-1.13727206> [Accessed 22.01.18].
- [WWW.REGJERINGEN.NO](http://www.regjeringen.no). Fosterhjemsavtalen [Online]. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. Available: <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/barnevern/2011/fosterhjemsavtalen2011.pdf> [Accessed 25.04.18].
- [WWW.SSB.NO](http://www.ssb.no). Barnevern [Online]. Statistisk sentralbyrå. Available: <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/statistikker/barnevern> [Accessed 04.05.18].
- ØDEGÅRD, A., LOHNE, M. & WILLUMSEN, E. 2015. Utilsiktet flytting fra fosterhjem - En kvalitativ studie av fosterforeldrenes erfaringer. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 169-181.
- AAMODT, L. G. 2003. Sosialt arbeid og anerkjennelse. En problematisering av grunnlagstenkingen i sosialt arbeid. *Nordisk sosialt arbeid*, 154-161.

10. Vedlegg

Vedlegg 1: Godkjenning fra NSD

Vedlegg 2: Intervjuguide

Vedlegg 3: Informasjonsskriv og forespørsel om deltakelse til intervju

Renee Thørnblad

9037 TROMSØ

Vår dato: 20.10.2017

Vår ref: 56043 / 3 / LH

Deres dato:

Deres ref:

Vurdering fra NSD Personvernombudet for forskning § 31

Personvernombudet for forskning viser til meldeskjema mottatt 19.09.2017 for prosjektet:

<i>56043</i>	<i>Brudd i forsterhjem, betydning av oppfølging fra barneverntjenesten</i>
<i>Behandlingsansvarlig</i>	<i>UiT Norges arktiske universitet, ved institusjonens øverste leder</i>
<i>Daglig ansvarlig</i>	<i>Renee Thørnblad</i>
<i>Student</i>	<i>Sandra Wiik</i>

Vurdering

Etter gjennomgang av opplysningene i meldeskjemaet og øvrig dokumentasjon finner vi at prosjektet er meldepliktig og at personopplysningene som blir samlet inn i dette prosjektet er regulert av personopplysningsloven § 31. På den neste siden er vår vurdering av prosjektopplegget slik det er meldt til oss. Du kan nå gå i gang med å behandle personopplysninger.

Vilkår for vår anbefaling

Vår anbefaling forutsetter at du gjennomfører prosjektet i tråd med:

- opplysningene gitt i meldeskjemaet og øvrig dokumentasjon
- vår prosjektvurdering, se side 2
- eventuell korrespondanse med oss

Vi forutsetter at du ikke innhenter sensitive personopplysninger.

Meld fra hvis du gjør vesentlige endringer i prosjektet

Dersom prosjektet endrer seg, kan det være nødvendig å sende inn endringsmelding. På våre nettsider finner du svar på hvilke [endringer](#) du må melde, samt endringsskjema.

Opplysninger om prosjektet blir lagt ut på våre nettsider og i Meldingsarkivet

Vi har lagt ut opplysninger om prosjektet på nettsidene våre. Alle våre institusjoner har også tilgang til egne prosjekter i [Meldingsarkivet](#).

Vi tar kontakt om status for behandling av personopplysninger ved avslutt

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

Ved prosjektslutt 15.05.2018 vil vi ta kontakt for å avklare status for behandlingen av personopplysninger.

Se våre nettsider eller ta kontakt dersom du har spørsmål. Vi ønsker lykke til med prosjektet!

Marianne Høgetveit Myhren

Lise Aasen Haveraaen

Kontaktperson: Lise Aasen Haveraaen tlf: 55 58 21 19 / Lise.Haveraaen@nsd.no

Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: Sandra Wiik, sandrawiik86@live.no

UTVALG OG REKRUTTERING

Utvalget består av fosterforeldre som har sagt opp fosterhjemskontrakten. Utvalget rekrutteres gjennom Fosterhjemforeningen, Bufetat, og evt. barnevernstjenesten. Instansene vil kontakte potensielle informanter og spørre om de kan utlevere kontaktopplysninger til masterstudent. Dersom de samtykker til at de kan bli kontaktet av student, vil student sende informasjonsskriv og forespørsel om deltakelse til informantene. Personvernombudet forutsetter at frivillighet, taushetsplikt og konfidensialitet blir ivare tatt under rekruttering av utvalget.

Vi anbefaler at ovennevnte instanser gir informasjon om studien til potensielle informanter, og at informantene selv kontakter student dersom de er interessert.

INFORMASJON OG SAMTYKKE

Utvalget informeres skriftlig og muntlig om prosjektet og samtykker til deltakelse. Informasjonsskrivet er godt utformet.

TAUSHETSPLIKT

Fosterforeldre er omfattet av taushetsplikten jf. barnevernsløven § 6-7 første ledd, da de er å betrakte som personer som har oppdrag fra barnevernet. Det er derfor viktig at intervjuene gjennomføres slik at det ikke samles inn opplysninger som kan identifisere enkeltpersoner eller avsløre taushetsbelagt informasjon. Vi anbefaler at dere er spesielt oppmerksom på at ikke bare navn, men at også identifiserende bakgrunnsopplysninger må utelates, som for eksempel alder, kjønn, tid, diagnose og spesielle hendelser. Vi forutsetter også at dere er forsiktig ved å bruke eksempler under intervjuene. Vi ber om at dere opplyser informantene om dette i forkant av intervjuene. Personvernombudet legger med dette til grunn at taushetsplikten ikke er til hinder for den behandling av opplysninger som finner sted.

INFORMASJONSSIKKERHET

Personvernombudet legger til grunn at forsker etterfølger UiT Norges arktiske universitet sine interne rutiner for datasikkerhet. Dersom personopplysninger skal lagres på privat pc, bør opplysningene krypteres tilstrekkelig.

PROSJEKTLUTT OG ANONYMISERING

Forventet prosjektlutt er 15.05.2018. Ifølge prosjektmeldingen skal innsamlede opplysninger da anonymiseres. Anonymisering innebærer å bearbeide datamaterialet slik at ingen enkeltpersoner kan gjenkjennes. Det gjøres ved å:

- slette direkte personopplysninger (som navn/koblingsnøkkel)
- slette/omskrive indirekte personopplysninger (identifiserende sammenstilling av bakgrunnsopplysninger som f.eks. bosted/arbeidssted, alder og kjønn)

- slette digitale lydopptak

Intervjuguide

Problemstilling: Hvilke erfaringer har fosterforeldre som har sagt opp en fosterhjemsavtale med barneverntjenesten, og hva mener de er viktig i det fremtidige fosterhjemsarbeidet?

Rammesetting.

- Uformell samtale (2-5 minutter)
- Informasjon om prosjektet og problemstillingen (5-10 minutter)
- Bakgrunn og formål med intervju
- Forklare hva intervjuet skal brukes til
- Avklar spørsmål rundt anonymitet og taushetsplikt
- Kommer det informasjon som er taushetsbelagt under intervjuet vil dette behandles konfidensielt, båndopptak vil bli destruert og ingen navn nevnt i oppgaven.
- Spør om informanten har spørsmål eller om noe er uklart
- Informer om lydopptak, sørg for samtykke til lydopptak og intervju
- Start lydopptak

Innledningsspørsmål.

- Kjønn
- Alder
- Sivilstatus
- Egne barn
- Utdanning
- Hvor lenge bodde fosterbarnet hos deg/dere

1. Fosterforeldres forståelse av egen rolle

- Hva mener du/dere at det å være fosterforeldre innebærer?
- I hvilken grad følte du/dere at du/dere var forberedte på oppgaven?

2. Fosterforeldrenes erfaringer med barneverntjenesten

- Hvordan opplevde du/dere barneverntjenestens oppfølging fra begynnelse til slutt?
- Styrker og svakheter?
- I hvilken grad opplevde du/dere å ha innflytelse på beslutninger og mulighet til å bidra med deres kunnskaper?

3. Beslutning om oppsigelse - en sammensatt prosess

- Hvilke faktorer og prosesser tenker du/dere kan ha påvirket deg/dere til å si opp fosterhjemsavtalen?
- Hva tror du/dere kan være årsaker til at fosterforeldre sier opp?

4. Viktige fokusområder for framtidig arbeid med fosterhjem

- Hva mener du/dere det er viktig å ha fokus på med det videre arbeidet med fosterhjem?
- Hva tenker du/dere at barneverntjenesten kan gjøre for å ivareta fosterforeldre?
- Kunne du/dere tenke dere å bli fosterhjem igjen? Anbefale andre å bli fosterhjem?

Er det noe du/dere vil legge til som vi ikke har spurt om eller vært inne på i forhold til temaet?

Forespørsel om deltakelse i intervju

Brudd i fosterhjem – hva mener fosterforeldre er viktig i det framtidige arbeidet med fosterhjem?

Bakgrunn og formål

Prosjektet er en masteroppgave i master i barnevern ved Norges Arktiske Universitet (UiT) ved RKBU Nord.

Formålet med denne oppgaven er å undersøke hva fosterforeldre som har valgt å si opp fosterhjemsavtalen mener er viktige fokusområder i arbeidet med fosterhjem. Problemstillinger som skal undersøkes er blant annet hvordan fosterforeldre forstår det å være fosterforeldre, hva var styrker og svakheter i støtten og oppfølgingen de mottok fra barneverntjenesten, hvilke faktorer og prosesser kan ha påvirket fosterforeldre til å si opp fosterhjemsavtalen og hva fosterforeldrene mener kan gjøres for å ivareta fosterforeldre/fosterhjem framover.

Vi ønsker å komme i kontakt med ca. 10 fosterforeldre som har sagt opp fosterhjemskontrakten og som ønsker å dele sine erfaringer med oss.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Vi vil intervju fosterforeldre hvor spørsmålene vil omhandle fosterforeldres tanker om det å være fosterforeldre, deres erfaringer med barneverntjenesten, om beslutningen om å si opp og hva de mener er viktige områder å fokusere på i det framtidige arbeidet med fosterhjem. Fosterforeldrene kan i stor grad fortelle fritt om temaene og intervjuene vil vare ca. i en time. Vi vil sammen med fosterforeldrene bli enige om tid og sted.

Ettersom vi er to studenter vil vi begge være tilstede under intervjuene hvor den ene vil lede samtalen med båndopptaker og den andre ta notater underveis.

Hva skjer med informasjonen?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Det er kun vi og våre veiledere som vil ha tilgang til datamaterialet og vi er underlagt taushetsplikt. Deltakere vil anonymiseres og det vil dermed ikke være mulig å gjenkjenne enkeltpersoner i masteroppgaven. Personopplysninger vil ikke bli lagret.

De aidentifiserte intervju-utskriftene vil destrueres når masteroppgaven/eventuell vitenskapelig artikkel er skrevet.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil intervjuet slettes.

Dersom du ønsker å delta eller har spørsmål til studien kan du kontakte:

Sandra Wiik på telefonnummer 901 61 026, mail swi004@post.uit.no

Kathrine Nilsen på telefonnummer 975 300 55, mail: kathrine.nilsen@gmail.com

Ved spørsmål:

Renee Thørnblad, ved RKBU Nord på telefonnummer 776 45 859 eller mail renee.thornblad@uit.no

Anita Salamonsen ved RKBU Nord på telefonnummer 776 46 213 eller mail anita.salamonsen@uit.no.

Med vennlig hilsen

Sandra Wiik og Kathrine Nilsen

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, NSD - Norsk senter for forskningsdata AS.

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt og har lest informasjon om studien «*Brudd i fosterhjem – hva mener fosterforeldre er viktig i det framtidige arbeidet med fosterhjem?*» og er villig til å stille opp på intervju og at informasjonen kan brukes av Sandra Wiik og Kathrine Nilsen i deres masteroppgave i barnevern ved Norges Arktiske Universitet

Jeg ønsker å få tilsendt et eksemplar av den endelige masteroppgaven

Signatur av prosjektdeltaker

Sted, dato

Studentene kan nå meg/oss på mail:

Og/eller telefon: